

Ernest Mandel

Ernest Mandel
Dollarkrisen

Översättning: Håkan Sundberg

Utgiven av Coeckelberghs 1973

Innehåll

Förord.....	1
Kronologi	1
Del I.....	6
Wilson's byteshandel med världsimperialismen	6
De Gaulle vet inte om det – men kapitalismens gyllene dagar är förbi.	8
Pundet backar ur rollen som valutornas drottning	11
Dollarkrisen I.....	14
Dollarkrisen II	17
Den franska francens kris.....	19
Devalveringen av den franska francen	23
Revalveringen av D-marken.....	25
Det imperialistiska systemets fördjupade kris.....	28
Dollarns fall.....	33
Valutakrisen fortsätter	37
Skärpt konkurrens mellan de imperialistiska makterna	39
Efter den internationella recessionen	42
Dollarns andra fall.....	44
Inflationsboomen och dess kommande slut	48
Del II	52
Det internationella valutasystemets kris.....	52
Ordlista	64

Förord

”Pundets, dollarns och francens nederlag är en triumf för Karl Marx.” *E. Mandel*

Man kunde tillägga – en triumf även för Ernest Mandel. I denna samling artiklar från februari 1965 till augusti 1973 analyserar E.M. utvecklingen av den internationella valutakrisen, dess olika vändningar och särdrag men även dess generella kännetecken. Från pundkrisen i mitten på 60-talet till den senaste dollardevalveringen sorterar han obarmhärtigt fram de grundläggande skälen till dessa valutakonvulsioner. Han visar tydligt hur ytlig och fragmentarisk de borgerliga ”experternas” förklaringar är, hur de konsekvent undviker att se de djupgående ekonomiska förändringar som valutakrisen är ett uttryck för. I den sista artikeln i denna bok (del II) ger han en mer omfattande teoretisk förklaring till valutans roll i den kapitalistiska ekonomin, medan del I kommenterar krisens viktigaste utvecklingskedan.

Det här är en mycket spännande bok. Till skillnad från deckare och äventyrsromaner så handlar den dock om verkligheten.

Översättaren

Kronologi

1944

Juli – Fyrtiofyra regeringar deltar i den världsomfattande valutakonferensen i Bretton Woods, New Hampshire.

1960

Oktober – Washington meddelar att de potentiella kraven på Förenta Staternas guldreserv från utländska dollarinnehavare nu överstiger de amerikanska förråden. Meddelandet sätter igång en spekulationsvåg på Londons guldmarknad.

16 november – President Eisenhower beordrar Försvarsministeriet att minska den amerikanska militärpersonal som bor i andra länder från 484 000 till 200 000.

19 november – Finansminister Robert Anderson och hans assistent Douglas Dillon flyger till Europa för att diskutera problemen med betalningsbalansen. Deras begäran att den västtyska regeringen skall bidra med 600 miljoner dollar till kostnaderna för de amerikanska trupperna som är stationerade i Tyskland avvisas.

1961

10 augusti – Storbritannien ansöker om medlemskap i Gemensamma Marknaden.

1962

25 januari – President Kennedy förelägger kongressen 1962 års handelsexpansionsakt. Den öppnar vägen för ”Kennedyrondens” samtal om världsomspännande tullnedskärningar.

21 december – President Kennedy och den brittiska premiärministern Harold Macmillan tillkännager vid ett möte i Nassau att de kommit överens om att ”utveckla en multilateral NATO-styrka med kärnvapen, under nära konsultationer med övriga NATO-allierade.”

1963

Januari – Den franska regeringen lägger sitt veto mot ett brittiskt inträde i EEC. Efteråt utsätts pundet för en spekulationsattack, men försvaras framgångsrikt av Bank of England tack vare ett lån på 250 miljoner dollar från den amerikanska och andra centralbanker.

1964

Oktober/november – Ställda inför ett ökat underskott i handels- och betalningsbalans tillkännager den nya brittiska Labourregeringen en 15-procentig avgift på importen av industrivaror samt åtgärder för att ”modernisera” och stärka den brittiska industrins slagkraft. Men resultatet blir att istället för att pundet stärks så startar en växling av pund till andra starkare valutor i stor skala.

25 november – Storbritannien erhåller ett lån på 3 miljarder dollar från de amerikanska och europeiska centralbankerna för att stärka pundet.

1965

10 februari – I ett speciellt meddelande till kongressen vädjar president Johnson till de amerikanska affärs- och bankkretsarna att de ska minska sin utlåning till och sina investeringar i utlandet. Detta för att minska underskottet i betalningsbalansen.

1966

29 november – President Johnson tillkännager en försening eller strykning på 5,6 miljarder dollar i det federala programmet (för social och ekonomisk upprustning inom USA. öa.) på grund av Vietnamkrigets skyhöga och ständigt stigande kostnader.

10 januari – President Johnson kräver en 6-procentig skattedebitering för att klara de ökade kostnaderna för Vietnamkriget.

2 maj – Det tillkännages att USA och Storbritannien skall minska sina PNATO-styrkor med 41 500 man under 1968. Den amerikanska truppereduktionen med 30.000 man beräknas minska det amerikanska underskottet i betalningsbalansen med 100 miljoner dollar per år.

3 augusti – President Johnson kräver en 10-procentig höjning av inkomstskatten för att finansiera Vietnamkriget. Hans krav i januari stannade i kongressen.

2 november – Storbritanniens utrikesminister Georg Brown tillkännager beslutet att dra tillbaka alla brittiska trupper från vissa områden i mellanöstern. Han kallar det ”slutet på imperieepoken”.

18 november – Labourregeringen devalverar det brittiska pundet från 2.80 dollar till 2.40 dollar.

1968

1 januari – President Johnson inför restriktioner på amerikanska utlandsinvesteringar och introducerar en plan för att dämpa amerikanska resor till Europa, skära ner på statliga utgifter utomlands samt stimulera exporten.

16 januari – Den brittiske premiärministern Harold Wilson meddelar att alla brittiska trupper skall vara tillbakadragna från Fjärran östern och Persiska Viken år 1971. Han tillkännager även ett nytt besparingsprogram, allt för att få ”devalveringen att verka”.

Mars – Inför rädslan för och bedömningen att USA inte kommer att kunna upprätthålla priset 35 dollar per uns på guld, drabbar en internationell köpfeber guldmarknaderna den 1 mars. Den 15:de mars stiger guldpriset på Parisbörsen till rekordet 44,36 dollar /uns. Den 17:de mars träffas guldpoolens medlemmar i Washington för att dryfta problemet med de snabbt minskande guldreserverna. De kommer överens om att guldtransaktioner mellan regeringarna ska fortsätta till 35 dollar/ uns, och att de inte längre ska sälja guld på den fria marknaden. Ett ”dubbelt” prissystem på guld blir alltså etablerat – varierande priser på den privata marknaden och ett fast pris för officiella valutatransaktioner.

1 maj – ”Kennedyrondens” tullreduktioner omarbetas för att stödja USA:s betalningsbalans.

Maj/Juni – Massiva protester från de franska studenterna och ett ökat missnöje bland de franska arbetarna och bönderna sätter igång den största generalstrejk som någonsin varit.

November – Ytterligare en guldcris bryter ut, orsakad av spekulation i stor skala i en revalvering av D-marken och en devalvering av den franska francen.

1969

Januari – Det amerikanska arbetsdepartementet rapporterar att inflationen är den värsta sedan 1951. Handelsdepartementet meddelar att det amerikanska handelsöverskottet förra året var det lägsta sedan depressionen. Finansdepartementet tillkännager att de är tvungna att betala den högsta räntan sedan inbördeskriget.

7 mars – Guldpriset klättrar till en ny rekordnivå genom spekulation i den franska francens sammanbrott och genom rädslan för förnyade arbetarstrider i Frankrike.

5 maj – Storbritannien meddelar att de återigen tänker försöka erhålla fullt medlemskap i EEC, nu när den främste motståndaren till brittiskt medlemskap, de Gaulle, har dragit sig tillbaka.

9 juni – I en atmosfär av stegrad kris, stiger räntorna till nya höjder på USA: s finansmarknader.

24 juli – Efter fem års förhandlingar träffas en överenskommelse om att skapa de Speciella Dragningsrätterna (SDR), den första internationellt skapade reservvalutan.

8 augusti – Den franska francen devalveras 12,5 % i förhållande till dollarn. Devalveringen frambringades av massiva franska förluster av guld- och dollarreserver.

6 oktober – Den amerikanska arbetslösheten steg snabbt till 4 % under september meddelas det. Detta utgör en indikation på att 'Nixons recessionspolitik börjar få effekt.

24 oktober – Willy Brandts nyvalda socialdemokratiskt ledda regering revalverar den tyska marken uppåt med 9,3 procent. 1970

21 juni – En kombination av likviditetsproblem, misskötsel, en enorm skuld och kapitalspridning på olika spekulationsobjekt tvingar Penn Central Railroad i konkurs.

1 december – För att lätta den finansiella bördan av NATO på USA, beslutar de tio europeiska NATO-medlemmarna om ett "försvarsförbättringsprogram" på 1 miljard dollar.

1971

7 januari – Den amerikanska centralbanken sänker utlåningsräntan till andra banker till den lägsta nivån på nio år, som en första åtgärd för att häva den femte efterkrigsrecessionen i den amerikanska ekonomin.

8 januari – USA:s arbetsdepartement tillkännager den högsta arbetslöshetssiffran på nio år, 6 procent.

11 mars – President Nixon kräver en lagstiftning som begränsar textilimporten.

9 maj – Fyra europeiska länder med Västtyskland i spetsen revalverar sina valutor för att bli av med ej önskvärda dollar. Den tyska marken tillåts flyta inom vissa gränser.

27 juli – Det meddelas att den amerikanska valutareserven minskat med 307 miljoner dollar under juni, ner till 13,5 miljarder dollar. Det är den lägsta nivån sedan 1938. Handelsminister Maurice Stans förvarnar kongressen om att USA kan komma att få ett underskott i handelsbalansen 1971 för första gången detta århundrade.

4 augusti – Den franska centralbanken meddelar att man tänker vidta åtgärder för att stoppa ett spekulationsflöde av dollar in i landet. Följden blir en panikförsäljning av dollar i Zürich, Frankfurt och London.

7 augusti – Ett kongressutskott under ledning av Wisconsin-demokraten Henry S. Reuss säger i ett uttalande att dollarn är ”övervärderad” i förhållande till andra valutor och borde devalveras på ett eller annat sätt. Detta uttalande följs av ett förnyat flöde från dollar till olika europeiska valutor

15 augusti – President Nixon tillkännager sin ”nya ekonomiska politik” med en effektiv devalvering av dollarn genom att det inte längre går att lösa in den i guld, lönestopp, en importskatt och ytterligare åtgärder för att häva recessionen.

23 augusti – De europeiska valutabörserna öppnar igen för första gången efter Nixons 15 augustital, med ett hopkok av fasta och flytande växelkurser.

18 december – De tio viktigaste kapitalistländerna träffar en överenskommelse om en allmän omvärdering av valutorna, inklusive en devalvering av dollarn. Detta efter månader av stor osäkerhet inom den internationella handeln. Överenskommelsen innebär inte att dollarns inlösbarhet i guld återupprättas.

1972

13 januari – När de europeiska valutacentra skakas av tvivlen på varaktigheten för decemberöverenskommelsen sjunker dollarn till en rekordlåg nivå i förhållande till D-marken och den försvagas i förhållande till andra viktiga valutor.

9 mars – När den holländska statsbanken annonserar en åtstramning av valutakontrollen för att undvika ett oönskat dollarinflöde drabbas återigen dollarinnehavarna av säljfeber, speciellt som det ryktas att övriga centralbanker tänker följa det holländska exemplet. Finansminister John Connally meddelar att Förenta Staterna inte ens är beredda att diskutera dollarns inlösbarhet i guld.

april – Rapporter visar att den japanska och västtyska exporten trots devalveringarna fortsätter att stiga.

augusti – Den västtyska finansministern Schiller avgår.

18 oktober – USA och Sovjetunionen sluter ett omfattande handelsavtal.

20 oktober – Den japanska regeringen lägger fram en plan för att öka importen och minska exporten!

27-29 november – Valutafondens s.k. tjugogrupp sammanträder för att finna lösningar på valutakrisen.

15 december – Den brittiske finansministern Anthony Barber tillkännager att pundets växelkurs skall flyta tills Storbritannien blivit medlem i EEC.

1973

1 januari – Danmark, Storbritannien och Irland blir formellt medlemmar i EEC.

11 januari – Det generella pris och lönestoppet i USA upphävs.

17 januari – Heath tillkännager fortsatt pris- och lönefrysning till den 1 april. Strejk eller hot om strejk blir lagbrott.

29 januari – President Nixon lägger fram en budget med nedskärningar av statsutgifterna, speciellt de sociala utgifterna

2 februari – Västtyska regeringen beslutar om skärpt valutakontroll efter att ha tvingats stödköpa stora mängder dollar.

12 februari – Valutabörserna i Frankfurt, Paris, London, New York, Brüssel och Rom hålls stängda.

13 februari – USA:s finansminister George Schultz tillkännager att dollarn skall devalveras med 10 procent. De japanska och italienska regeringarna beslutar låta sina valutor flyta.

15 februari – EG-länderna beslutar låta sina valutor flyta gemensamt gentemot dollarn.

23 februari – Ny oro på de europeiska valutabörserna. Guldpriset på den fria marknaden i London stiger till över 95 dollar per uns.

1 mars – Västtyska centralbanken stödköper över två miljarder dollar.

2 mars – Valutabörserna i Europa och Japan stängs.

4 mars – EG-ländernas finansministrar träffas i Brüssel för att behandla valutaläget. Inget beslut fattas.

16 mars – Beslut fattas om en tre-procentig uppskrivning av D-marken, samt att EG-länderna låter sin valuta flyta gemensamt i förhållande till dollarn. Storbritannien, Irland och Italien står utanför överenskommelsen. Sverige ansluter sig till den.

19 mars – Valutabörserna öppnas igen.

14 maj – Guldpriset i London stiger till 100 dollar per uns.

Del I

Wilson's byteshandel med världsimperialismen

Från World Outlook, föregångare till Intercontinental Press, 5 december 1964.

Det har varit en allmän regel under de senaste femtio åren att socialdemokratiska eller socialdemokratiskt ledda regeringar i de stora västeuropeiska länderna förr eller senare har tvingats bort av det nationella eller internationella finanskapitalet efter att de i bourgeoisins ögon fullgjort den uppgift de var utsedda till. Det hände Herman Müllers regering i Tyskland 1930 och Ramsay MacDonalds Labourregering 1931. "Folkfront"-regeringen Leon Bloms fall 1937 är det klassiska exemplet.

I mitten på november tycktes mönstret återupprepa sig i Storbritannien. Harold Wilsons Labourregering tycktes vara måltavlan för en omfattande sammansvärjning av de anonyma Zürich-bankirerna. Med andra ord tycktes det som om det internationella finanskapitalet hade beslutat sig för att tvinga pundet på knä. Under några timmar verkade det även som om de hade lyckats och att Wilson skulle vara tvungen att devalvera, och devalvera mycket. (Optimisterna bland kapitalisterna trodde även att han skulle vara tvungen att bilda koalitionsregering med Liberala Partiet).

Sedan hände något underligt. När det *privata* internationella finanskapitalet hade underminerat pundet och Wilson-regeringen, trädde det "*officiella*" internationella finanskapitalet till för att hjälpa den belägrade Wilson och det engelska pundet. På några få timmar hade cheferna och direktörerna för de amerikanska, tyska, franska, italienska, schweiziska, holländska, belgiska och svenska nationalbankerna öst in hundratals miljoner dollar i den brittiska skattkammaren. Allt som allt fick Wilson en plånbok med 3 miljarder dollar. Pundet var räddat.

Varför detta underliga beteende, som inte alls verkar stämma överens med det internationella kapitalets regler? Har de internationella bankirerna plötsligt förlikat sig med socialismen, åtminstone om den introduceras i "snigelfart" enligt de brittiska Labourbyråkraternas modell? Eller bevisar dramat att Wilson för den internationella bourgeoisin är "en bättre kapitalismens tjänare än Tories", vilket en del fossila ultravänsterister i Storbritannien hävdar, och därför värd en riktigt stor guldmedalj?

Trots sin attraktiva enkelhet är inget av resonemangen tillfredsställande. De internationella centralbankerna håller varken på att bli socialister eller belöna Wilson för att han är mer kapitalistisk än Tories. För det första är det internationella valutasystem som reglerar den kapitalistiska världsekonomin idag, ett synnerligen känsligt och ömtåligt system. Med guldetsättningssystemet täcks alla kapitalistländers valutor av guld och USA-dollar (utom Förenta Staternas). Under detta system sprids den "krypande inflation", som är karaktäristisk för dagens kapitalism, ut över hela världen. Kapitalismen måste betala detta pris för möjligheten att minska överproduktionskriserna och förvandla stora kriser till "mindre" recessioner. Som ett resultat av denna inflation är alla valutor idag både ömtåliga och intimt knutna till varandra.

Centralbankerna i New York, Frankfurt och Paris var med all rätt rädda för att en devalvering av pundet snabbt skulle orsaka ett sammanbrott för alla de nuvarande växelkurserna och en minskning av den internationella handeln. I det nuvarande läget med en minskad tillväxttakt i Västeuropa (med en recession i Italien och stagnation i Frankrike), kunde detta bidra till en fullskalig ekonomisk kris. När de skyndade till pundets försvar var det inte på grund av kärlek till Harold Wilson. De hade sina egna intressen i åtanke.

För det andra hade Wilsonregeringen knappast hunnit fullfölja den uppgift som kapitalismen hade gett den. En uppgift som ryms inom Labourprogrammet som accepterar den kapitalistiska staten som ram för begränsade reformer. Den uppgift som Labourregeringen fått, är att få den brittiska arbetarklassen att acceptera något som Tories ej varit kapabla till, nämligen lönebegränsningar. Om finanskapitalet skulle fälla Wilson *innan* fackföreningarna lockats att acceptera en restriktiv ”inkomstpolitik”, skulle detta med stor sannolikhet provocera fram en kraftig radikaliserings av den brittiska arbetarrörelsen. Wall Street, Frankfurt och Paris är inte så dumma. De försöker uppskatta styrkeförhållandet mellan klasserna i Storbritannien på ett realistiskt sätt.

I tredje hand, och detta bör noteras omsorgsfullt, så var inte tremiljardergåvan till Wilson ensidig. Det var en byteshandel. I utbyte för en stärkt ekonomi, förrådde Wilson några av sina mest betonade löften på det utrikespolitiska planet. *Under samma vecka* som världens centralbanker skyndade till hans räddning med en fet plånbok, så fattade Wilson tre viktiga beslut i total motsättning till Labourpartiets utlovade och omskrutna utrikespolitik.

1) Han beslutade att i alla fall fullfölja den försäljning av Buccaner-plan till Sydafrikas fascistliknande premiärminister Vervoerd, som Tories gjort en överenskommelse om. På så sätt beslutade han att stärka apartheid-regimen. Det faktum att den konservativ-liberala veckotidningen *The Economist*, förordade kontraktets annullering av moraliska skäl, antyder hur skandalöst detta beslut var.

2) De amerikanska och belgiska regeringarna fick ökade möjligheter att utnyttja Ascension-ön för sina kontrarevolutionära fallskärmsoperationer mot Stanleyville – regeringen. Wilson blev sålunda medbrottsling i den imperialistiska aggressionen mot den kongolesiska revolutionen. Han gick t.o.m. så långt som att offentligt plådera för beslutet.

3) Han ändrade plötsligt sin uppfattning om NATOs multilaterala kärnvapenstyrka och Nassau-överenskommelsen som innebär fortsatt byggande av tre Polaris-ubåtar, som innebär att en speciell NATO-flotta utrustad med kärnvapen skapas (där de tre brittiska ubåtarna under byggnad eventuellt ska ingå, förutsatt att briter har vetorätt över användningen av kärnvapen), och som även innebär att den västtyska Bundeswehr, med sin Nazi-inspirerade och Nazi-tränade högsta ledning, skall integreras i den föreslagna NATO-kärnvapenstyrkan!!

Dessa förslag som Wilson nu godkänt innebär ett direkt militärt hot mot Sovjetunionen och de östeuropeiska arbetarstaterna.

Dessa tre förräddarbeslut är viktiga. De hjälper den internationella bourgeoisie i ett par ganska svåra situationer. De kastar lite ljus över den bredvillighet med vilken de tre miljarderna skrapades ihop åt Bank of England.

Revolutionära marxister i Storbritannien och annorstädes är förpliktade att kritisera och gå emot dessa förräddarbeslut. Men när de gör detta räcker det inte med att sätta olika etiketter på handlingarna eller begå misstaget att betrakta en Labour-regering och en Tory-regering som likvärdiga. Lenin visade för länge sedan i sitt arbete om radikalismen – kommunismens barnsjukdom, att den överväldigande majoriteten av den brittiska arbetarklassen betraktar Labourpartiet som *sitt* parti, och Labour-regeringen som sin regering. Detta är ju även i själva verket fallet, eftersom Labour baserar sig på fackföreningarna. Denna realitet kan ingen brittisk marxist som försöker vinna massinflytande, bortse från. Straffet blir i så fall politisk isolering.

Nej, Wilsons handlingar måste noggrant analyseras i alla sina delar så att dagens förräddarpolitik framstår klart. Wilsons förräderi innefattar den utrikespolitik som de brittiska arbetarna trodde skulle följas när Labour blev valt. Avstegen från denna politik måste kritiseras.

För att återväljas med en överväldigande majoritet behöver Labour-regeringen en utrikespolitik som kan väcka entusiasm och hopp hos arbetarna och deras allierade inte bara i

Storbritannien utan i hela världen. Kraven måste vara att Labour-regeringen börjar föra en genuin socialistisk politik. I de aktuella fallen bör denna innefatta en effektiv bojkott av Vervoerds apartheid-regim, seriösa steg mot en allians med den afrikanska revolutionen och ett energiskt agerande för en unilateral kärnvapenedrustning.

Om dessa krav ställs på ett vettigt sätt, och med betoning av den grundläggande skillnaden mellan en Labour- och en Tory-regering, så kommer den brittiska arbetarklassens avantgarde att förstå situationen, och påbörja en mobiliseringsprocess som kan ställa saker och ting tillrätta.

30 november 1964

De Gaulle vet inte om det – men kapitalismens gyllene dagar är förbi.

Från World Outlook, 19 februari 1965.

Torsdagen den fjärde februari 1965 gjorde general de Gaulle ett utspel som blev en mindre sensation på fondbörserna och dagstidningsredaktionerna runt om i världen. Han föreslog att USA, Storbritannien, Kanada, Australien, Västtyskland, Japan, Italien, Belgien, Holland, Schweiz och Sverige, dvs. de viktigaste imperialistiska länderna, skulle återgå till guldmyntfot. Ett par dagar senare, lördagen den 13 februari, spetsade han till förslaget genom ett unilateralt beslut att återinföra guldmyntfoten i Frankrike, dvs. att alla betalningsbalansunderskott med alla kapitalistländer skulle regleras i guld, och inget annat.

De flesta borgerliga ekonomer och de viktigaste centralbankerna i den kapitalistiska världen tog inte de Gaulles förslag särskilt allvarligt. I själva verket var det bara *Pravda* som tyckte att förslaget lät "rimligt".

Varje skuld som ett land har till ett annat som ett resultat av det löpande utbytet, (varuutbyte, turisttrafik, kapitalimport, kapitalexport etc) måste om guldmyntfoten gäller betalas i guld. Varje underskott i den löpande betalningsbalansen leder därför till ett guldutflöde. Men guldmyntfot innebär även att valutan måste vara inlösbar i guld. Ett utflöde av guld från ett land innebär därför en automatisk reduktion av den valutamängd som finns i omlopp i landet. Borgerliga ekonomer och de kapitalistiska regeringarna har vetat sedan 1929 (de fick lära sig den hårda vägen) att om man reducerar valutacirkulationen, så reduceras även efterfrågan på varor och tjänster i landet, dvs sysselsättningen, inkomsterna och produktionen minskar. Det är att framkalla en depression.

Ett krav på återgång till guldmyntfot innebär i själva verket ett krav på återgång till den liberala kapitalismens laissez-faire ekonomi. Där justerar marknadskrafterna i det långa loppet tillgång och efterfrågan genom prismekanismen, där distribueras guldreserverna i det långa loppet mer eller mindre i proportion till ländernas produktionskapacitet eller välstånd. Dessa "justeringar" sker automatiskt, och det är just detta som guldmyntfotens beundrare (som Jacques Rueff, de Gaulles valutarådgivare) tycker är så utmärkt.

Justeringarna sker dock inte gradvis, på ett "harmoniskt" sätt, utan genom skarpa svängningar och brytningar i systemet. Innan efterfrågan "anpassar sig" till en ny tillgångsnivå uppstår fenomenet "överproduktion". Och innan guldutflödet "justerat" betalningsbalansen har fenomenet "deflation" uppstått. Båda dessa fenomen har den olycksaliga tendensen att skapa en högre och högre arbetslöshet, skarpare och skarpare produktionsbrott och allt djupare sociala kriser. Och detta i en värld där kapitalismen har upphört att expandera geografiskt och i stället befinner sig i en permanent kamp mot revolutioner, arbetarstater, och folkmassor som öppet utmanar systemet och vill ersätta det med ett system med medveten planering i stället för marknadskrafternas blinda styre.

På grund av allt detta finns det ingen som helst möjlighet att de Gaulles förslag kommer att förverkligas. Kapitalismen skulle begå självmord om man försökte återgå till det stela system där valutor och krediter automatiskt kontrolleras av tillgången på guld. Ett sådant system kan bara leda till en stor depression.

De som förespråkar en återgång till guldmyntfot har hittat ett korn när de påstår att det nuvarande valutasystemet leder till en ökad inflation. Detta är fullkomligt riktigt. Men en ökad inflation är den enda metod kapitalismen känner för att förvandla allvarliga depressioner till "mindre" recessioner. Vilken amerikansk regering t.ex. skulle acceptera att få en arbetslöshet på femton eller tjugo miljoner bara för att "bekämpa inflationen" eller för att "återvända till guldmyntfoten"?

Det finns ytterligare en mängd argument som talar mot ett återvändande till den klassiska guldmyntfoten i den nuvarande världssituationen. De två huvudsakliga guldproducenterna är Sydafrika och Sovjetunionen. En återgång till guldmyntfoten skulle innebära att den mest känsliga och explosiva delen av den världskapitalistiska ekonomin, nämligen det internationella valutasystemet, skulle ligga vidöppet för manipulationer från Hendryk Verwoerd och Bresjnev/Kosygin. Ingen av dessa figurer kan väl sägas vara respekterade i bankvärlden. De Gaulles förslag måste följaktligen för den normale kapitalistiske ekonomen eller politikern te sig som ett skämt i den sjuka skolan.

I många år har ökningstakten i guldproduktionen släpat efter ökningstakten i världshandelsvolymen och världproduktionen av fabriksvaror. Även en kraftig höjning av guldpriset, säg till det dubbla eller tredubbla, skulle inte förändra detta faktum i grunden. Däremot skulle det vara en nätt liten gåva till Sovjetunionen på åtskilliga miljarder dollar. Med den löpande guldproduktionen som bas skulle Sovjet kunna fördubbla eller tredubbla sina inköp från kapitalistländerna. Följden skulle även bli en permanent internationell likviditetskris som inte skulle vara så populär bland kapitalisterna, om vi räknar bort de som har stora tillgångar i guld. Rueffs (och de Gaulles) visa förslag på detta område påminner i själva verket mer om en klassisk fransk bondes fördomar (som föredrar att sova på en madrass där några guldmynt är instoppade) än om akademisk ekonomisk teori, och allra minst om den marxistiska, ekonomiska vetenskapen (obeaktat *Pravdas* positiva kommentar).

Men även om de Gaulles förslag inte har den allra minsta chans att bli antaget så har det inte desto mindre skapat ett visst obehag och oro bland centralbankerna, speciellt i New York och London. Även om det inte har pressat upp priserna på sydafrikanska guldgruveaktier att tala om, så har det i alla fall gjort generalen än mer obehaglig i den nervösa och pinade Johnson-administrationens ögon.

Ty det är ju ett faktum att den kapitalistiska världens nuvarande valutasystem – det s.k. "gulderningsystemet" – för närvarande upplever en allvarlig kris. I detta system kan centralbankerna täcka sin valuta på två sätt, antingen med guld eller också med vissa "privilegierade" valutor som dollarn och pundet. Det innebär att när USA är skyldig ett annat land pengar (visar underskott i betalningsbalansen gentemot ett land) behöver man inte betala i guld utan det går även med dollar. Men detta betyder även att de dollar som ansamlas i centralbankerna (och även privatbankerna) överallt i världen "därför att de är likvärdiga med guld" alltid måste gå att lösa in i guld hos den amerikanska centralbanken, the Federal Reserve System.

"Gulderningsystemet" kunde fungera perfekt så länge som kapitalistländerna utanför USA var dollarhungriga av bristen på varor och kapital under efterkrigsperioden, (som endast USA kunde avhjälpa) och så länge dessa länder hade en ogynnsam betalningsbalans gentemot USA. Men denna dollarimperiets "gyllene tid" som följde på de omanipulerade valutornas "guldålder" som styrdes av marknadskrafterna enbart, är ohjälpligt förbi. Den var slut i mitten

på femtiotalet när den stora boomen i Västeuropa och Japan startade, när dessa länder började bygga upp stora dollarreserver och när USA började dras med det permanenta underskott i betalningsbalansen som startade guldflödet från Fort Knox mot Europa och Japan.

Underskottet i den amerikanska betalningsbalansen är ett komplicerat fenomen. Det uttrycker på samma gång konkurrenternas *ökade styrka* och Förenta Staternas fortsatta *stora övertag* gentemot dessa konkurrenter. Orsaken till detta underskott i betalningsbalansen är i sista hand den ökade *amerikanska kapitalexporten* till andra länder med högre profitkvot än i USA, beroende på en lägre kvot på kapitalets organiska sammansättning (dvs. automationen är mindre avancerad) och en högre exploatering av arbetskraften (dvs, lägre löner).

Exporten av amerikanskt kapital till EEC är det ”hemliga vapen” som Wall Street använder för att neutralisera de fördelar de europeiska kapitalisterna försöker skaffa sig genom att bygga upp denna preferenzzon för sina varor. I själva verket är det detta kontinuerliga flöde av amerikanskt kapital till Europa som de Gaulle försöker stoppa. Detta flöde har nu nått en sådan nivå att nyckelindustrier i de flesta europeiska länder redan har tagits över av amerikanska monopol (varje större kapitalistföretag i Europa inom den vitala dataindustrin kontrolleras av amerikanska intressen).

Den amerikanska kapitalexporten och det konstanta guldflödet från USA har skapat en delikat balans mellan det återstående guldlagret i Fort Knox och fordringarna från andra länder. I själva verket är fordringarna från privata och offentliga institutioner högre idag än det totala guldlagret i USA. Detta innebär att om alla utländska central- och privatbanker samtidigt skulle kräva betalning, och då i guld inte i dollar, så skulle USA förlora allt sitt guld och dollarn skulle kollapsa.

Naturligtvis kommer inte detta att hända. De flesta inblandade centralbankerna måste försvara sina valutor som är lika intimt knutna till dollarns öde som deras kapitalism är knuten till USA-kapitalismen och dess vidare öden. Men det skulle vara tillräckligt om *några* fordringsägare skulle kräva betalning i guld i stället för dollar, för att detta skulle ha en synnerligen ogynnsam inverkan på den balansakt som dollarn för närvarande utför. Och eftersom de Gaulles Frankrike är just en sådan mindre fordringsägare, kan de således utöva utpressning för att Washington ska betala en lösensumma när det gäller den multilaterala kärnvapenstyrkan, kärnvapenhemligheter och skapandet av en ”NATO-styrelse”.

Dollarns sårbarhet härrör inte bara ur det ständiga underskottet i USA:s handelsbalans. Faktum är att under ”guldersättningssystemet” är detta underskott bara ett sätt att sprida kreditinflationen från USA till de andra kapitalistländerna, en ”export” av det amerikanska ”välståndet” inklusive dess alltmer skuldsatta och vacklande fundament.

Dollarn är även sårbar på grund av dess alltmer urholkade köpkraft i själva USA. Den amerikanska inflationen är inte ”importerad” via guldlösensystemet. Den beror på en väldig offentlig skuldsättning och improduktiva utgifter (tjugofem års oavbruten boom baserad på militärutgifterna) samt en slående ökning av den privata skuldsättningen. Att eliminera dessa orsaker skulle vara att eliminera de faktorer som fram till nu har förebyggt en depression av 1929 års typ.

President Johnson förklarade också högtidligt nyligen att om det kommer en ny recession 1965 så kommer han omedelbart att införa skattelindringar, dvs. öka ”underbalanseringen” av budgeten (fint ord för inflation).

Återgång till guldmynstfot skulle tvinga ner underskottet i betalningsbalansen och rycka undan grunden för den inhemska inflationen. Men priset skulle bli total ruin för den amerikanska kapitalismen och världskapitalismen. Därför har inte det världskapitalistiska systemet råd att återgå till en ”stabil” valuta och sin ungdoms ”gyllene tid”. De dagarna är för alltid förbi.

Pundet backar ur rollen som valutornas drottning

Från World Outlook, 8 december 1967. Skrivet som svar på devalveringen av pundet den 18 november 1967.

Flera historiska tendenser möttes vid den brittiska punddevalveringens korsväg. Den utan tvekan viktigaste var den brittiska imperialismens nedgång å ena sidan och den ökande sociala krisen i Storbritannien å den andra. De duktiga läkarna vid kapitalismens sjukbädd, ledarna för det brittiska Labourpartiet, försökte länge rädda patienten med hjälp av stimulantia. Men inför de ständiga återfallen kunde de inte längre undvika den operation som så många experter länge önskat.

Under ett århundrade, från slaget vid Waterloo till skotten i Sarajevo, var pundet världens drottning. Inte så att allt guld flöt i riktning mot Londons City, ofta fanns det mer i Paris och ibland även i Petrograd.

Nej vad som skapade pundets egentliga maktställning var den brittiska industrins överlägsenhet, den stigande produktiviteten i förhållande till andra länder, de låga priserna som tog sig igenom alla tullbarriärer, det ymniga kapitalflödet mot alla kontinenter. Detta kapitalflöde var av sådana dimensioner att under 50 år, från 1885 till 1939 så var de återförda vinsterna på detta kapital per år större än den årliga kapitalexporten.

Den brittiska bourgeoisin konstruerade Imperiet för att garantera sina investeringars säkerhet. De anlade flottstationer och militäranläggningar över hela världen för att försvara detta imperium, men som de duktiga aktieägare de var så använde de bara en del av inkomsterna från det i utlandet investerade kapitalet för detta ändamål.

En annan uppgift som Imperiet hade var att avkräva de koloniserade folken, framför allt det indiska och det egyptiska, betalning för en stor del av den brittiska arméns, flottans och administrationens kostnader.

Två segerrika krig och den koloniala revolutionens stormvåg underminerade detta bygnadsverk. En stor del av investeringarna utomlands måste säljas för att finansiera krigsansträngningarna. Den politiska självständighet som tillerkändes de flesta kolonierna innebar visserligen inget större hot mot de brittiska investeringarna, men dessa länder skulle i fortsättningen knappast bidra till finansieringen av Hennes Majestäts etablissemang. Inkomsterna från dessa investeringar är visserligen fortfarande avsevärda, men i förhållande till nationalinkomsten har de minskat kraftigt. De förslår inte längre för att täcka det traditionella underskottet i den brittiska handelsbalansen. Och framför allt räcker de inte längre till för att finansiera de militärutgifter som den försvagade imperialistiska strukturen fortfarande kräver i världens alla hörn.

Men det värsta är att Storbritannien för länge sedan förlorade sitt monopol på hög produktivitet. Förenta Staterna, Västtyskland och Japan står på en högre teknisk nivå och säljer industriprodukter till ett lägre pris om vi bara ser till den kapitalistiska världen. Här hittar vi den definitiva orsaken till det ständiga underskottet i handelsbalansen vilket i sin tur är grunden för att pund sterling inte längre kan göra tjänst som internationellt betalningsmedel.

Under två decennier har de omväxlande Labour- och Toryregeringarna försökt dölja dessa grundläggande sanningar. De har tvingat på det brittiska folket många meningslösa offer för att upprätthålla skenet, men till slut kom dagen för bokslutet. Pundet är slut som valutornas drottning. Sterlingzonen är upplöst. Pundet blir en valuta som alla andra värderad någonstans mellan D-mark och Lire. Den ekonomiska och finansiella verkligheten har som en pålitlig seismograf registrerat den stora politiska förändringen, den brittiska imperialismens oåterkalleliga nedgång.

Den brittiska arbetarklassen har inte blivit slagen i en direkt kamp sedan 1926 års generalstrejk, vilket är unikt i Europa. Visserligen fick den lida av McDonalds splittring 1931¹, men dess Labourparti tog sig ur den krisen med sina styrkor i stort sett intakta. Partiet förstärkte sin socialistiska doktrin och förblev mer än någonsin en symbol och skärningspunkt för arbetets värld i motsättning till kapitalismens.

Denna obesegrade arbetarklass samlade en majoritet av nationen bakom sig 1945 i förhoppning om att kunna konstruera ett socialistiskt samhälle den fredliga vägen. Om denna förhoppning någonsin tett sig realistisk så var det sannerligen vid detta tillfälle och i detta land. Det är svårt att hitta den sociala kraft som kunde motstå Labourpartiets kraft vid denna tidpunkt, om det sökt definitivt bryta med kapitalismens herravälde.

Ledarskapet ville dock inte ha socialism. De genomförde naturligtvis en mycket progressiv sociallagstiftning, de nationaliserade några oekonomiska industribranscher men de lämnade kvar monopolet på tillverkningsindustrin i privatkapitalisternas händer. De överlät åt dem att införa den modernaste produktionsteknologin.

Det dröjde inte länge förrän resultatet av detta manifesterade sig. Den brittiska ekonomin visade upp en tillväxttakt som låg under huvudkonkurrenternas. Under kapitalismen har det länge visat sig omöjligt att täcka höga sociala utgifter med en ekonomi baserad på privata vinstintressen. Den första perioden av åtstramningspolitik skapade ett missnöje bland delar av mellanskikten och tjänstemännen, vilket tillät de konservativa att återvända till makten. Sedan korn femton års Tory-regim under vilka den gamla industriella ställningen gradvis slösades bort på lyxutgifter och ökad kapitalflykt. Konkurrensförmågan avtog alltmer, inte därför att lönerna var för höga utan för att de produktiva investeringarna var otillräckliga.

För att öka dessa var det nödvändigt att stimulera och understödja profitema enligt den inneboende logiken i dessa ting, och för att lyckas med detta var det i sin tur ofrånkomligt med en attack på de sociala utgifterna och reallönerna. Om Tories hade försökt sig på denna ekvation skulle det ha blivit en generalstrejk. Alltså överlämnades jobbet till den man som den brittiska kapitalistpressen efter valet hälsade som landets ledande förnyare, den ”moderne” Harold Wilson.

Wilson genomförde lojalt det program som skulle återge kapitalismen hälsan. Han återinförde åtstramningspolitiken, införde en ny skatt på konsumtionsvaror, frös lönerna och hotade strejkorganisatörer med domstol. Utan tvekan lyckades han med en överraskningsattack. Under ett år förblev den brittiska arbetarklassen förvirrad av att ”deras” representanter som de hade lyft till makten med stora ansträngningar och uppoffringar, visade sig vara värre fiender än boss-representanterna någonsin vågat vara under fyrtio år.

Men efter detta första paralyserade år kom ett ilskans år. De stora fackföreningarna, avdelningarna i arbetararmén, revolterade en efter en mot Harold Wilson. Transportarbetarna var de första att slå in på denna väg, och Wilson blev besegrad på deras fackföreningskongress. Ett skamligt dubbelspel räddade honom på Labourkongressen i Scarborough. Han lovade gruvarbetarna att planerna på nedläggning av många gruvor inte skulle genomföras inom den närmaste tiden, utan att tillägga att detta löfte innebar ett perspektiv av än snabbare nedläggning under våren. Gruvarbetarnas fackförening röstade för Wilson i Scarborough. Men när de upptäckte att de lurats vände de sig kraftfullt mot kabinettet (Lord Robens, högste chefen för de nationaliserade kolgruvorna anklagade regeringen för att försöka skära ner antalet anställda i gruvindustrin från 380.000 till 65.000 under loppet av några år). Sedan valde metallarbetarnas stora fackförening en vänsterman, en före detta kommunist, Hugh

¹ Ramsay MacDonald (1866-1937) blev premiärminister i den första brittiska Labourregeringen 1924. Under sin andra period som premiärminister lämnade han Labourpartiet 1931 för att bilda en ”nationell enhetsregering” tillsammans med konservativa partiet.

Scanlon, som ersättare för en extremt högerinriktad byråkrat på ordförandeposten. Därefter kom ett par synnerligen inspirerade och militanta strejker i hamnarna i London och Liverpool.

När således en majoritet av fackföreningarna hade vänt ryggen åt Wilson var han tvungen att genomgå en furiös attack från nästan hela partiet när han finansminister, James Callaghan, offentligt stödde ett uttalande från Sir Leslie O'Brien, chef för Bank of England. Denne menade att det var nödvändigt med en permanent arbetslöshet för att inflationen skulle kunna bekämpas. Detta innebar att man övergav en av hörnstenarna i den reformistiska ideologin alltsedan 1929, den fulla sysselsättningen. Det blev droppen som fick bägaren att rinna över. Wilson hotades av en revolt från praktiskt taget hela partiet. Han var tvungen att devalvera.

Labour-regeringens ekonomiska politik hade i själva verket hamnat i en olöslig konflikt eftersom den till varje pris försökte utplåna underskottet i betalningsbalansen och genomföra en ekonomisk expansion. Kampen mot underskottet i betalningsbalansen innebar deflation vilket i sin tur innebar ökad arbetslöshet (för närvarande utan tvivel ca 800.000). Att på samma gång genomföra en deflationistisk politik och öka produktionen är en olöslig ekvation. Genom att devalvera, dvs skära ner exportpriserna med 17 procent, hoppas Wilson kunna stimulera produktionen och minska importen och således återställa jämvikten i betalningsbalansen utan att kväva den industriella expansionen. Den omedelbara effekten blir en minskad arbetslöshet och då även ett minskat tryck på regeringen från fackföreningarna.

Men dessa effekter kommer inte att bli långvariga eftersom Storbritannien importerar en så stor del av sina livsmedel och råvaror. Devalvering stimulerar inte bara exporten (och därmed produktionen) utan den orsakar även höjda importpriser och stigande levnadsomkostnader. Experterna uppskattar detta till fyra procent, en siffra som otvivelaktigt är för låg. Wilson kommer att försöka stoppa de krav på löneökningar som kommer. På grund av trycket från basen har Cousins² och Scanlon redan varnat honom för att göra detta.

Om regeringen försöker införa ett nytt lönestopp kommer den strid kring arbetslösheten som man lyckades undvika att i stället utkämpas i lönefrågan. Och om regeringen ger efter på detta område kommer inflationen att förvärras.

Devalveringen kommer som alltid att skapa bara ett kortfristigt andrum och därefter kommer alla de olösta problemen att återuppträffa, skarpare än någonsin.

Internationellt så var de kapitalistiska länderna nöjda med Wilsons ”moderation”. Om han devalverat 30 procent så skulle detta allvarligt ha skakat deras marknader. I utbyte mot denna ”moderation” försåg de honom med lite allmosor i form av ett lån. Ledarskribenten i *The Economist* sammanfattade relationerna mellan den brittiska bourgeoisin och dess utländska kompanjoner i rubriken ”Är vi tiggare eller folk som fortfarande har möjlighet att välja?” Svaret kom under helgen den 18:e november.

De enda länder som omedelbart devalverat sina egna valutor i pundets kölvatten är förutom de brittiska kolonierna och halvkolonierna bara länder som Spanien och Israel, vilka har ett likartat inhemskt problem med samtidig inflation och stagnation. Deras devalvering har snarare politiska än ekonomiska motiv.

I Brüssel blev man exalterade. Storbritanniens väg in i EEC blev åtskilligt avkortad genom att två hinder röjdes ur vägen, pundets internationella roll och Storbritanniens ekonomiska stagnation. Det återstår att se om ändå inte den sociala krisen och den skärpta industriella konkurrensen kommer att skapa andra stämningar bland de europeiska kapitalisterna.

Ty även om de andra imperialistiska valutorna för närvarande åtminstone tekniskt sett är solida, så ligger inte det verkliga problemet här. Devalveringen av pundet innebär en rabatt på

² Frank Cousins, generalsekreterare för ”the Transport and General Union.”

den brittiska exporten. Om världsmarknaden expanderar så förlorar ingen på detta. Men om den stagnerar så hotas andra länder av att bli tvungna att betala för de brittiska kapitalisternas tillfälliga förmån.

Japanerna var de första som blev bekymrade. De upplever för närvarande en exempellös expansion. I New York och Düsseldorf reagerar man som de primitiva regnmakarna: ”Måtte recessionen ta slut! Måtte expansionen komma!” Den internationella kapitalistiska ekonomins öde kommer att avgöras under det närmaste halvåret. Om det blir uppgång i Tyskland kan hotet om en allmän recession avskrivas för denna gång. Om den tyska recessionen fortsätter kommer effekterna av denna och den brittiska devalveringen att göra 1968 till ett dystert år för den internationella kapitalistiska ekonomin. En lätt feber kunde fresta andra kapitalistmakter att utnyttja fördelarna av en devalvering för att komma ur sin nedgång. Hela det internationella valutasystemet skulle hotas.

Vi hittar problemets kärna här. Liksom pundet, har hörnstenen i det internationella valutasystemet, dollarn, en dubbel funktion som blir allt mer motsägelsefull. Som ett internationellt betalningsmedel måste den vara så stabil som möjligt. Och som medel för krisbekämpning i USA (och därmed även för hela den kapitalistiska ekonomin) måste den vara flexibel dvs så instabil som möjligt. Varje återgång till guldmyntfotens automatik hotar att framkalla en djup ekonomisk kris, något som måste undvikas till varje pris. Men varje upprepad valuta-manipulation med expansionistisk målsättning orsakar med säkerhet inflation och det internationella valutasystemets urholkning. Punddevalveringens centrala lärdom är den att det inte finns någon väg ur detta dilemma inom de kapitalistiska ramarna.

Dollarkrisen I

Från World Outlook, 19 januari 1968.

Ett lands ekonomiska styrka är i sista hand alltid en funktion av dess produktiva kapacitet och arbetsproduktivitet, dvs dess potentiella förmåga att producera en given mängd produkter med minsta möjliga arbetsmängd. I ett kapitalistiskt land kan denna potential mätas genom produktionens värde per capita och genom att jämföra varupriserna med andra länders (dvs genom att mäta industrins och jordbrukets konkurrensförmåga).

Förenta Staterna förblir ur denna synpunkt det i särklass kraftfullaste och rikaste kapitalistlandet i världen. Det gap som skiljer USA från dess viktigaste konkurrenter och från Sovjetunionen, ett gap som tenderade att minska mellan 1950 och 1960, har dessutom ökat igen de senaste åren.

Hur kan ”dollarkrisen” förklaras under sådana omständigheter? Vad har den för grund? Avslöjar den en strukturell svaghet i den amerikanska ekonomin eller visar den istället dennas styrka?

Orsaken till ”dollarkrisen” tycks vid ett första påseende vara uppenbar. Den beror på USA:s underskott i betalningsbalansen. När ett land har ett underskott i betalningsbalansen betyder detta att den mängd resurser som landet behöver köpa under ett års tid (varuimport, tjänster köpta utomlands, köp av utländska aktier och värdepapper) överstiger de sålda resurserna under samma period (varuexport, tjänster sålda utomlands, försäljning av amerikanska aktier och värdepapper etc.). Skillnaden måste täckas genom att likvidera en del av landets reserver i guld eller utländska valutor. USA:s handelsbalans har haft ett underskott sedan mitten på femtiotalet. Landets guldreserv har minskat från 22,8 miljarder dollar 1950 till 20,6 miljarder 1958, sedan till 13,2 miljarder 1966 och för närvarande ligger den under 12 miljarder på grund av detta.

När vi undersöker orsakerna till det amerikanska underskottet i betalningsbalansen finner vi följande:

- 1) Handelsbalansen är mycket positiv: Förenta Staterna fortsätter att exportera mer varor än det importerar.
- 2) De privata kapitalrörelserna befinner sig i balans – det amerikanska kapital som investeras utomlands är lika med de profiter som det redan tidigare investerade kapitalet ger.
- 3) Källan till underskottet är a) regeringens understöd till andra länder, dvs kostnaderna för att behålla de imperialistiska allianserna, b) kostnaderna för de utlandsbaserade amerikanska militära styrkorna, för att vidmakthålla baser och genomföra militäroperationer.

Det är ingen överdrift att påstå att ökningen av underskottet i den amerikanska betalningsbalansen 1967 till tre fjärdedelar härrör från Vietnamkriget. Men då bör man tillägga att under de senaste tolv åren så har underskottet skapats av utgifterna för NATO, SEATO, sjätte och sjunde flottans operationer, landstigningarna i Libanon och Santo Domingo, antigerilla-aktionerna i Latinamerika och Afrika, hjälpen till militärdiktaturen i Indonesien, kostnaderna för att upprätthålla de blodiga marionettregimerna i Taipei, Söul, och Saigon, som alla föregick eller var samtidiga med Vietnamkriget.

Kan det mer än tioåriga guldflödet från USA orsaka dollarns "fall" och skulle ett sådant "fall" hota den amerikanska ekonomin? Låt mig först påpeka att de mäktigaste kapitalisterna under lång tid inte varit rädda för en devalvering av sina egna valutor. Dollarn devalverades under krisen 1929-32 och detta snarare ökade än minskade de kapitalistiska monopolens profiter. En dollardevalvering skulle inte innebära en ekonomisk katastrof för Förenta Staterna. I första hand skulle det drabba de utländska och amerikanska småsparare som har sina besparingar i form av bankdepositioner eller lån ställda i dollar. Det skulle drabba den amerikanske arbetaren i så motto att de framtvingade prishöjningarna inte skulle kompenseras med lönelöft. Men den amerikanska ekonomin skulle knappast skakas av det. Tvärtom så skulle en dollardevalvering reducera utlandspriset på amerikanska produkter och stimulera exporten. Inflytelserika borgerliga ekonomer som Paul Samuelson har i själva verket ofta förespråkade en devalvering.

Det finns huvudsakligen två skäl till att den amerikanska kapitalismen, åtminstone för närvarande, inte slår in på denna väg. De är rädda för den prestigeförlust en devalvering skulle innebära (eller en revalvering av priset på guld, vilket är samma sak). Och de vill undvika att de stora guldinnehavarna (deras västeuropeiska konkurrenter och Sovjetunionen) genom ett streck med pennan får möjlighet att köpa 20, 30 eller 50 procent mer dollar eller amerikanska varor och aktier för samma mängd guld.

Finns det då risk för att Förenta Staterna gradvis går mot en bankrutt om inte dollarn devalveras nu, och om inte Johnson-administrationen lyckas stoppa guldflödet utan bara minska dess hastighet? Nej, ty om USA fortsätter att förlora sitt guld kan man vidta tre successiva åtgärder. Till att börja med kan man överge den rent formella, 25-procentiga guldäckningen för den amerikanska valutan. Man kan förbjuda gullexport och man kan demonetarisera guld, dvs vägra betala i guld för tjänster och varor köpta i utlandet och samtidigt skicka ut hela det amerikanska guldlagret på marknaden för att sänka guldpriset och på så sätt bestraffa guldspekulanterna, Sovjetunionen och de europeiska centralbankerna.

Några svarar att det finns mer dollar i utländska händer än det finns guld i USA och att därför en sådan demonetarisering snarare skulle provocera fram en höjning än en sänkning av priset på den ädla metallen. Denna invändning håller inte. En sådan kalkyl räknar enbart med de kortsiktiga kraven (som överskrider den amerikanska guldreserven med 200 procent) men den bortser från den mängd *utländska aktier och värdepapper* som ägs av amerikanska medborgare och som är mer än dubbelt så stor som de utländska dollarinnehaven. På kort sikt är Förenta Staterna skuldsatt gentemot resten av världen, men resten av världen har stora skulder gentemot USA på lång sikt. Om alla skulder över gränserna skulle göras upp, ja då skulle inte bara européerna och japanerna begära betalning i guld för sina "dollarpaper" utan de

amerikanska koncernerna skulle också sälja sina aktier i europeiska och japanska bolag och kräva betalning i dollar. Denna uppgörelse skulle resultera i ett stort underskott för Europa och inte för Förenta Staterna.

Vi kan säga detta på ett annat sätt. En av orsakerna till den nuvarande valutakrisen ligger i det faktum att de europeiska kapitalisterna placerar sina kortfristiga reserver i dollar medan de amerikanska kapitalisterna investerar sina långsiktiga reserver i Europa. På sikt gynnar detta naturligtvis amerikanerna. Att tala om att dollarns "svaghet" har visat sig är uppenbarligen nonsens.

Om det verkligen är så, varför bekymrar sig amerikanerna då så mycket för sitt underskott i betalningsbalansen? Inte därför att detta underskott hotar deras egen ekonomi utan därför att det hotar hela det internationella valutasystemets sätt att fungera och därmed *världshandelns expansion*. Om denna expansion stoppas kan även den amerikanska exporten minska i sin tur, och hela världsekonomin hotas av att hamna i en deflationslavin som 1929.

Men eftersom just detta är den amerikanska imperialismens största huvudbry, förkastar den envist den återgång till guldmyntfoten som de Gaulle och hans "rådgivare", professor Rueff, förespråkar. En sådan medicin vore värre än själva sjukdomen. Det innebär automatiska valutajusteringar som skulle tvinga den amerikanska regeringen att föra en deflationistisk politik när recessioner sammanfaller med underskott i betalningsbalansen. Det praktiska resultatet av deflationistisk politik vid sådana tillfällen innebär att en synnerligen djup ekonomisk kris framkallas, något som den tyska Brüning-regeringen³ fick lära sig.

De amerikanska kapitalisterna vill ha en flexibel valuta som kan användas för att bekämpa kriser. Det utesluter en återgång till guldmyntfot. Men det betyder även att man måste försöka finna ett sätt att öka "den internationella likviditeten", genom en "världsvaluta" och genom "rätten att trycka pengar" för den Internationella Valutafonden.

"Dollarkrisen" och letandet efter ett internationellt betalningsmedel oberoende av både guld och "reservvalutor" återspeglar det faktum att delar av det internationella storkapitalet är klart medvetna om en av de motsättningar som finns i dagens kapitalistiska system. Motsättningen mellan dollarns roll som en "internationell valuta" och dess roll som expansionsinstrument för den amerikanska kapitalistiska ekonomin. Den första funktionen kräver en stabil valuta, den andra en flexibel och instabil. Det är problemet.

Dollarns verkliga svaghet ligger inte i det amerikanska underskottet i betalningsbalansen. Man kan i själva verket hävda det motsatta, att det återspeglar styrkan i den amerikanska ekonomin, paradoxalt nog. Nej, dollarns verkliga svaghet kommer från den enorma offentliga och privata skuldsättningen i USA, utan vilken den väldiga amerikanska produktionsapparaten inte längre skulle kunna sälja sitt varuflöde. Den privata amerikanska skuldsättningen ökade från 140 miljarder dollar 1945 till 753 miljarder dollar 1963. 1951 betalade genomsnittsammerikanen 14 procent av sin disponibla inkomst till skulder och räntor. För närvarande är denna siffra nästan 25 procent!

Det är fullt klart att denna skuldspiral, som verkligen är inflationsdrivande, inte kan fortsätta hur långt som helst utan att hota systemets grundvalar. En devalvering av dollarn skulle med säkerhet missgynna fordringsägarna och gynna de skuldsatta. Men det är förståeligt att systemet tvekar inför denna drastiska medicin, eftersom fordringsägarna är bankerna och ett fåtal stora amerikanska monopolföretag.

Dollarns svaghet återspeglar således en inbyggd svaghet i dagens kapitalistiska system. Amorteringen av överproduktionskriserna genom recessioner har skapat ett ännu större

³ Heinrich Brüning (1885-1970) var ledare för Katolska centerpartiet, Han utsågs i mars 1930 till tysk kansler av Hindenburg, och regerade från juli 1930 till maj 1932 då han avskedades.

överskott av produktionskapacitet och en allt mer uttalad urholkning av valutan. Vi kommer tillbaka till den gamla marxistiska tesen om motsättningen mellan kapitalets tendens till obegränsad expansion av produktivkrafterna och de begränsningar som samma kapitalism sätter för den ”slutliga konsumentens” ökade köpkraft.

På sikt finns det ingen lösning på denna motsättning, varken devalvering av dollarn, återgång till guldmynntfot eller skapandet av en ”internationell valuta”. Den enda lösningen är att det kapitalistiska produktionssättet överges.

Dollarkrisen II

Film World Outlook, 12 april 1968.

Kommer dollarn att följa pundet? Många både små och stora kapitalister ställde sig denna fråga i den engelska devalveringens efterdyningar. För några veckor sedan förvandlades denna undran till panik, man förde över sina placeringar till guld. Centralbankerna i de stora kapitalistländerna var tvungna att företa sig något. De skapade en dubbel guld”marknad”, en för centralbankerna där guldet även i fortsättningen värderades till 35 dollar per uns, och en privat eller fri marknad där priset sätts enligt lagen om tillgång och efterfrågan.

Den ytliga likheten mellan pundet och dollarn får dock inte bedra oss. Den amerikanska kapitalismens läge är i grunden *helt annorlunda* än den brittiska kapitalismens.

När det gäller Storbritannien, så var pundets internationella funktion som reservvaluta *i motsättning* till landets ekonomiska nedgång. Även om den brittiska industrin inte längre spelar något annat än en andraplansroll i världsekonomin, så hänger den brittiska bourgeoisin envist fast vid det ”gamla goda pundet”. Inte desto mindre kommer pundet att sluta tjäna som reservvaluta, och ju snabbare denna justering kommer till stånd, desto bättre kommer det att vara för de brittiska arbetarna (deras inkomster har brutalt skurits ner med 1,2 miljarder dollar för att de internationella bankirernas krav ska uppfyllas).

När det å andra sidan gäller Förenta Staterna, så motsvaras dollarns internationella position väl av den amerikanska imperialismens ekonomiska maktställning. Under två decennier har centralbanker, privata banker och kapitalistiska företag slagits om dollarn därför att den representerade och fortfarande representerar en möjlighet att köpa en praktiskt taget obegränsad mängd olika varor, både konsumtionsvaror och maskiner. Dollarns funktion som reservvaluta svarar mot det handelsbalansunderskott som flertalet länder har gentemot Förenta Staterna.

Om USA i morgon tvingades att föra en rigorös deflationspolitik, eller var tvungen att devalvera dollarn, skulle detta återigen skapa panik i de andra imperialistländerna. De skulle riskera att göra förluster i tre avseenden. För det första skulle försäljningen till USA minska och, som ett resultat av detta, den ekonomiska situationen i deras länder vända sig åt det dåliga hållet. För det andra skulle den amerikanska exporten till Europa och Japan öka och konkurrensen skulle bli stenhård. Slutligen skulle hotet om en ny dollarbrist uppstå och detta skulle skapa oändliga problem inom handeln och finansväsendet.

Vad är då orsaken till dollarns plötsliga förtroendekris? Den ligger sannerligen inte i den amerikanska privata kapitalexporten, eftersom denna befinner sig i jämvikt med de hemförda profiterna till Förenta Staterna. ”Amerikanerna som köper våra fabriker med de pappersdollar de skickar oss” är en Gaullistisk myt. I verkligheten köper de amerikanska monopolerna de europeiska fabriker med hjälp av lån från europeiska banker. Och dessa banker lånar ut sitt kapital därför att de amerikanska monopolerna är rikare, mer solida, gör större profiler och erbjuder bättre säkerhet än de europeiska monopolerna. Utmaningen måste riktas mot hela logiken i det kapitalistiska systemet, inte mot Wall Streets djävulska bruk av dollarn.

Bristen på förtroende för dollarn har skapats av det ständiga underskottet i den amerikanska betalningsbalansen vilken härrör ur *den amerikanska regeringens utgifter utomlands*. Bakom denna diskreta rubrik döljer sig två dramatiska operationer. Dels finansieringen av Vietnamkriget, dels den militära hjälpen till diktaturregimer i många länder (från militärdiktaturen i Indonesien till den Kongo-Kinshasa, från regimen i Söul till den i La Paz). Det är dessa dollar som orsakar det permanenta guldflödet från Förenta Staterna, det är dessa dollar som skapat den nuvarande paniken. Man behöver bara ställa detta problem för att inse vilken återvändsgränd den internationella bourgeoisin befinner sig i.

Ty dessa dollar används inte för snäva ”amerikanska” syften, de används för att upprätthålla hela, det allt mer skakade, världsimperialistiska systemet. Ett svar på guldcrisen skulle vara: ”Amerikanare, upplös er atlantpakt, SEATO och pakten med Japan! Lägga ner era militärbaser på olika håll i världen. Ta hem era soldater!”

Men den internationella bourgeoisin vågar inte ge detta svar. Först därför att det skulle skapa den dollarbrist jag nyss talade om, och sedan därför att kapitalismen skulle lämnas försvarslös mot den stigande vågen av anti-kapitalistiska krafter runt om i världen.

Den internationella bourgeoisin uppmanar därför inte Washington att eliminera sina improduktiva utländska utgifter för att återställa betalningsbalansen utan den vill istället att den amerikanska budgeten skall balanseras så att de amerikanska arbetarna får betala hela kostnaden för Vietnamkriget. Washington däremot, är inte speciellt förtjust i denna idé eftersom oppositionen mot Vietnamkriget redan är mycket omfattande. Den ser helst att denna opposition inte sprider sig alltför mycket i arbetarleden. Så det amerikanska svaret blev, ”betala er del själva”. Överenskommelsen om en dubbel guldmarknad innebär i själva verket att de europeiska kapitalisterna kommer att betala en del av kostnaderna för detta smutsiga krig.

Den dubbla marknaden är en temporär åtgärd. Den frisläppta marknaden påskyndar en guldprisökning. Förhoppningen är att denna prisökning skall få ut det guld som för närvarande hålls som besparingar (mer än en miljard dollar per år de sista åren), på marknaden. På detta sätt skulle priset stabilisera sig och en ny panik undvikas.

Men två villkor måste uppfyllas för att detta system skall fungera perfekt. För det första måste de båda marknaderna vara fullkomligt åtskilda, dvs inga centralbanker får köpa guld för 35 dollar per uns i Washington ena dagen och senare sälja det för fyrtio dollar per uns på den fria marknaden. För många små länder kommer denna frestelse att bli övermäktig. Det kommer att ske övertramp. Låt oss inte heller glömma att amerikanska monopol kontrollerar en del av dessa länder, monopol för vilka patriotismen inte existerar och inga profiter är för små för att glömmas bort. De kan göra säkra och avsevärda profiter genom guldaaffärer.

För det andra måste guldinnehavarna vara säkra på att den amerikanska regeringen trots allt inte ska höja guldpriset till 50 dollar eller mer. Så länge de har kvar denna förhoppning kommer inte guld att släppas. Och så länge det inte släpps kommer hotet om ständiga prisökningar på guld att finnas kvar, dvs spekulatören fortsätter och pressen för en devalvering av dollarn kommer att öka.

Amerikanerna kan ”knäcka” guldpriset genom att kasta ut en stor guld mängd på den fria marknaden, dvs genom att officiellt demoneterisera guld. Men inför bristen på total solidaritet mellan de imperialistiska makternas centralbanker, så tvekar de att ta detta steg. En sådan solidaritet är en chimär i det kapitalistiska systemet, där konkurrensen regerar. Planerna på att skapa en världsvaluta obunden till guld har liten chans att lyckas under sådana omständigheter. Valutakrisen kommer att bestå, eller mer preciserat, den kommer att bestå så länge kapitalismen består.

Den franska francens kris

Från Intercontinental Press, 9 december 1968.

Det internationella valutasystemets barometer avslöjar tre stormar under loppet av tre år. Dessa var punddevalveringen i november 1967, dollarkrisen i mars 1968 och nu har vi den franska francens kris som hotar att sprida sig till alla europeiska valutor förutom den tyska D-marken, schweizerfrancen och den holländska florinen. Till och med dollarn är hotad. Framtiden ter sig allt dystrare för det system som skapades i Bretton Woods. Dödskampen kan komma att bli långvarig, och det behövs ingen Cassandra för att vi ska kunna förutse att ju längre denna dödskamp varar, ju kvalfullare kommer den att bli.

Beroende på tycke och smak kastar de borgerliga kommentatorerna ur sig påståenden om att krisen orsakats antingen av majhändelserna i Frankrike, spekulation, kringflytande kapital eller "heta pengar". De bortser från den viktigaste orsaken, nämligen den världsomfattande inflationen som oundvikligt underminerar *alla* kapitalistiska valutors köpkraft. Den kapitalistiska världen kan endast undvika denna inflation på två sätt. Antingen måste de stoppa vapen- och krigsutgifterna eller acceptera risken för en ekonomisk kris av 1929 års typ. Kapitalismen kan inte acceptera någondera. Ty om någon av dessa metoder kom till användning skulle det betyda att den internationella bourgeoisin valde en snabb död framför ett långvarigt lidande. Inflationen kommer att bestå och med den det internationella valutasystemets kris.

Otvivelaktligen är en temporär återupplivning möjlig. Hjälpmedlen för att uppnå detta är väl kända – prishöjning på guld, skapandet av en "centralbanksvaluta", sammanslagning av alla europeiska länders bytesreserver (till en början EEC-ländernas) till en "Eurofranc" (med eller utan pundet) som skulle tjäna som internationell reservvaluta. Detta sistnämnda förutsätter att det kapitalistiska Europas ekonomiska förenande kommit in i ett nytt skede. En gemensam valuta har en gemensam regering i sitt släptåg, dvs en gemensam stat. De ekonomiska teknikerna saknar inte valmöjligheter.

Alla dessa lösningar är teoretiskt möjliga inom den internationella kapitalistiska ekonomins ramar. Ingen av dem skulle underminera det kapitalistiska produktionssättets grundvalar. Men var och en av dem innebär att delar av den internationella bourgeoisin måste göra avsevärda uppoffringar. I några fall måste de offra avkastningen och de omedelbara profitterna, i andra måste de offra sin självständighet och i en del sin politiska prestige och sin maktställning. Detta innebär att den nya världsomfattande valutakonferens som Nixon-administrationen kommer att sammankalla nästa år är förutbestämd att bli problemfylld, och att även de ovan nämnda hjälpmedlen kan bli svåra att driva igenom.

Ingen av dessa hjälpmedel kan dock bli något annat än vad de är – medel att vinna tid och senarelägga en ny valutakris. De kommer inte att snudda vid de grundläggande orsakerna. Jag skrev för sju år sedan att neokapitalismen har hamnat i en skruvstäd som man inte kan komma ur. Det internationella utbytet som den kapitalistiska "välfärden" i allt högre grad är beroende av, kräver en stabil valuta. Men en politik som bekämpar kriser och recessioner, dvs en anti-cyklisk politik kräver en flexibel valuta. Det ena syftet kan inte nås utan att man offrar det andra. De varandra avlösande ovädren som skakat alla dessa valutor bevisar att den "moderna", "teknokratiska" och "kuvade" kapitalismen inte på något sätt kommit över sina grundläggande motsättningar. Pundets, dollarns och francens nederlag är en triumf för Karl Marx. Det demonstrerar det kapitalistiska systemets obotliga sjukdom. Förmågan att sälja 200 miljoner televisionsapparater och 100 miljoner bilar tack vare en konstant valutainflation kan ha fått det att verka som om "välfärden" hade blivit permanentad. De kapitalistiska valutornas kris innebär en hårdhänt påminnelse om realiteterna. Denna "välfärd" är ett korthus som kan vältas av varje vindpust.

Slumpen såg till att det var Schillers⁴ tur att vara ordförande i ”Tioklubben” som innefattar de tio viktigaste imperialistmakterna i världen. Det klubbsammanträde som sammankallats för att besluta om de franska finansernas vidare öde hölls därför i Berlin. Slumpen bär ofta ansvaret för många saker

Den möjliggjorde en spektakulär demonstration av de ändrade styrkeförhållandena inom det kapitalistiska Europa som i själva verket uppstått för flera år sedan. Som London Times av den 28 november 1968 så realistiskt och med en viss bitterhet konstaterade, så kunde denna kris sägas representera vändpunkten för utvecklingen av maktrelationerna i Europa.

Jag förutsade även detta vid den tidpunkt då de Gaulle framkallade den första krisen inom EEC. Den enda tänkbara motvikten till den västtyska bourgeoisins klara överlägsenhet i det kapitalistiska Europa skulle vara ett brittiskt inträde i gemensamma marknaden och en accelererad kapitalsammanflätning i Europa. Det skulle inte ha funnits någon västtysk hegemoni i gigantiska multinationella företag ägda av tyska, brittiska, franska, italienska, belgiska, holländska, schweiziska och svenska kapitalister. När de Gaulle blockerade Storbritanniens inträde i EEC och försökte försvara ”fransk kontroll” över fabriker i Frankrike, så blev den tyska strävan efter hegemoni oemotståndlig. Generalen arbetade för Kungen av Preussen.⁵

Denna hegemonis ursprung och begränsningar måste förstås. I Östeuropa brukar man betrakta Bonn som ”Förenta Staternas satellit nr 1 i Europa” eller åtminstone som Washingtons ”mest favoriserade allierade”. Detta är en överdriven förenkling av ett mycket mer komplicerat förhållande. Det är sant att den västtyska bourgeoisin, berövad all militär makt, endast kan återuppbygga sin industriella kraft under Pentagons kärnvapenparaply. Men det är ändå mera sant att denna återuppbyggnad uttrycker ekonomiska realiteter som inte är beroende av den utländska hjälpen. Västtyskland har en mer omfattande industriproduktion än något annat europeiskt land, en exportboom, en teknologisk nivå och en utveckling av automationen som vida överträffar resten av kontinenten.

Än mer kan sägas. Bonns industriella och finansiella expansion idag skrämmer den amerikanska imperialismen. Den tyska D-markens soliditet är ett resultat av ett enormt exportöverskott som uttrycker en konkurrenskraft som är i särklass i Europa och i världen. Detta skrämmer de amerikanska imperialisterna så mycket att de koncentrerat alla sina ansträngningar på att få till stånd en revalvering av D-marken som skulle begränsa den tyska exporten, i första hand till USA (under det första halvåret 1968 ökade denna med 48 procent jämfört med samma period föregående år!) Schillers ”nej” var inte så mycket ett nej till de Gaulle eller Wilson. Det var ett ”nej” till Washington. Vid detta tillfälle inträffade en fundamental förändring, inte bara av styrkeförhållandena i Europa, utan även i styrkeförhållandet mellan Tyskland och Förenta Staterna.

När Bonn nekade att revalvera D-marken ställdes de Gaulle inför ett klart ultimatum. Antingen måste han devalvera francen eller så införa en hård åtstramningspolitik. De ”Tio” tvingade på honom detta val på samma sätt som de tvingat på Wilson ”inkomstpolitiken” året innan. Om han inte genomför någon av dessa alternativ skulle han inte ha fått lånet på tre miljarder dollar som gjorde det möjligt att reparera den av spekulationen öppnade sprickan. Han glädde Washington och London genom att välja åtstramning framför devalvering, ty varje ny devalvering innebär att pundets och även dollarns stabilitet urholkas, och utsätts för en hård prövning.

⁴ Karl Schiller, västtysk ekonomiminister.

⁵ Franskt uttryck som innebär att man arbetar för liten eller ingen ersättning. De tidiga preussiska kungarna var kända för sin snålhet.

De imperialistiska makternas politik idag är en dialektisk enhet av två motsatser, mellan imperialistisk konkurrens och imperialistisk solidaritet gentemot gemensamma fiender och faror. Såväl i november som i maj så ersattes skadeglädjen med känslan att ”vi är alla i samma båt”. De gladdes åt de Gaulles kraftiga prestigeförlust men ett franskt valutasammanbrott hotade att skaka hela det internationella valutasystemet. Men även inom ramen för den avgörande solidariteten förlorade inte konkurrensen sin betydelse. Det centrala beslutfattandet förflyttades från Paris till Bonn.

Den tyska bourgeoisin sitter med nästa kort. De kan spela det på två sätt. De kan prioritera sina omedelbara ekonomiska intressen eller gynna sina långsiktiga politiska intressen. Den första inriktningen skulle innebära att EEC förstärktes genom att pressa de Gaulle att överge sitt veto mot ett brittiskt inträde, genom en accelererad kapitalsammanflätning i Europa och genom att skapa en gemensam europeisk valuta. Den andra inriktningen innebär att de prioriterar skapandet av en ”europeisk slagstyrka” dvs försäkra sig om den tillgång till kärnvapen som den västtyska bourgeoisin har eftersträvat i femton år. Detta skulle vara en anpassning av de militära styrkeförhållandena till de ekonomiska. Samtidigt skulle det skapa en synnerligen allvarlig internationell kris i Europa eftersom det är osannolikt att Sovjetunionen passivt skulle åse en kärnvapenupprustning av den främsta kapitalismakten på kontinenten.

Utifrån en teknisk synpunkt är orsaken till francrisen en annan än orsaken till pundets fall. Det senare hade sin grund i det kroniska underskott i betalningsbalansen som uttryckte den brittiska imperialismens strukturella kris. Orsaken till den franska francrisen var en spekulativ kapitalflykt som inom några få månader minskade Frankrikes bytesreserver till hälften.

Alla de, från de Gaulle till den amerikanska finansministern Fowler, som påstår att den franska ekonomiska situationen dock ”i grunden förblir sund” har snuddat vid en viktig aspekt på den franska krisen. För att integrera den franska krisen i maj-juni 1968 var den franska regeringen och direktörerna tvungna att bevilja löneökningar som stegrade arbetskostnaderna med 15 procent och priserna med åtminstone 5 procent. Den franska industrins konkurrenskraft som redan reducerats av den tyska (och inom vissa sektorer italienska) teknologiska överlägsenheten, och drabbats hårt av punddevalveringen fick sig en ny knäck. Den franska importen översteg redan exporten med 6 procent. Den snabbare prisökningen i Frankrike än i Tyskland, Storbritannien eller Italien accentuerade denna ojämnhet. Valutaspekulanterna påskyndade uppenbarligen denna utveckling, genom att *förutspå* en framtida guld- och valutaaflykt orsakad av den allt mer förvärrade betalningsbalansen. Men de var inte orsaken till denna utveckling, utan den var inbyggd i Grenelleöverenskommelsen.⁶

Den Gaullistiska ekonomiska politiken har nu stämplat som fullkomligt inkonsekvent. Det finns två logiska handlingsalternativ som kan absorbera en stegring av produktionskostnaderna. Expansion, dvs en snabb produktivitetsökning (det har uppskattats att nästan 30 procent av produktionskapaciteten var outnyttjad före majupproret 68), eller devalvering, dvs en kompensation för de ökade kostnaderna i franc genom att skära ner francens kostnader mätt i andra valutor. Regeringen Couve de Murville har ständigt vacklat mellan expansion och deflation.

Men genom att spela det deflationistiska kortet nu, ty det är ju vad en hård åtstramning egentligen handlar om, kommer ökningen av levnadskostnaderna att accelereras än mer samtidigt som produktivitetsökningen mattas (genom en minskad investeringstakt kommer produktionsapparatens utnyttjandegrad och även den samlade efterfrågan, ifall det råder arbetslöshet, att minska snabbt). Detta agerande lämnar den franska konkurrenskraften sårbar åt båda håll. Exportsubsidier kommer inte att hjälpa upp bilden särskilt mycket om inte man samtidigt inför importtullar av den storleksordning som skulle bryta sönder hela EEC.

⁶ Överenskommelsen med fackföreningarna som innebar att generalstrejken i maj/juni avbröts.

Men denna *ekonomiska* brist på konsekvens har en slående *social* innebörd. Under den ”stora skälvan” i maj, när den socialistiska revolutionen knackade på dörren, så ville den franska bourgeoisin rädda det centrala, nämligen sitt klassherravälde. Den gladdes åt sin räddning och var beredd att betala räkningen. Men när rädslan avtog blev de sina gamla jag igen. De Gaulle fick det barnsliga infallet att införa en mindre extrabesättning på de stora inkomsterna och arven för att begränsa inflationen. Myteriet bröt omedelbart ut. Vilken ”psykologisk blunder! Vilken öppen inbjudan till kapitalflykt! Genom ett par visiter hos bankerna i Zürich och Frankfurt satte storkapitalet kniven på strupen på den franska regeringen och tvingade den att förändra sin ekonomiska och sociala politik över hela linjen. Arbetarna själva ska få betala räkningen för maj. Lönearbetarna skall ta stöten i stället för spekulanterna. Detta är sannerligen en kapitalistisk logik.

Nu är alla dessa trevliga människor demaskerade och föreställningen är inte precis uppbygglig. Patriotismen duger för att skicka soldater in i döden eller för att skrämna vettet ur väljarna. Men kom inte och säg att vi ska offra våra förmögenheter för landets sak. När det gäller en vinst eller förlust på 10 procent försvinner alla nationsgränser.

Generalens nationalistiska retorik duger åt naiva TV-tittare eller för André Malraux' memoarer. Men när spekulanterna viftar med piskan kryper de Gaulle som en andrekontorist under fjärde republiken. Sätt genast de revolutionära studenterna fängelse! Men varken fängelser eller konfiskering skall nudda vid profitterna, för att inte tala om förmögenheterna, som ägs av de storkapitalister som försökt få francen på knä. De föredrar ett lönestopp, och det är uppenbarligen enklare för dem.

Vilken kraschlandning, vilken komedi! Men också vilken lärdom för 10 miljoner franska arbetare! I maj hade de makten inom räckhåll. Felaktigt ledda lät de denna chans gå sig ur händerna i utbyte för två illusioner. Illusionen om de parlamentariska valen som under den imperialistiska ”demokratin” inte kan vara annat än manipulerad, och illusionen om löneökningar, som storkapitalet snabbt kan neutralisera genom pris- och skatteökningar. Detta kommer utan tvekan att vara fullbordat i början av år 1969.

Sanningen är att den patriotiska visan redan gör sig hörd igen. Inför den av det franska storkapitalet organiserade kapitalflykten i storleksordningen 3 miljarder dollar, skäms inte en borgerlig tidning som Le Monde för att skriva ”Det franska folket befinner sig inte desto mindre i samma båt” (6 nov, 68).

Befinner de sig verkligen i samma båt? Kommer kostnaderna att fördelas ”jämlikt” efter en ”jämlik” fördelning av profitterna? Var är den kapitalskatt som skulle konfiskera valutaspekulanternas vinster? Var finns de öppnade räkenskapsböckerna och upphävandet av banksekretessen som skulle göra det möjligt att spåra dessa vinster och dessutom skulle visa att en del av det kapital som skickades utomlands utgjordes av statliga krediter till affärsmännen? Var existerar den arbetarkontroll som skulle förhindra företagarna-spekulanterna att tvinga på arbetarna i fabriker sin vilja som en gudomlig rättighet, nu när de förlorat all moralisk trovärdighet?

Arbetarna kommer att komma ihåg denna föreställning vid mötet i mars⁷ när sluträkningen ska göras upp. Detta måste väcka dem till ett energiskt försvar av de ekonomiska fördelar de vann i juni 68. Och framför allt måste det få dem att skaffa sig en annan målsättning än deras fackföreningsledare hade i maj och juni. Nämligen målsättningen att ta makten i fabriker och över staten. Utan detta kan inga fördelar och framsteg befästas. Genom att starta en frontalattack mot löner och arbeten, har de Gaulle påskyndat nästa sociala explosion i Frankrike.

Devalveringen av den franska francen

Ursprungligen publicerad den 16 augusti i den belgiska revolutionära veckotidningen La Gauche, organ för den belgiska sektionen av Fjärde Internationalen. Skriven som ett svar på den 12,5 procentiga devalveringen av den franska francen den 11 augusti.

Översatt från Intercontinental Press av den 8 september 1969.

De Gaulle lämnar rodret, och en francdevalvering kommer. Det är fullt klart att de långsiktiga effekterna av det revolutionära uppsvinget maj 68 fortfarande verkar.

Vid alarmet om en möjlig francdevalvering i november 1968 visade jag på den serie av händelser som skulle göra detta drag oundvikligt. De stora löneökningar som bourgeoisin såg sig tvingad att gå med på för att undvika en revolution kunde inte undgå att dämpa exporten och öka importen. Ur detta kom ett underskott i betalningsbalansen som tärde på bytesreserverna. Den franska centralbankens förluster sedan årsskiftet 68/69 uppgår till mer än 600 miljoner dollar. Bara under juli månad förlorade de 138 miljoner. Allt detta gjorde devalveringen oundviklig.

Jag skrev i november att valutaspekulanterna påskyndade francrisen, men de orsakade den inte. De snarare accelererade krisen genom att förutspå den.

I dag håller alla med om att den verkliga orsaken till francens fall var det permanenta underskottet i betalningsbalansen alltsedan maj 68. Men det kapitalistiska systemet är så konstruerat att det alltid är spekulanten som belönas. Den 11 augusti förlorade småspararna 12,5 procent av värdet på sina tillgångar mätt i guld eller utländsk valuta. Men de spekulanter som placerade sitt kapital utomlands har hållit värdet på sina tillgångar intakt. Genom att återföra en del av detta kapital innan priserna ökat 12,5 procent kommer de att ha ökat sin köpkraft. En orättvisa? Uppenbarligen. Men är inte hela kapitalismen grundad på bristande jämlikhet, dvs på den orättvisa relationen mellan kapital och arbete, mellan rika och fattiga?

Orättvisorna slutar uppenbarligen inte där. Devalveringen innebär inget annat än prisökningar för arbetarna. Resultatet är ur deras synpunkt negativt från början till slut. Industriherrarna, affärsmännen och de besuttna kommer att omedelbart finna sina tillgångar uppvärderade. Även innan prisspiralen börjar verka kommer markpriset, fastigheterna, juvelerna och säkerheterna (till att börja med utländska aktier och obligationer) att komma i jämnhöjd med priserna på guld, dollar och D-mark.

Som nästa steg kommer affärs- och industrimännen att försöka revalvera sina inventarier genom att sälja dem eller värdera dem enligt den nya kursen. Prisstoppet som offentliggjordes den 15 september var den franska regeringens försök att förhindra sådana manövrer. Det är dock inte säkert att det lyckas i ett klimat som domineras av kredit- och valutainflation.

Slutligen kommer de franska kapitalisterna så snart de tvingas importera produkter till högre kostnader än förut att försöka göra vad de kan för att lägga dessa på de franska konsumenterna. Om råvarorna svarar för en tredjedel av en produkts kostnad vem kan då hindra tillverkaren eller mellanhanden att öka priset med 5 eller 6 procent istället för de 4,17 procent som vore "tekniskt berättigat" utifrån en kapitalistisk synvinkel?

Den allmänna känsla som uttrycks i fackföreningarnas oro och missnöje är därför förstäligen. Devalveringen innebär en ny omflyttning av den franska nationalinkomsten till förmån för kapitalet och till nackdel för arbetet. Devalveringen innebär det slutliga återerövrandet av alla de eftergifter som arbetarna fick under hotet om en revolution maj 68, ja t.o.m. ett försök att minska arbetets andel än mer.

I detta avseende följde devalveringen den normala logiken. Den illustrerade återigen den logiska följden av folkomröstningen och presidentvalet. I motsats till den myt som odlas av

den respektabla vänstern, så var det inte arbetarna som tvingade bort de Gaulle i folkomröstningen. Det var istället det kapitalistiska skikt som representeras av Giscard d'Estaing, Pleven och Duhamel, som tyckte att det började bli dags att göra sig av med en ledare som blivit ett påhäng och som förlorat sin effektivitet.

Pompidou valdes till republikens president tack vare ett stöd från denna del av bourgeoisin. Nu presenterar de sin räkning – devalvering, dvs spekulanternas återupprättande, en Europapolitik, dvs en orientering mot den kapitalinternationalisering som de stora monopolen kräver, fortsatt inflation, dvs återerövring av arbetarnas vinster från maj. Det är inte känt om de Gaulle var beredd att genomföra denna politik snabbt och utan reservationer. Men i fråga om Pompidou fanns inte det minsta tvivel. Föreställningen kommer att spelas upp i full överensstämmelse med manus och författarnas intentioner.

Men även om händelseföljden är fullkomligt logisk och helt överensstämmer med de stora franska företagarnas intressen så verkar den ekonomiska strategin bakom devalveringen vara mer tveksam. I ett snävt perspektiv var valet av tidpunkt för operationen beundransvärt skickligt gjort. Devalveringen genomfördes under semesterperioden, när spekulatörerna var som minst intensiv (till och med räntan på Eurodollarmarknaden gick ner, något som inte hänt på länge) och sekretessen var fullständig. Inte desto mindre måste devalveringens nytta värderas efter andra kriterier än de direkta omständigheterna kring den. När vi undersöker de breda ekonomiska sammanhangen kommer vi snarare till slutsatsen att åtgärden kom för sent, och att faran att den därför blir ineffektiv.

För att uppnå det eftersträvade målet, dvs återställa jämvikten i betalningsbalansen, måste devalveringen resultera i ökad fransk exportvolym (framför allt till grannländerna och till USA) samt en minskning av importen. Men två ekonomiska utvecklingstendenser gör att resultatet blir tvivelaktigt. Å ena sidan råder ett fortsatt inflationsklimat i Frankrike. Det officiella prisindex har stigit med 3,5 procent sedan årets början, dvs motsvarande en årlig ökning av 6,5 procent. I verkligheten har priserna ökat med nästan 5 procent vilket motsvarar en årlig ökning av 9 procent. Den produktiva överskottskapaciteten är begränsad. Det är därför knappast troligt att en stor del av industriproduktionen kan styras från den inhemska till exportmarknaden. Det faktum att franska produkter den närmaste tiden kommer att bli billigare på den utländska marknaden kommer att öka den utländska efterfrågan på dessa produkter. Denna nya utländska efterfrågan kommer att adderas till efterfrågan på hemmamarknaden som redan överstiger tillgången. Det troliga slutresultatet blir en accentuerad inflation och en tämligen liten exportökning.

Dessutom så har den amerikanska regeringens deflationistiska politik till slut besegrat högkonjunkturen i USA. En västtysk nedgång väntas nästa år och samma gäller möjligen Italien och Storbritannien. Prisstegringarna i de länderna kommer då förmodligen att dämpas. Vid en första nedgång är förmodligen de tyska exportörerna beredda att ge stora rabatter för att "behålla" sina utlandsmarknader. Den franska importen hotar alltså att stanna på samma höga nivå som idag. Hotet finns om att franska produkter kommer att fortsätta att vara mindre konkurrenskraftiga inom många industribranscher i förhållande till Frankrikes huvudkonkurrenter och partners.

Om vi dessutom tar med de sociala återverkningarna blir framtidsperspektivet än dystrare för den franska kapitalismen. Efter stormbyn i november blev det inget möte i mars,⁷ den allmänt väntade nya sociala explosionen inträffade aldrig. Men det har förekommit hundratals strejker vid små och stora fabriker. Dessa vittnar om arbetarnas kampvilja som är intakt sedan maj 68. Dessutom, och det har varit ett okänt fenomen i Frankrike i tjugo år, så pågår nu mitt under

⁷ Den andra löneförhandlingsomgång som Grenelle-överenskommelsen stipulerade.

semesterperioden envetna strejker bland stålarbetarna i Lorraine och byggnadsarbetarna i Lacq, för att ta två exempel.

Under sådana omständigheter kommer det att vara svårt för fackföreningarna, som alltsedan juni 68 gjort vad de kunnat för att hindra en spridning av strejkerna, att stå emot de alltmer vittomfattande kraven på löneökningar för att återvinna majs erövringar som ätits upp av inflation och devalvering. Ur klasskampens synvinkel står Frankrike inför en ”het” höst och vinter.

Om de sociala spänningarna ökar kommer bossarna att återigen vara tvungna att släppa sin ballast. De är för närvarande än mindre kapabla än i maj 68 att hålla nere ett omfattande folkligt uppror. Varje ny eftergift till arbetarna kommer att sopa undan devalveringens effekter och konfrontera de franska bossarna och borgerliga ledarna med samma dilemma som terroriserat dem alltsedan juni 68 och speciellt sedan november 68.

Det internationella valutasystemets dödskamp kan enbart påskyndas genom devalveringen av francen. Även om den nuvarande spekulatjonen inte kommer att påverka den omedelbara situationen, så har kapitalisterna och bankirerna intresset riktat mot den 29 september 1969 när resultatet av det västtyska valet kommer att vara klart.

Det är ingen hemlighet att ”specialister” på internationella valutaförhållanden vill ha en allmän omvärdering av valutorna. Devalveringen av den franska francen fanns med i denna omvärdering, vars kärna skulle vara en uppvärdering av den tyska D-marken, den italienska liren och den japanska yenen (åsikterna är delade om var holländska floriner, belgiska franc och pund sterling ska passas in).

Det är inte svårt att begripa att en sådan omvärdering skulle innebära en räddningsplanka för de amerikanska kapitalisterna, vars huvudkonkurrenter skulle vara tvungna att sälja sina produkter dyrare på den amerikanska marknaden.

Om Bonn, Rom och Tokyo avvisar detta förslag så har Förenta Staterna ett mäktigt vapen i sin arsenal. De kan fortsätta sin deflationistiska politik, fortsätta att pressa räntefoten. Ett hot skulle uppstå om en allmän recession i de kapitalistiska ländernas ekonomier, vilket innebär än större förluster än de som kommer av en valutaomvärdering.

Vi får inte förlora det faktum ur sikte att valutakrisen uttrycker mer djupt rotade kapitalistiska motsättningar. Inför det vid horisonten uppseglande hotet om en allmän ekonomisk recession kan vi vara övertygade om att centralbanksdirektörerna och de kapitalistiska ländernas finansministrar kommer att göra sitt yttersta under de kommande månaderna för att bibehålla en åtminstone minimal sammanhållning i stället för att utropa ”var och en får klara sig själv!”

Detta är den kapitalistiska verkligheten idag, konfronterad som den är med allt farligare fiender och faror som hotar dess existens. Den kan inte undvika att ständigt kastas mellan önskningar om ”internationell solidaritet” och frestelsen för att sätta ”egenintresset” främst som kommer att bestå så länge privategendomen består.

12 augusti 1969

Revalveringen av D-marken

Publicerades ursprungligen i La Gauche omedelbart innan den 9,3 procentiga revalveringen av D-marken den 24 oktober. Översatt från Intercontinental Press av den 27 oktober 1969.

Pressen för en revalvering uppåt av D-marken har blivit oemotståndlig. Den kommer så snart förbundsdagen har fastslagit vaktombytet i Bonn.⁸ Vad betyder revalveringen, vad avslöjar den och vad pekar den fram mot?

Vid en första anblick förefaller den tyska revalveringen vara en triumf för den amerikanska diplomatin. Det amerikanska storkapitalet har utvecklat iögonenfallande påtryckningar för att uppnå detta resultat, uppbackade av Londons City. Varför dessa två makter vill ha en revalvering av D-marken är väl knappast något mysterium. Det skulle ju tvinga deras största konkurrent att höja sina priser på de stora utlandsmarknaderna.

En sju procentig revalvering av D-marken skulle innebära att tyska industriprodukter skulle kosta 7 procent mer i Förenta Staterna och annorstädes (men detta gäller enbart om inte de tyska exportörerna lyckas "återabsorbära" devalveringens kostnader och om exportskatten bibehålls. De angloamerikanska industrimännen kan komma att få en mycket obehaglig överraskning!)

De amerikanska kapitalisterna skulle dessutom helst se att de andra stora konkurrenterna följde det tyska exemplet, dvs de japanska kapitalisterna (påtryckningarna kommer nu att riktas mot dem) eller de italienska. Kraftigt skakade av sin arbetarklass som de är kommer italienarna att försvara sig med ett desperat mod. Japanerna kommer troligtvis att få sträcka vapen.

Utifrån valutaexperternas synpunkt ter sig den amerikanska imperialismens triumf än mer imponerande. När ett kapitalistiskt land har ett underskott i betalningsbalansen (som USA har) och ett annat ett överskott (som Tyskland har) har den "normala" proceduren alltid varit att det land som har ett underskott devalverat sin valuta, medan guldpariteten för det andra landets valuta förblivit oförändrad.

Spekulationen, dvs kapitalförflyttningar och kapitalflykt, har varit tillräckliga medel för att uppnå ett sådant resultat. Det senaste exemplet är den franska francen.

Under guld/dollarsystemets epok kan ingen spekulation tvinga den amerikanska imperialismen att devalvera. Förenta Staterna har av praktiska skäl beslutat att inte släppa något mer guld "den normala vägen". Valutaexperterna tappar andan. "Vanartigheten belönas i stället för dygden!" I stället för att dollarn devalveras så revalveras D-marken.

Men när experterna gör denna iakttagelse blandar de samman sken och verklighet. *Ty det är just detta som revalveringen av D-marken innebär – en devalvering av dollarn!*

Detta kommer att bli än mer uppenbart om den japanska yenen och andra valutor som italienska liren, holländska florinerna och schweizerfrancen fångas i revalveringens virvelvind. Men även om den stannar vid D-marken så är påståendet korrekt.

Så snart man börjar tillämpa detta betraktelsesätt så börjar även den amerikanska "triumfen" te sig som en pyrrhusseger. I Le Monde från den 7 oktober 1969 utropar Paul Fabra: "Dollarns hegemoni har blivit så total, att för första gången på tio år så togs inte det amerikanska underskottet i betalningsbalansen upp inför Internationella Valutafondens plenum". Slutsatsen blev enligt Fabra: "Och även om det trots denna uppvisning är så att dollarn ännu (!) inte är 'lika god som guld' så beror detta på att den fortsätter att hotas på hemmafronten av den amerikanska inflationen."

Detta "ännu inte" är värt sin vikt i guld. Vi kan ge oss på att de amerikanska kapitalisterna bittert reflekterar över en valuta vars "totala hegemoni" karaktäriseras av en årlig sexprocentig minskning av köpkraften ...

⁸ Refererar till förbundsdagens val av socialdemokraten Willy Brandt till västtysk förbundskansler den 2 oktober 1969.

I själva verket är denna amerikanska inflation inte enbart någon ”inhemsk” affär. Den faller tillbaka på den amerikanska kapitalismen runt om i världen. Den tvingar de amerikanska företagen, som tidigare lyckades erhålla krediter med 3-4 procents ränta, att låna pengar i Europa till 8 procents ränta som vilken annan liten stat som helst. Denna inflation framtvingar en flykt från dollarn inte bara bland privatkapitalisterna utan även bland de stora centralbankerna. Detta återspeglar inte en ”total hegemoni” utan tvärtom en förvånande *förlust av ett industriellt försprång*.

Detta förklaras delvis av att den amerikanska vägran att devalvera dollarn fått återverkningar på landets exportpriser. Ingen har intresserat sig för denna aspekt. Under de första fem månaderna exporterade Västtyskland (vars befolkning är en fjärdedel av USA:s) varor till ett värde av mer än en miljard dollar till USA, vilket är mer än vad som importerades från USA. Både under april och maj 69 uppgick Tysklands totala export av maskiner och transportutrustning till mer än 1,1 miljarder dollar. Om denna nivå bibehålls så kommer denna export att under ett års tid uppgå till 13,2 miljarder dollar, vilket är lika med den amerikanska exporten av produktionsvaror. För några år sedan översteg den amerikanska exporten till Tyskland av sådan utrustning importen med 20 procent. Den amerikanska ”triumfen” är verkligen imponerande.

Under den imperialistiska konkurrensens förhållanden, så avgörs striden av konkurrenskraften vilken i sista hand är en funktion av tre faktorer – kapitalvolym, produktivitetsnivå och lönenivå.

Med avseende på den första faktorn så har den amerikanska imperialismen ett komfortabelt försprång. När det gäller den andra så håller försprånget på att ätas upp år från år. När det sedan gäller den tredje faktorn så dras den amerikanska imperialismen med ett avsevärt handikapp. Inom detta område så kan inflationen bara öka USA:s problem eftersom den manar de amerikanska arbetarna att kräva allt större löneökningar.

Kapitalflykten, den ”internationella valutaspekulationen”, påskyndar utvecklingen och kan tvinga uppgörelsens dag närmare. Men i sista hand är det konkurrenskraftens utveckling som är avgörande. Under de två veckor som D-marken erbjöds till en ”flytande kurs”, så förlorade Frankrike alla de valutareserver man byggt upp sedan francdevalveringen.

Revalveringen av D-marken representerar ett försök från de stora kapitalisterna öster om Rhen att stoppa en kedjereaktion som kunde vara ett dödligt hot mot det internationella valutasystemet, dvs mot världshandeln.

När vissa kapitalistländer kan glädja sig åt ett större överskott i sin betalningsbalans, så kan de inte undvika att attrahera kapital som ”flyr” från de länder som har ett underskott och där en devalvering förefaller oundviklig förr eller senare. Men av sig själv kan varken revalvering eller devalvering ändra situationen. Endast om styrkeförhållandet mellan produktivkrafterna ändras och konkurrenskraften hos det land som lider av ett underskott återupprättas, så kan en reell förändring ske. Detta är inte bara en funktion av ändrade valutakurser utan även av den relativa industriproduktiviteten, av kapitalisternas profitkvoter (som avgör huruvida det är möjligt att ”neutralisera” förändrade valutakurser) och av styrkeförhållandet mellan klasserna.

Även om det kan tyckas förvånande, eftersom det är socialdemokraterna som varit de stora förespråkarna för en revalvering, är denna revalvering i första hand ett psykologiskt vapen gentemot den tyska arbetarklassen. Regeringen och bossarna kommer att säga till arbetarna och fackföreningarna: ”Se, det finns inte längre någon anledning att hetsa upp sig. Inflationen är besegrad, så ni måste nöja er med ”rimliga” löneökningar. Glöm inte att den tyska industrins konkurrenskraft har försvagats av revalveringen. Om ni kräver för stora lönelöft så kommer exporten att minska och istället kommer vi att få en recession. Ta inte livet av den gås som lägger guldägg.” Innebörden blir att de tyska arbetarna skall vara nöjda med den

reducerade del av nationalinkomsten som de tvingades acceptera på grund av 66-67 års recession och den därmed sammanhängande arbetslösheten, nu när det åter råder full sysselsättning.

Kommer de tyska arbetarna att gå på detta? Det är långt ifrån säkert. Den senaste månadens strejk våg⁹ ger hopp om att så inte kommer att bli fallet. Allt tal om "kapitalflykt" har i alla fall inte förhindrat de italienska arbetarna att ställa krav på tämligen ordentliga löneökningar (och som de även drivit igenom).

Allt detta reflekterar det faktum att det återigen utvecklas en ekonomisk "överhettning" i flera europeiska länder och att denna utveckling slutar i en recession, som till skillnad från den 66-67, mycket väl kan komma att sammanfalla med en amerikansk recession. Det är detta perspektiv som ger gemensamma marknadens finanse experter mardrömmar mitt på dagen.

Fram till nu har de amerikanska arbetarna varit ringdansens främsta förlorare. Deras köpkraft har minskat under åtskilliga år medan de europeiska arbetarnas trots allt ökat. För det amerikanska storkapitalet är detta den enda "positiva" aspekten av inflationen. Skillnaden mellan lönerna i USA och Europa minskar. Men här reser sig återigen frågan om de amerikanska arbetarna kommer att finna sig i det hela. Under 1967 och 1968 var antalet förlorade arbetstimmar på grund av strejker mer än dubbelt så högt som genomsnittet åren 1960-66.

De amerikanska arbetarna försvarar sina stekar, och "lönedifferensen" förblir mer eller mindre oförändrad. Det enda botemedlet är en ny amerikansk recession som skulle öka arbetslösheten. Nixon-regimen arbetar för detta på sitt eget sätt. Men det är ett drastiskt botemedel eftersom Förenta Staterna utvecklats till den viktigaste av alla imperialistiska marknader. En amerikansk recession skulle därför drabba alla kapitalistiska ekonomier och reducera deras kapacitet att importera amerikanska produkter.

Summering. Krisen i det internationella valutasystemet har inte tekniska orsaker. Den är inte en produkt av felaktiga beslut från regeringarnas sida. Den återspeglar bara det faktum att utan inflation, amerikansk och internationell, kan kapitalismen inte längre undvika en allvarlig recession.

De manövrer vi bevittnar för närvarande har en dubbel innebörd. Varje imperialistisk klass strävar efter att lägga bördan av den justering som blivit oundviklig på arbetarklassen i det egna landet eller på sina konkurrenter (dvs på arbetarna i konkurrentländerna). Arbetarna kommer inte att förbli passiva inför dessa försök att skapa och exportera arbetslöshet. Ett omedelbart självförsvar är av nöden. Men anfall är bästa försvar, dvs vad det gäller är att utmana ett system vars bankrutt, trots tio års skryt om dess förträfflighet och ofelbarhet, återigen är uppenbar för alla.

Det imperialistiska systemets fördjupade kris

Trycktes ursprungligen i julinumret 71 av den franska tidskriften Quatrieme Internationale som del I och II av ledaren. Översatt från Intercontinental Press, av den 6 september 1971.

I

Det främsta symptomet idag på det världsimperialistiska systemets allmänna kris är den mycket allvarliga försämringen av läget i den internationella kapitalistiska ekonomin.

Av de sju ledande imperialistiska länderna är tre, USA, Italien och Storbritannien, inne i en recession. Industriproduktionen i dessa länder har sjunkit i förhållande till samma period föregående år. I Kanada kanske recessionen är passerad andra kvartalet 1971. För det femte

⁹ Den strejkvåg som refereras till omfattade nästan en miljon arbetare i metallindustrin, De lade ner arbetet i en serie vilda strejker som startade den 2 september 69.

landet, Västtyskland, är läget mycket osäkert. De tecken som pekar fram emot en recession har mångfaldigats sedan hösten 1970, men delvis har dessa symptom neutraliserats genom ett nytt uppsving i produktionen, speciellt inom konsumtionsvarusektorn för hemmamarknaden. För ögonblicket är det svårt att förutsäga om denna uppgång i produktionen representerar ett tillfälligt avbrott i den nedåtgående tendensen, eller om den kommer att vändas i sin motsats, ett nytt allmänt uppsving. Det ekonomiska läget i Frankrike och i Beneluxländerna är på kort sikt beroende av vad som händer i Västtyskland.

Vad gäller Japan så har dess tillväxttakt minskat märkbart sedan hösten 1970, även om ekonomin fortfarande expanderar. Överskottskapacitet i produktionen och lagerökningen har visat sig fr a. i den elektroniska industrin (1,5 miljoner osålda färg-TV-apparater), i elkomponentsindustrin och i den petrokemiska industrin. Antalet konkurser steg till rekordsiffran 9.500 år 1970.

Det försämrade läget i den internationella kapitalistiska ekonomin kan förstås mot bakgrunden av två fenomen som nu uppträder i en omfattning utan motstycke under hela den period av ekonomiskt uppsving som följt på Koreakriget.

Dels är det spridningen av arbetslösheten och dels är det de stora monopolistiska trusternas långvariga vägran att utifrån en kreditstimulans öka investeringarna.

Det totala antalet arbetslösa i de sju största imperialistiska länderna närmar sig idag tiomiljoner-strecket – och det är en siffra som inte uppnåtts sedan andra världskriget (5 milj i USA, 1,5 milj. i Italien, 1 milj. i Japan, 800 000 i England, 700 000 i Kanada, 500 000 i Frankrike, ingen arbetslöshet i Västtyskland¹⁰).

Arbetslösheten i vissa områden (nordvästra USA, södra Italien, Skottland, Québec och Brittiska Columbia i Kanada osv) ligger kring 8 % av den totala arbetskraften, dvs, mycket högre än genomsnittet. Och framför allt är ungdomsarbetslösheten högre. I USA är nu arbetslösheten bland ungdomen totalt 17,2 % och den svarta ungdomsarbetslösheten är 35 %.

För att bekämpa recessionen fortsätter de kapitalistiska regeringarna att ta sin tillflykt till keynesianska och neokeynesianska metoder. I sista hand reduceras alla dessa metoder till en enda – skapandet av en inflatorisk köpkraft. Genom denna metod är det möjligt att undvika att recessionen fördjupas genom kedjereaktioner – att snöbollen börjar rulla. Den nedåtgående trenden stannar upp vid en viss nivå (och priset man betalar är en ny inflationsvåg, och det internationella monetära systemets ytterligare urholkning genom att reservvalutan dollarn dras in i denna virvel). Men skapandet av inflatorisk köpkraft leder inte automatiskt till ett uppsving i industriproduktionen. Förutom den keynesianska metodens inflatoriska konsekvenser ser vi här dess andra svaghet.

Penningmängden i USA steg med 6 % 1970. Industriprodukten sjönk eller stod kvar på sin gamla nivå. Under det första kvartalet 1971 steg penningmängden med en hastighet som skulle ge ett årsgenomsnitt på 11 %. Industriproduktionen stagnerade för att sedan sjunka. Men orsaken till att produktionen inte svarar på denna penningstimulans är emellertid inte höljdd i dunkel. Industriproduktionens storlek beror i huvudsak på de produktiva investeringarna. I ett kapitalistiskt system bestäms de stora trusternas produktiva investeringar såväl av marknadsutvecklingen som av profitkvotens förändringar. För att de stora bolagen ska öka sina investeringar krävs både en expanderande marknad och en ökning i profitkvoten. När profitkvoten faller, när industrin har överskottskapacitet i många sektorer så räcker det inte

¹⁰ Dessa siffror ligger under den verkliga arbetslösheten, därför att de bara räknar med den partiella arbetslösheten i Italien, Japan och Frankrike, och inte i USA, Storbritannien och Kanada, De innefattar inte heller de människor som enligt den borgerligt ekonomiska terminologin "har dragit sig tillbaka från arbetsmarknaden" därför att de är övertygade om att de inte kan hitta något jobb, – E.M.

bara med en kraftig marknadsexpansion för att initiera ett uppsving i de produktiva investeringarna, såvida inget förändrar dessa tidigare nämnda faktorer.

Tilläggas bör att denna försämring i den internationella kapitalismens ekonomiska läge inträffar samtidigt som rustningsutgifterna ligger på en nivå utan tidigare motstycke. Nu har också Japan, som till idag i stort sett stått utanför kapprustningen börjat med en accelererad upprustning. Det är därför inte troligt att nya ökning av de militära utgifterna kan hjälpa den kapitalistiska ekonomin ur dess omedelbara svårigheter. För att kunna lösa dessa problem måste de militära utgifterna upp till en nivå som är oacceptabel t.o.m. för USA i "fredstid".

Kapitalisterna kommer alltså att söka andra lösningar. Deras svar på krisen kommer att ligga på två plan. De kommer att försöka expandera sina utländska marknader samt öka profitkvoterna på arbetarklassens bekostnad.

Expanderande internationella marknader innebär en expansion i handeln mellan öst och väst, och USA kommer att vara med i leken (lättnader i embargon mot Sovjetunionen, export till Kina). Det innebär också en ökad penetrering av de halvkoloniala ländernas marknader och en ny skärpning av konkurrensen mellan de imperialistiska länderna. Att öka profitkvoten på arbetarklassens bekostnad innebär att kapitalisterna kommer att försöka begränsa eller likvidera den enda rättighet arbetarna har under kapitalismen – nämligen rätten till kollektiva förhandlingar med arbetsköparna. Medlet för detta är "inkomstpolitik" som praktiskt taget alla riktningar inom den internationella bourgeoisin börjat kräva. Från kapitalisternas utgångspunkter tjänar den ökade arbetslösheten det speciella syftet att få arbetarna att mer eller mindre passivt acceptera en sådan politik. Fackföreningsbyråkratins allt snabbare integrering i den borgerliga staten är ämnad att få samma konsekvenser. Om fackföreningarna kommer att visa sig alltför motspänstiga, dvs. om medlemmarnas ökade militans tvingar fackföreningsbyråkratien till motstånd, så kommer antistrejklagar och antifackliga lagar att ta itu med denna "brist på samförstånd".

Av detta följer att kapitalismens försämrade ekonomiska läge kommer att avspeglas i en skärpning av klassmotsättningarna i såväl de imperialistiska som de koloniala och halvkoloniala länderna. Denna skärpning som har pågått sedan maj 1968, kommer att nå upp till en ny nivå. Det imperialistiska systemets allmänna kris får inte ses som en överproduktionskris (denna kris är konjunkturellt betingad och det är bara en aspekt av krisen). Snarare måste vi betrakta denna kris som ett allmänt sammanbrott i systemets stabilitet där revolutionära explosioner, förtryckta folks befrielseörelser, proletariats klasskamp, spänningen mellan de imperialistiska länderna, monetära kriser, s.k. kulturella kriser och konflikter med de deformerade arbetarstaterna, sammansmälter i en process som allt mer underminerar systemets stabilitet.

II

Det specifika draget i denna fördjupning av det imperialistiska systemets kris är att alla de krafter som är i rörelse tenderar att påskynda en allvarlig social kris i själva USA.

Den amerikanska imperialismen kom ut ur det andra världskriget som den kapitalistiska världens absoluta herre, med en betydande ekonomisk och militär överlägsenhet över det "socialistiska lägret". Genom sina enorma superprofiter, ackumulerade under och efter kriget, och genom sina stora reserver lyckades USA behålla sitt outmanade ledarskap över den borgerliga världen i mer än tjugo år, dock med ökade svårigheter. En kraftfull inhemsk kapitalackumulation genomfördes och industrin moderniserades. Man lyckades "återuppliva" den japanska och europeiska kapitalismen, med stöd från de stalinistiska och reformistiska byråkratierna som förrådde efterkrigstidens revolutionära uppsving. Man bestämde sig för att erövra de gamla koloniala imperierna som befann sig i upplösning. Man penetrerade sina allierades, och framtida konkurrenters, marknader, och i detta syfte exporterades en kapital-

mängd av sex miljarder dollar. Man utsåg sig själv till världspolis för hela den kapitalistiska världen och med ett nät av militärbaser omringade man ”folkdemokratierna” och Sovjetunionen. På så sätt upprätthölls ett militärt herravälde både hemma och utomlands, utan motstycke i historien. Man punktmarkerade hela världen med kontrarevolutionära baser som man finansierade och utrustade. Därigenom hindrades en skärpning av de sociala motsättningarna i USA och en stor del av den amerikanska arbetarklassen garanterades en höjd levnadsstandard. Man köpte fackföreningsbyråkratierna, samtidigt som dessas makt begränsades genom Taft-Hartley lagen och de knöts till den expansionistiska utrikespolitiken (kalla kriget, McCarthyism osv.).

I åtskilliga år har nu den amerikanska imperialismens begränsningar avslöjats på ett mycket klagande sätt. Den har börjat utsättas för upprepade nederlag. Den har visat sig oförmögen att kontrollera den permanenta revolutionens frammarsch i Latinamerika efter misslyckandet med att krossa den segerrika kubanska revolutionen. USA-imperialismen har inte kunnat besegra det heroiska motståndet hos de vietnamesiska massorna, vilka är fast beslutna att föra sin revolution till seger. Den amerikanska imperialismen har inte heller kunnat förhindra en försämring av styrkeförhållandet gentemot sina huvudkonkurrenter, speciellt gentemot EEC, som domineras av den västtyska imperialismen. Den har inte kunnat förhindra den svarta ungdomens uppvaknande som å ena sidan har lett till ghettouppror och å andra sidan resulterat i en ökad radikaliserings av hela den studerande ungdomen. Den har inte klarat av att hindra den massiva anti-krigsrörelsens frammarsch, den mäktigaste som hittills förekommit i de koloniala krigens historia. Det permanenta underskottet i den amerikanska betalningsbalansen och den därav resulterande kroniska krisen i det internationella monetära systemet och dollar-krisen är de komprimerade uttrycken för dessa misslyckanden. *Dessa utvecklingstendenser avspeglar de ökade svårigheterna för den amerikanska imperialismen att samtidigt uppfylla alla de uppgifter som ålades USA efter 1945, pga dess dominans i den kapitalistiska världen.* Dessa tendenser markerar början till USA-imperialismens nedgång.

De enorma kapitalutgifterna för att finansiera Vietnamkriget, upprätthålla ett ständigt expanderande militärt herravälde, finansiera de kontrarevolutionära baserna utomlands, och för att köpa upp kapitalistiska företag i utlandet har till sist hämmat en stadig modernisering av vissa industribranscher. Dessa branscher (stål, varv, elkomponenter och till en viss del bilar) har nu USA:s huvudkonkurrenter den mest avancerade teknologin. Särskilt har det rått kapitalbrist för att minska de sociala motsättningarna i USA, genom höjning av reallönerna och bygge av skolor, billiga bostäder och sjukhus.

Resultatet av detta är uppenbart. Den amerikanske arbetarens reallön har inte stigit på fyra år p.g.a. skatte- och inflationstrycket. De stora städerna ruttnar – och detta i bokstavig mening. Hela befolkningsskikt i USA, ungdomar, svarta, Chicanos (mexikanamerikaner) och kvinnor har revolterat mot den samhällsstruktur som dömer dem till andraklassens medborgare. Det är nu bara en tidsfråga innan massan av industriarbetare sluter upp kring denna revolt och omvandlar den till en antikapitalistisk revolutionär kraft med en potentiellt oemotståndlig styrka. De mera klarsynta delarna av den amerikanska bourgeoisin är fullt medvetna om detta perspektiv och de faror deras system kommer att utsättas för. Den ledarskapets kris som nu oroar denna bourgeoisin avspeglar dess behov av en omorientering. Den speglar även de inre motsättningarna (som delvis bestäms av motsättningar mellan olika materiella intressen, delvis av olika värderingar och politiska uppfattningar) som måste lösas innan en sådan omorientering är möjlig. Från och med nu fram till presidentvalet 1972 kommer USA:s politiska liv att domineras av bourgeoisins ansträngningar att förhindra den för dem skräckinjagande sociala kris som mognar i USA. De kommer att försöka att ”återintegrera” åtminstone en del av de upproriska krafter som uppstått, de kommer att sträva efter att reducera den amerikanska imperialismens andel i försvaret av världskapitalismen och de kommer att försöka att förbättra sitt konkurrensläge i förhållande till sina allierade och kommersiella rivaler. I

huvudsak betyder detta att den amerikanska imperialismen kommer att till andra kapitalistiska länder exportera en del av de finansiella, ekonomiska och sociala kostnader som orsakas av det imperialistiska systemets allmänna kris. Och en del av de resurser som på detta sätt lösgörs kommer den att försöka använda för att minska de inre sociala motsättningarna i USA.

Washingtons hot om att gradvis dra tillbaka sina trupper från Europa och Japan kommer sannolikt att vara tillräckligt för att tvinga de västeuropeiska och japanska imperialisterna att åta sig det militära försvaret av den ”fria företagsamheten” i Europa och i Asien. I gengäld kommer de europeiska imperialisterna att få sin egen kärnvapenstyrka. Franska och brittiska kärnvapen kommer att bilda axeln i detta vapensystem, och dess utvecklingsmöjligheter kommer att underlättas av Englands inträde i EEC.

För att stärka dollarn kommer den amerikanska imperialismen att kombinera ökad protektionism med ett minskat utflöde av realkapital och förnyade ansträngningar för att bygga upp den amerikanska industrin och återvinna sin teknologiska och produktiva överlägsenhet gentemot sina europeiska och japanska konkurrenter. Den europeiska bourgeoisin kommer att svara med att fördubbla ansträngningarna att bilda sina egna ”multinationella företag”. Det är endast sådana internationella trustar som har någon chans att konkurrera med de USA-dominerande ”multinationella företagen”. Detta är förklaringen till att den franska bourgeoisin slutligen uppgav det gaullistiska vetot mot Englands inträde i EEC.

Sovjetbyråkraterna förstår faran och har intensifierat sina ansträngningar att få till stånd en europeisk säkerhetskonferens, och uppmuntrar samtidigt de kapitalistiska krafter i Europa som känner tvekan inför dessa åtgärder (som inte kan undgå att skärpa klassmotsättningarna). Kreml har fått ett mer positivt gensvar än tidigare, inte bara hos de socialdemokratiska partierna utan också i NATO. Och amerikanska imperialismen har apriori inget emot att se de europeiska imperialistiska ländernas politiska och militära styrka tillfälligt försvagad så att de kan komma i ett mer fördelaktigt läge för utpressning mot dessa länder. Men klasskampens logik kommer slutligen att visa sig starkare, än alla dessa diplomatiska manövrer.

Vetskapen om att den kris den amerikanska imperialismen befinner sig i avspeglar det faktum att dess reserver håller på att tömmas i förhållande till de enorma uppgifter som samtidigt ställs på USA får inte förleda oss att dra slutsatsen att dessa reserver är fullständigt slut. Trots att den amerikanska dominansen är på upphållningen behåller den amerikanska imperialismen fortfarande ett försprång framför alla sina konkurrenter. Ingen social kraft utanför landet kan hindra den amerikanska bourgeoisin att nå ett nytt tillfälligt jämviktsläge, huvudsakligen på bekostnad av sina stora konkurrenter. Det största hindret för att uppnå detta jämviktsläge finns i USA självt.

Den nuvarande radikaleringen har gått mycket djupare än under 30-talet. Den omfattar det borgerliga samhällets mest förtryckta och utsugna skikt, framförallt de svarta och Chicanos. Deras krav kan inte tillfredsställas utan en fullständig samhällsomstörtning. Den amerikanska imperialismens reserver är mindre än vad de var för fyrtio år sedan. Det amerikanska samhället är på ett djupare sätt nu än förr invävt i den kapitalistiska världsekonomin och den internationella klasskampen. Det betyder att bourgeoisin har mindre manövermarginaler för eftergifter till arbetarna än under den senaste radikaliseringsvågen. Koalitionen med Roosevelt i spetsen byggde just på eftergifter till fackföreningarna och genom dessa eftergifter, (och framför allt p.g.a. den förräddarroll som stalinisterna spelade) återintegrerades massrörelsen i tvåpartisystemet.

Idag är det svårare att göra dessa eftergifter. De reformistiska tendensernas (kommunistpartiets) inflytande är mycket mer begränsat än under Roosevelts regim. Det kommer sålunda att bli svårare att återföra denna mäktiga upprörelse till tvåparti-systemet. Den ameri-

kanska bourgeoisins förmåga att stoppa den framväxande sociala krisen innan den når den punkt då det kapitalistiska systemets grundvalar hotas, beror i sista hand på kampen om ledarskapet för dessa upproriska krafter. Kampen mellan de som har som mål att återintegrera rörelsen i bourgeoisins politiska system och de som koncentrerar sin energi och aktivitet i syfte att mobilisera arbetarna, de utsugna och de förtryckta i en självständig, antikapitalistisk massrörelse kommer att bli avgörande. Det är bara om de förra segrar som den amerikanska bourgeoisin kan upprepa det den lyckades med på 30-talet.

Dollarns fall

Från Intercontinental Press, 6 september 1971. Skrivet som ett svar på Nixons tillkännagivande av sin "nya ekonomiska politik" den 15 augusti.

Julinumret av *Quatrieme Internationale* innehöll en ledare som var daterad 5 juli 1971, och som handlade om det imperialistiska systemets fördjupade kris.¹¹ Följande delar är av speciellt intresse:

"Kapitalisterna kommer alltså att söka andra lösningar. Deras svar på krisen kommer att ligga på två plan. De kommer att försöka expandera sina utländska marknader samt öka profitkvoterna på arbetarklassens bekostnad.

Expanderande internationella marknader innebär en expansion i handeln mellan öst och väst, och USA kommer att vara med i leken (lätnader i embargon mot Sovjetunionen, export till Kina). Det innebär också en ökad penetrering av de halvkoloniala ländernas marknader och en ny skärpning av konkurrensen mellan de imperialistiska länderna. Att öka profitkvoten på arbetarklassens bekostnad innebär att kapitalisterna kommer att försöka begränsa eller likvidera den enda rättighet arbetarna har under kapitalismen – nämligen rätten till kollektiva förhandlingar med arbetsköparna. Medlet för detta är "inkomstpolitik", som praktiskt taget alla riktningar inom den internationella bourgeoisin börjat kräva."

Och vidare:

"För att stärka dollarn kommer den amerikanska imperialismen att kombinera ökad protektionism med ett minskat utflöde av realkapital och förnyade ansträngningar för att bygga upp den amerikanska industrin ..."

Sex veckor senare har dessa förutsägelser infriats genom Nixons tal den 15 augusti 1971.

Den marxistiska analysen av den amerikanska statens klasskaraktär och av det kapitalistiska systemets grundläggande natur, har återigen bekräftats. Den amerikanska bourgeoisin för-
64 svarar sina klassintressen, inte något frihetsideal. Detta försvar riktas idag inte bara mot de stater som brutit sig ur det imperialistiska systemet, och den koloniala revolution som hotar att dra med sig än fler länder på denna väg. Det riktas även mot det amerikanska proletariatet, historiskt sett Wall Streets mest fruktade fiende. Målsättningen är också att skaka om Wall Streets värdefullaste "allierade", dvs. dess argaste konkurrenter – Japan och Västtyskland. "Friheten", inklusive den berömda frihandeln, skjuts åt sidan, som den alltid gör när systemet grundat på privatägande, dvs. konkurrens och anarki, skakas av en allvarlig kris.

Under tre och ett halvt år har vi bevittnat det internationella valutasystemets långsamma döds kamp. Det system som grundades i Bretton Woods med den suveräna dollarn som bas. Man försökte med detta system undvika den dilemma som kapitalismen stått inför alltsedan dess historiska nedgångsperiod började, markerad av första världskriget. Nämligen att antingen bibehålla guldmyntfoten med allt mer katastrofala överproduktionskriser som följd, eller att överge guldmyntfoten och återvända till den ekonomiska nationalismen, protek-

¹¹ Den föregående artikeln i denna bok innehåller del I och II av denna ledare.

tionismen, och icke konvertibla valutor. Detta skulle få minst lika katastrofala konsekvenser för den internationella kapitalistiska handeln. Lösningen var att basera kapitalistiska valutor både på guld och dollar, att behålla fasta växelkurser och att införa flexibla regler som i realiteten tolererade en permanent inflation. Och detta framför allt när nya överproduktionskriser stod för dörren. Det gällde att undvika ett nytt 1929.

Så länge inflationen förblev moderat och dollarn förlorade köpkraft i ett långsammare tempo än de andra kapitalistiska stormakternas valutor, så fungerade systemet till alla imperialisters belåtenhet. Redan vid denna tid innebar dock överenskommelsen en alltmer ruinerande skuldsättning för de halvkoloniala länderna, de stora förlorarna vid Bretton Woods. Men att de ”stora” skall exploatera de ”små” är ju när allt kommer omkring den naturligaste sak i världen under kapitalismen.

Inga imperialister klagade över det amerikanska underskottet i betalningsbalansen under femtiotalet. Utan detta underskott skulle inte Bretton Woods-systemet kunna fungera. Den kapitalistiska expansionen skulle ha avsomnat av guld- och dollarbrist, dvs. av brist på internationella betalningsmedel.

Det var inte på grund av dollarinflationen som det hela började kärva till sig. Denna hade ju pågått oavbrutet i trettio år. Utan det började kärva till sig när nedgången i dollarns köpkraft blev större och snabbare än för andra valutor, när världens dollarreserver svälldes över alla gränser i relation till det snabbt minskade guldlaget i USA. Från och med denna tidpunkt var det klart att en devalvering av dollarn måste komma förr eller senare. Den internationella bourgeoisin, inklusive en stor del av big business i USA, började förbereda sig för denna eventualitet, vare sig det nu skedde via de multinationella företagen eller genom andra mellanhänder. I klarspråk kallas detta att spekulera i en dollardevalvering. När många kapitalister i en marknadsekonomi förbereder sig för en eventualitet så innebär det att de påskyndar den.

Konsekvensen av den rådande obalansen mellan de dollartillgångar som finns i utländska händer och guldreserven i Fort Knox (som sjönk ända till ”den strategiska minimireserven” 10 miljarder dollar), nämligen att dollarn inte längre är konvertibel i guld, trädde inte i kraft den 15 augusti 71. Det hade varit en realitet alltsedan ”guldpoolen” lades ner (mars 68). Från denna tidpunkt har de stora imperialistmakternas centralbanker i realiteten slutat växla in dollar mot guld. Vad som från början var ett provisoriskt ömsesidigt löfte har på grund av Nixons beslut blivit en definitiv regel.

Den verkliga nyhet som tillkännagavs den 15 augusti var alltså inte att dollarn inte längre var inlösbar i guld, utan den faktiska devalveringen av dollarn, inte i förhållande till guld men väl i förhållande till den imperialistiska världens övriga valutor. Nixons beslut att låta dollarn ”flyta” är i verkligheten ett beslut att minska dollarns värde i förhållande till andra valutor. När väl tillgång och efterfrågan tillåts fungera fritt på valutamarknaden, så kommer vi att få se en sådan effekt orsakad av den nuvarande amerikanska inflationens förhållande till USA: s huvudkonkurrenters inflationsnivå.

Det ironiska i historien är att samtidigt som Nixon dundrade mot de ”internationella spekulanterna” så gav han efter för dem i alla frågor. De hade förberett sig för denna värdenedskrivning. Samtidigt som han slog fast att han var ute för att stabilisera dollarn så agerade han för ett motsatt resultat. I solenna ordalag erkände han att dollarn devalverats. Dubbelspel är lika naturligt för borgerliga amerikanska politiker som för landets gangsterledare.

I de kapitalistiska kretsarna i Europa, till en början Gaullisterna i Frankrike, så har dollardevalveringen mottagits som ett allvarligt slag mot den japanska och europeiska handeln. Självfallet är Nixons omedelbara målsättning protektionistisk till sin natur. Den

amerikanska exporten skall understödjas och importen till USA försvåras. Men samma kretsar glömmer att under kapitalismen så är inte pengar bara ett bytesmedel utan även ett betalningsmedel. Dollarn utnyttjas inte bara inom världshandeln, den utnyttjas även för kapitalexport. Vad de amerikanska kapitalisterna tjänar i "varukolumnen" förlorar de i "kapitalkolumnen". Från nu kommer den amerikanska kapitalismen att behöva spendera fler dollar för att köpa en fabrik i Europa. Och en tysk eller japansk kapitalist behöver färre D-mark eller yen för att köpa en fabrik i Förenta Staterna.

Detta är skälet till att den amerikanska imperialismen länge motstod frestelsen att devalvera. Gaullisterna, som länge hojtat mot jänkarna för att de köpt "våra" fabriker, är synnerligen inkonsekventa. Gårdagens klagomål glöms bort i utbyte för nya klagomål. Vad det idag framför allt gäller är att skydda "våra" utländska marknader och att sälja "våra" varor. Om inte så sker kommer arbetslösheten att stiga i Frankrike och hotet om ett nytt maj -68 står för dörren.

De olika imperialistmakternas reaktioner är beroende av deras särintressen och maktställning. De västtyska kapitalisterna, som är de starkare, fruktar inte en mindre revalvering av D-marken (ett ofrånkomligt resultat av flytande kurser). De svaga brittiska kapitalisterna försöker utnyttja förvirringen för att genomföra en diskret ny devalvering av pundet. De socialt mest hotade, italienarna, önskar till varje pris undvika en förändring av lire-kursen.

De franska kapitalisterna som tjänade på effekterna av den franska devalveringen kom samtidigt med den tyska högkonjunkturen, vill gärna behålla kakan tills de ätit upp den. Deras "dubbla växelsystem"¹² innebär att de franska kapitalisterna ska kunna utnyttja en lägre franc-kurs, medan de franska kapitalrörelserna ska kunna utnyttja dollarns lägre växelkurs.

I ett litet land under en kort tid är ett sådant system möjligt, men det blir snabbt opraktiskt för en mer betydande imperialistmakt. Det öppnar dörrarna för all slags spekulation, hasardspel på aktiebörsen, olaglig handel och rena bedrägerier. Vem kan övervaka att exportören tar hem sina D-mark under varurubriken när han kan få mer franc för samma D-mark om han för upp det under kapitalrubriken? Vem är kapabel att kolla upp all den fiktiva import som kommer till stånd för att få tag på D-mark till ett bra pris för att senare sälja dessa dyrare på den "fria marknaden"?

Det faktum att det efter tjugo års expanderande handel (som när allt kommer omkring inte förrän 1965 hade ökat per capitaexporten till 1913 års nivå) råder total anarki, osäkerhet och oordning igen, säger en hel del om den olösliga kris som skakar det system som överlever i väst, överlever tack vare de traditionella arbetarledarnas förräderier.

Marx tyckte om att upprepa att valutafenomenen endast återspeglade det ekonomiska livet i övrigt, och att var och en som försökte förklara kriserna med utgångspunkt endast i dessa fenomen förväxlade sken och verklighet. Detta påstående håller i allra högsta grad fortfarande. När dollarvärdet minskar, när det internationella valutasystemet från Bretton Woods rasar samman, så orsakas inte detta framför allt av elaka spekulanter, oförsiktiga fordringsägare eller alltför försiktiga bankirer (främst i andra länder!). Det beror inte på att valutan är "dåligt skött" eller att professor Rueffs råd inte följts, eller därför att man inte återvänt till den franska bondens eminenta filosofi att man ska förvara sina besparingar i en strumpa, eller gömd i en tvättmaskin i form av guldmünt. Det beror i stället på att hela det ekonomiska systemet är sjukt.

Den grundläggande orsaken till inflationen är regeringarnas, företagens och konsumenternas skuldsättning. Utan denna skuldsättning och dess permanenta inflation har expansion, full

¹² Refererar till den franska regeringens beslut av den 23 augusti att bibehålla den fasta växelkurs som gällt före den 15 augusti, för de 75 % av transaktionerna som gällde handeln, men att låta francen flyta vad gällde kapitaltransaktioner och turism.

sysselsättning och ekonomisk tillväxt blivit en omöjlighet under en kapitalism i nedgång. Rustningsekonomin är grunden till den statliga skuldsättningen. Abnorma krediter är grunden till den privata skuldsättningen. Under trettio år har den neokapitalistiska ”välfärden” färdats över en ocean av krediter. Förr eller senare måste en inflationsvåg dränka detta fartyg. Dollarns sammanbrott har visat att de med sådan möda framkonstruerade ”stabilisatorerna” inte längre förmår stå emot dessa allt kraftigare vågor.

Kapitalistisk välfärd har två förutsättningar – en ökad profitkvot och en expanderande marknad. Kapitalismens logik är sådan att dessa två förutsättningar endast sammanfaller vid speciella tillfällen. Och när detta inträffar så skapar detta snabbt förhållanden som tvingar dem att skiljas åt igen. Normalt så sker detta sammanfallande en gång under loppet av varje ekonomisk cykel, och periodiskt sker det även under en relativt långvarig tidsrymd. Alltsedan 1966 har vi gått in i en period då denna samtidigt förekomst av ökad profitkvot och expanderande marknad undermineras allt mer.

För att komma ut ur den recession som drabbat den amerikanska ekonomin under de senaste två åren, krävde Nixon att kongressen skulle ge skattekrediter på investeringar och avslå en accisskatt på bilar. Industrimännen och bankirerna, likaväl som inte så få ”liberala” politiker, applåderade. Vad som är bra för profiten är också bra för Förenta Staterna. Vem vågar tänka annorlunda i ”den fria företagsamhetens” paradiset?

Fackföreningsbossarna på högerkanten som t.ex. George Meany protesterade under tryck från basen. Hur skulle det vara med ett stopp på aktieutdelning och profiter som en motvikt till lönestoppet? Var finns garantin mot prisökningar? Var är kompensationen för de *tidigare* förlusterna i köpkraft som drabbat lönearbetarna?

Dessa protester visar att de amerikanska arbetarna kommer att slåss hårdare för sin levnadsstandard, hotade av inflationen, skatterna, Vietnamkrigets konsekvenser, och de återverkningar som kan väntas av de amerikanska bolagsherrarnas försök att svara på den internationella konkurrensen. De pekar mot längre och hårdare strejker. Men inte bara det. Det pekar framför allt mot en ny krympning av den inhemska amerikanska marknaden (nedskärning i offentliga sektorn och ökade priser på importprodukter reducerar båda den totala köpkraften som redan minskar).

Hur ska arbetslösheten kunna utplånas under sådana förhållanden? Och dessutom, vill inte bossarna i grund och botten bibehålla arbetslösheten för att kunna hålla nere lönerna? Men hur ska en ekonomi under sådana omständigheter kunna ryckas upp (och i förbigående säkra Nixons återval nästa år)?

De europeiska kapitalisterna har inte förlorat all sin listighet. Nu pekar de finger åt den amerikanska protektionismen. De har blivit frihandels främsta försvarsadvokater. Men vid den minsta ekonomiska chock kommer de att förvandlas till fullfjädrade egoister. De kommer att försvara sin utrikeshandel genom devalveringar (franc, pund) eller vidta stabiliserande åtgärder (D-mark) som kommer att provocera fram arbetslöshet antingen hemma eller i grannländerna. När Wall Street spelade några av sina trumfkort blev reaktionen inom gemensamma marknaden ”var och en får klara sig själv”. Och detta i en sådan utsträckning att den europeiska bourgeoisin inte lyckades lägga upp en elementär gemensam försvarsstrategi mot den amerikanska protektionismen. Storfinanserna kan mycket väl komma att mana sina politiker till ökad europeisk solidaritet inför risken att Onkel Sam ska exportera sin arbetslöshet till gamla världen. Men hur ska riskerna, förlusterna och vinsterna av denna solidaritet fördelas? Detta är föremålet för det nuvarande köpslåendet.

I ett sådant sammanhang är det uteslutet att inflationen kan stoppas. En recession som hotar att bli allmän, ökande arbetslöshet, överskottskapacitet i ett halvt dussin nyckelindustrier kan inte kombineras med ett inflationsstopp utan att det blir ett nytt 1929. Det priset är ingen

imperialistmakt beredd att betala. Men fortsatt inflation kombinerad med ökad internationell konkurrens betyder att det internationella valutasystemet ohjälpligt undermineras.

En ny mellanimperialistisk överenskommelse om en fungerande internationell reservvaluta är en omöjlighet. Och detta hotar i sin tur utvidgningen av världshandeln. Slutsatsen blir att expansionstendensen 1945-65 har vänts i sin motsats.

Den våldsamma rubbningen av dollarns ställning betyder mer än att en symbol och ett valutasystem devalverats. Det internationella kapitalistiska systemet har lämnat en lång expansionsperiod och gått in i en annan period med mycket långsammare tillväxt och flera kriser. I själva verket har inte den internationella kapitalistiska ekonomin upplevt ett enda år av allmän välfärd sedan den tyska recessionen 1966-67. Det finns inte ett enda år som varit utan recession eller valutakris i åtminstone något land. Men cirkusen har bara börjat så smått. De långa konjunkturcyklerna¹³ varar i genomsnitt tjuugo till tjugofem år.

Om arbetarna så vill, och om de skaffar sig ett ledarskap som är vuxen de historiska uppgifterna, så kan denna långa konjunkturcykel leda till socialismens seger i väst. Om deras kamp leder till nederlag på grund av bristen på revolutionärt ledarskap, ja då kommer kapitalismen att försöka lösa sin strukturella kris över arbetarklassens döda kroppar som den gjorde på trettio- och fyrtioalet. Den kris som börjat är alltså både ett löfte och en varning. 24 augusti 1971

Valutakrisen fortsätter

Från Intercontinental Press, 10 januari 1972.

I Washington den 18 december hade de tio mäktigaste kapitalistländerna nått en överenskommelse om en allmän omvärdering av valutakurserna.

Familjefotot visade hur finansministrarna i världens tio rikaste imperialistiska nationer sken av belåtenhet. Efter fyra månader av ekonomisk oreda och allmän osäkerhet om det internationella valutasystemets framtid, har den kapitalistiska världsekonomin åter försetts med nya fasta växelkurser för de imperialistiska valutorna.

Paniken har varit så stor i regeringarna och i ministerierna att de ledande aktörerna tycktes vara nöjda med den usla kompromiss som nåddes i Washington. Men faktum var att oaktat växelkurserna, så undanröjdes inte en enda av de grundläggande orsakerna till krisen.

Nixons ultimatum kom den 15 augusti 1971, men först den 18 december nåddes en kompromiss efter slitsamma förhandlingar. "Varken vinst eller förlust" sade Nixon. Kompromissen återspeglade styrkeförskjutningarna i den imperialistiska världen under det föregående decenniet.

Det amerikanska kapitalet säkrade en allmän revalvering av alla imperialistiska valutor i förhållande till dollarn. Även om några var stora, 15,5% för yenen och 12,5 % för D-marken, låg de i allmänhet under vad Nixonadministrationen hade hoppats på. De kommer att underlätta exporten av amerikanska varor och minska exporten av amerikanskt kapital, och framförallt kommer de att uppmuntra exporten av europeiskt och japanskt kapital till USA.

Men trots alla Nixons löften och skryt har dollarn *de facto* devalverats i förhållande till guldet och i förhållande till alla de valutor som inte själva devalverar. Denna devalvering kommer att minska det redan skakade förtroendet hos bankerna över hela världen för dollarns stabilitet.

¹³ Ernest Mandel tillhör de marxistiska ekonomer som hävdar att det förutom de "normala" konjunkturcyklarna som löper på 4-5 år finns "långa konjunkturvägar" som löper på 20-25 år. Dessa har andra orsaker än de korta konjunktursvängningarna. De tar sig sådana uttryck som att under en sådan "lång" nedåtgående våg så fördjupas och förlängs de vanliga lågkonjunkturerna, medan högkonjunkturerna blir kortvariga och inte helt entydiga. Se boken "Die lange Wellen der Konjunktur" Edition Prinkipo. Berlin 72. (öa)

(Åtskilliga östeuropeiska regeringar kommer att förlora, därför att de dumt nog förvandlat sina reserver till dollar. På samma sätt gjorde den kinesiska regeringen förluster genom att omvandla sina reserver till francs innan den devalverades). Och beroende på att ett stort antal halvkoloniala länder likaså devalverar sin valuta, kommer dollardevalveringen mer eller mindre att öka importpriset på de råmaterial och produkter från den lätta industrin, som kommer från dessa länder.

Det internationella betalningssystemet befinner sig fortfarande i kris. De två viktigaste orsakerna till denna kris har inte på något sätt eliminerats. Dollarn är fortfarande inte omvandlingsbar i guld. Om de kapitalistiska centralbankerna fortsätter att undvika dollarn som reservvaluta (och hur skulle de kunna annat, efter en sådan devalvering) kommer den internationella kapitalistiska ekonomin att fortsätta sakna en internationell valuta.

För det andra fortsätter den amerikanska inflationen att storma fram, främst därför att Nixon-administrationen till varje pris vill hindra recessionen från att utvecklas till en allvarlig ekonomisk kris. Underskottet i den amerikanska betalningsbalansen kommer att fortsätta, även om situationen förbättrats något.

I detta perspektiv måste vi göra klart att den 10-procentiga extra importavgift som Nixon införde den 15:e augusti, väger lätt när det gäller att minska det importflöde som dragits till USA genom den höga likviditeten inom landet. Detta har skapat en prisstegring beroende av importökningen. Dessutom kan vissa importvaror, särskilt på maskininstallationernas område, inte ersättas på den inre marknaden, eftersom den amerikanska industrin inte längre producerar en del utrustningsdelar, utan dessa tillverkas i Tyskland eller Japan.

Den mest rationella utvägen ur dilemmat för kapitalisterna vore att stötta upp guldet med en internationell reservvaluta som skulle vara oberoende av varje lands nationella ekonomi. En centralbankernas valuta som sköts av en centralbankernas centralbank enligt strikt objektiva regler. Men detta är en fullständig utopi. Ett sådant förslag har en förutsättning – en världskapitalistisk regering som är självständig i förhållande till de stora imperialistiska makterna, dvs. konkurrensen mellan imperialisterna skulle tvingas upphöra. Istället har just denna konkurrens intensifierats sedan början på det internationella betalningssystemets kris.

I brist på en övergripande lösning kan de imperialistiska makterna endast hoppas på en långsamt växande betydelse för de speciella dragningsrätterna ("pappersguldet", fördelat enligt moralen att de rikaste länderna får lejonparten). EEC:s imperialistiska stater, förstärkta med Storbritannien (som oupphörligt sökt en allians med dem under krisen) söker dessutom skapa en gemensam valuta som, under förutsättning att allt annat förblir vid det gamla, kunde komplettera dollarn som reservvaluta, eller t.o.m. ta över dess roll. Men detta är inte realistiskt i morgon, och inte heller i övermorgon.

Kapitalisterna i Europa och i Japan har inte vågat säga av den gren de suttit på. Att besvara Nixons ultimatum med motsvarande massiva åtgärder skulle ha inneburit en risk för en kedje-reaktion, som genom sina effekter på världshandeln och den amerikanska recessionen slutligen skulle ha slagit sönder deras egna marknader.

Idag, då de nått kompromissen i Washington, söker de åter le inför fotografen. Dvs. med undantag för de tyska industrimännen, ty detta innebär deras tredje revalvering på relativt kort tid. De fruktar en massiv invasion av billiga amerikanska varor och en relativ nedgång för den tyska exporten.

France Soir hade den triumfatoriska rubriken "Krisen och arbetslösheten övervunna". Denna demagogi är förvånande, t.o.m. från en tidning av den sorten. Tvärtemot att ha övervunnits, har arbetslösheten i Frankrike nått toppsiffror för de senaste 20 åren, och detta t.o.m. innan recessionen har börjat. Recessionen (dvs. krisen) hotar Frankrike inte bara som en följd av

valutakrisen utan även som en följd av den västtyska recessionen, som blir allt värre. Dagarna efter den 18 december fanns inte minsta tecken på en vändpunkt i den tyska recessionen. Tvärtom, allt tydde på att den skulle fortsätta hela vintern och nästa vår.

Faktum är att försämringen av den internationella ekonomiska situationen inte är ett resultat av den monetära krisen, utan att den tvärtom föregick denna och i viss utsträckning påskyndade den. Orsakerna till den nuvarande recessionen går djupare, en avmattning av den teknologiska utvecklingen, överkapacitet i nyckelindustrier som metall, bil, petrokemi och syntetiska textilier, varven och tveklöst även elektroniken; den genomsnittliga profitkvotens fall och den minskade investeringen som följde av detta, den växande klyftan mellan produktionskapacitet och en köpkraft, som försämras av hushållens och företagens växande skulder.

Kort och gott så ser vi de klassiska kapitalistiska motsättningarna, vars omedelbara utbrott i bästa fall kan dämpas av monetära och finansiella manipulationer men som däremot varken kan elimineras eller i långa loppet motverkas. Under dessa förhållanden förblir de två förutsägelser som gjordes efter den 15 augusti fortfarande aktuella.

För det första. Den internationella bourgeoisin söker få arbetarna att betala räkningen. Offensiven mot sysselsättningen och reallönerna blir allt mer generell. De västtyska metallarbetarnas kraftfulla motstöt visar att denna offensiv inte alls är garanterad seger.

För det andra. Den internationella konkurrensen intensifieras och undergräver basen för varje överenskommelse inklusive en ekonomisk sådan. Bretton Woods-systemet varade i 25 år, varav 5 var krigsår. Det system som framvärks i Washington kommer inte att vara ens ett decennium. Dess sammanbrott kommer att vara ett faktum i det ögonblick det blir en recession eller ett socialt uppror i en ledande imperialistisk stat.

Skärpt konkurrens mellan de imperialistiska makterna

Från Intercontinental Press, 9 oktober 1972.

Alltsedan Nixons tal den 15 augusti 71 har den mellanimperialistiska konkurrensen tagit sig uppseendeväckande former. Vad man tidigare mumlade om proklamerar nu med hög röst. Man kan åter i det fashionabla samhället få höra regelrätta förolämpningar.

Bakgrunden till detta är den allmänna avmattningen i den ekonomiska tillväxten, den krympande profitkvoten i länder som Storbritannien, Italien och Japan, och den serie recessioner som avlöst varandra. Knappt är recessionen i USA och Västtyskland slut förrän det dyker upp en ny i Storbritannien och framtidsutsikterna mörknar i Frankrike.

Det internationella kapitalets intensifierade ekonomiska problem går hand i hand med en allvarlig politisk kris för borgarnas politiska ledarskap (symboliskt nog kommer tre av fyra EEC-länder att hålla parlamentsval under den närmaste framtiden), och häftiga klasstrider på många håll. "Den heliga självbevaringsdriften" dominerar bilden mer än någonsin som ett resultat av detta.

Synnerligen bekymrade för det amerikanska underskottet, försökte USA-imperialisterna återvinna jämvikten genom en de facto-devalvering av dollarn. Detta schackdrag skulle göra deras varor billigare. De skulle sälja bättre, speciellt i Västeuropa och Japan. Detta var det huvudsakliga målet för Washingtons *diktat* av den 15 augusti 71.

Ett år senare är de fortfarande långt ifrån målet. Trots det faktum att valutakurserna justerades till förmån för USA:s handel, så släpar den amerikanska exporten efter importen. Uppenbarligen så har den fortsatta dollarinflationen med detta att göra.

Detta är skälet till att USA-imperialismen har bytt vapen. Den hoppas inte längre på en ökad export utan syftar främst till att fylla igen två tomrum som skapats i konkurrensarsenalen det senaste decenniet. Dels de viktigaste konkurrenternas nästan totala monopol på marknaden i

de icke-kapitalistiska länderna, dels förlusten av det egna monopolet när det gäller att förse den offentliga sektorn i Japan och Europa med material (flygplan, vapen).

En amerikansk offensiv i stor skala på dessa två fronter startade med Nixons konferens med Japans nye premiärminister Tanaka i Honolulu, och med Kissingers resor till Peking och Moskva. De japanska inköpen av amerikansk militär utrustning och av flygplan, de kinesiska köpen av Boeing jetplan samt det sovjetiska köpet av amerikanskt vete kommer att bidra till en förbättring av den amerikanska handelsbalansen under det kommande året. Under de kommande månaderna kommer säkert även en exportoffensiv för flygplan och militär utrustning i Västeuropa.

Men dessa framsteg nåddes definitivt inte utan vissa eftergifter. Nixon var tvungen att tillåta den japanska imperialismen att återupprätta officiella förbindelser med Peking, inte bara till Chiang Kai-sheks förtret, utan även till förtret för amerikanska exportörer av industrivaror, stålvaror, och petrokemiska produkter.

Nixon kommer att tvingas bevilja Sovjet-byråkratin avsevärda krediter, eftersom den sovjetiska guldproduktionen för närvarande knappast räcker för de framtida inköpen av amerikanska produkter. Utbytet av sovjetisk naturgas mot amerikanska industriprodukter kräver en ny industriell expansion i Sibirien. Amerikanska krediter kommer otvivelaktligen att utnyttjas för detta ändamål (denna marknad har erövrats från japanska konkurrenterna, även om dessa ännu inte vill erkänna nederlaget). Bortsett från de välkända diplomatiska eftergifterna åt den kinesiska byråkratin, så innebär även blockadens slut en hel del handelsförmåner, även om de är mindre omfattande än de som lovats Moskva.

På det hela taget så är det de europeiska imperialisterna som riskerar att bli offren för alla dessa manövrer. Det är inte bara deras privilegierade avsättning i Sovjet, Östeuropa och Kina som kommer att bli nerskuren, utan japanska produkter kommer i ökad utsträckning att börja konkurrera med europeiska produkter på europamarknaden, eftersom Washington vill införa restriktioner på den ständigt svällande amerikanska importen från Japan.

Det är iveren att inte hamna i skuggan av Washington och Tokyo som driver de västtyska imperialisterna till Peking. Och här finner vi bakgrunden, åtminstone på den ekonomiska nivån, till Willy Brandts *Östpolitik*, som gillas av en stor majoritet inom den tyska bourgeoisiein.

På valutaområdet finns det en djupgående antagonism mellan det europeiska imperialistiska "blocket" (denna gång inklusive Storbritannien) och den amerikanska imperialismen.

Alla de imperialistländer som har ett överskott i betalningsbalansen gentemot USA, har byggt upp ett ansevärt lager av värdeförsämrade dollar under de senaste åren. Efter 69 kunde dessa dollar i praktiken inte längre lösas in i guld. Efter den 15 augusti 71 är inte detta ens längre teoretiskt möjligt. I Europa höjs allt fler röster som hävdar att detta inte kan fortgå längre.

I ett ekonomiskt system med internationell handel, kan i själva verket ingen varu- eller kreditinnehavare i längden tvingas acceptera en valuta som han inte längre vill ha som bytes- eller betalningsmedel. Det nuvarande systemet kommer inte att vara länge till. Det har redan startat en exempellös guldspekulation. Priset på den fria marknaden ligger på 65-70 dollar per uns, mot det officiella 38 dollar mellan centralbankerna. Greshams lag börjar slutligen verka i internationell skala. De dåliga pengarna driver ut de goda. Till och med när det gäller de europeiska länderna och Japan, så vill inget land längre reglera sina skulder i guld. Medan de väntar på ett tillfälle att växla in sina dollartillgångar, så använder de europeiska och japanska kapitalisterna dem för att köpa upp obligationer och egendomar i Förenta Staterna, dvs. de tillägnar sig en del av det mervärde som det amerikanska proletariatet skapar.

Imperialisterna försöker därför reorganisera världens valutasystem. Men i ett sådant ekonomiskt klimat som beskrivits ovan, är dessa försök utsatta för två motsägelsefulla begränsningar. Alla imperialistmakter vill undvika en minskning av världshandeln. Samtidigt måste var och en sträva efter att förhindra en valutajustering som drabbar den egna konkurrenskraften.

Låt oss ta ett exempel. Den brittiska imperialismen har redan förlorat den konkurrensförmån som kom av punddevalveringen 69. De vill därför ha kvar systemet med flytande växelkurser, och därmed förhoppningen om en ny devalvering (öppen eller kamouflerad) som kan erbjuda en liten säkerhetsventil i en allt mer explosiv social och politisk kris.

Men briterens partners och konkurrenter, som gick med på det hela 69, blir mer och mer tveksamma till att devalveringsmekanismen s.a.s. institutionaliseras. När de brittiska kapitalisterna nästa gång försöker skaffa sig fördelar i handeln genom att följa det amerikanska exemplet och ändra pundets växelkurs, så kommer inte tyskarna att gå med på detta. Industrimännen på andra sidan Rhen har tillkännagivit att de inte längre kan upprätthålla avsättningen för sina produkter om de ständigt blir dyrare på grund av valutaförändringar. Detta är ett av skälen till att Schiller avsattes som västtysk finansminister. Han försvarade envist ett system med flytande växelkurser.

Den effektivaste lösningen ur de europeiska imperialisternas synpunkt vore att lämna den nuvarande situationen med förenade klagomål över den amerikanska valutapolitiken och istället börja agera samfällt. Främst skulle detta innebära etableringen av en valutaunion inom den utvidgade gemensamma marknaden samt ett agerande som ett enda handelsblock på världsmarknaden (den kraftfullaste åtgärden i det nuvarande läget).

En sådan valutaunion, som diskuterats länge, skulle uppenbarligen innebära ett avgörande steg mot skapandet av en imperialistisk superstat. I det nuvarande skedet i den kapitalistiska ekonomin vore denna valutaunion otänkbar utan en gemensam budget- och skattepolitik, dvs. utan att en sant europeisk regering skapas.

Gaullistregimen, som uttryckt ett beslutsamt motstånd mot varje försök att förvandla gemensamma marknaden till en federal statsbildning, accepterade till slut idén om en europeisk valutaunion. Men de ryggar tillbaka inför varenda konsekvens detta skulle få.

Den europeiska toppkonferens som ska äga rum i Paris den 19-20 oktober, har som sin centrala målsättning att lägga grunden för detta nya stadium i den ekonomiska integrationen av det kapitalistiska Europa. Om Pompidou ändrat uppfattning om detta under de senaste veckorna, så beror det på att han observerat att de "övertygade européerna" vid makten i andra huvudstäder, och speciellt i Bonn, inte längre är beredda att gå så långt på denna väg.

Den europeiska entusiasmen har runnit av den tyska imperialismen främst beroende på två omedelbara farhågor. Å ena sidan är Bonn rädd för att en valutaunion utan garantier sammanför i grunden instabila ekonomier som den brittiska och den italienska (och den senaste stormbyn riskerar att förpassa den franska ekonomin till samma kategori) med den tyska. Då kommer de instabila ekonomierna först att reparera sin ekonomiska hälsa och sedan blir det bara smulor över till den tyska bourgeoisin, denna gång för evinnerliga tider. Det hela blir då inte värt besväret.

Å andra sidan skulle ett avgörande steg mot en europeisk valutaunion omedelbart orsaka en skarp kollision med den amerikanska imperialismen. Och den amerikanska imperialismen har ett yttersta vapen som de kan använda i utpressningssyfte, nämligen tillbakadragandet av trupperna från Europa.

En sådan konfrontation förefaller borgarna alltför riskfylld, beroende på den ojämna utvecklingen av den västtyska imperialismens ekonomiska och finansiella styrka i förhållande till dess militära kapacitet. Frankrike måste åter först gå in i NATO, och en självständig euro-

peisk kärnvapenstyrka skapas. Sammanfattningsvis så måste de europeiska imperialisterna ha ett minimum av egen militär styrka, innan den nuvarande försiktigheten kan överges.

När regeringarna till slut ändå beslöt att genomföra den europeiska toppkonferensen, så var det mer av prestigeskäl och av interna politiska orsaker, än i förhoppning om snabba framsteg längs integrationens väg. Det längsta de kommer att sträcka sig är till en tämligen moderat "europeisk valutafond" som kan reducera lite grann av den ojämna utvecklingen av betalningsbalansen mellan de länder som tillhör gemensamma marknaden.

För tillfället så förhindrar den mellanimperialistiska konkurrensens manövrerande ett stärkande av gemensamma marknaden. Ett nytt stadium i kapitalsammanflätningen, och en allt mer hård amerikansk handelsoffensiv kommer att vara nödvändiga förutsättningar för att de ledande kapitalistiska grupperingarna i Tyskland och Storbritannien ska ändra taktik.

18 september 72

Efter den internationella recessionen

Från Intercontinental Press, 29 januari 1973.

Den internationella kapitalistiska recessionen tycks vara avslutad. Alla de imperialistiska länderna, förutom Italien, förutspås en accelererad tillväxt under 1973. De tre nyckelländerna USA, Västtyskland och Japan upplever en klar uppgång i industriproduktionen. Det kan därför vara lämpligt att skissera en preliminär balansräkning över recessionen 69-72, att undersöka dess särdrag och dra fram en del generella tendenser i den kapitalistiska ekonomiska utvecklingen för närvarande.

Recessionen 69-72 var otvivelaktligen den allvarligaste som den kapitalistiska efterkrigs-ekonomin upplevt. Omsättningen på aktiebörsen i New York sjönk med 40 % och till skillnad från de tidigare recessioner som förekommit sedan 45, så drogs denna gång nästan alla imperialistländer med (utom Frankrike). Till skillnad från de föregående recessionerna, så kom återhämtningen även mycket långsamt, speciellt i Förenta Staterna och Storbritannien och den åtföljdes av en enveten och t.o.m. accelererad inflation.

Det är sant att recessionen i Förenta Staterna, Västtyskland och Japan inte kom exakt samtidigt. Det dröjde sex månader från det amerikanska bottenläget innan nedgången startade i Tyskland. Och den internationella kapitalismen bör vara ytterst tacksam för dessa sex månader, ty utan dem skulle situationen blivit betydligt allvarligare än den nu blev till slut.

Dessutom så var den västtyska recessionen mindre djup än den amerikanska. Den nedgång i sysselsättningen som den västtyska ekonomin fick vidkänna 71-72 var bara hälften så stor som den hade varit under recessionen 66-67. Återhämtningen var dock så långsam i Förenta Staterna, att de flesta kapitalistländerna kände återverkningarna av den västtyska recessionen innan effekterna av den amerikanska försvunnit. Härav kommer de svårbemästrade ekonomiska problemen och den höga arbetslösheten i Storbritannien, Italien, Nederländerna, Sverige, Belgien och Australien för att endast nämna några av de drabbade länderna. Det är först nu när den amerikanska produktionsapparaten går för fullt igen, och när en återhämtning är på väg i Västtyskland, som situationen börjar ljusna.

Recessionens grundläggande orsaker har beskrivits många gånger. De centrala drivkrafterna bakom den kapitalistiska boomen efter kriget har nästan försvunnit. Den produktiva kapaciteten utvecklades långt utöver den konsumtionskapacitet som den "effektiva efterfrågan" skapat (dvs. den köpkraft som bestäms av klassmotsättningarna under kapitalismen). I en serie nyckelsektorer har en överkapacitet framträtt, i kol, stål, skeppsbyggnad, naturliga och syntetiska textilier, elektriska hushållsmaskiner, samt tveklöst även inom bil- och elektronik-

industrin. Expansionsperioderna i dessa branscher blir allt mer kortvariga, och de avbryts av ständigt återkommande stagnations och nedgångsperioder.

Den långa expansionsperioden mjukade visserligen upp arbetarklassens militans och organisatoriska styrka. Men arbetarna är inte beredda att betala kostnaderna för den stegrade inflationen, det enda sättet för kapitalismen att undvika en mycket allvarlig kris. Detta är grunden till de häftigare konflikterna på arbetsplatserna, strejktubrotten och de allt högre lönekrav som ställts för att hinna med i de snabba prishöjningarna. Arbetsköparna har inte lyckats knäcka arbetarnas kampvilja. Profitkvoten har därför urholkats av två faktorer, dels det lägre utnyttjandet av kapaciteten, dels den stagnerade exploateringsgraden av arbetarklassen.

En långsiktig nedgång i profitkvoten som sammanfaller med en ogynnsam konjunktur resulterar vanligtvis i konkurser och uppseendeväckande krascher. Så blev fallet även denna gång. Det största amerikanska järnvägsföretaget, Penn Central, den engelska kapitalismens flaggskepp, Rolls Royce och den italienska kemigiganten Montedison var tvungna att klappa ihop. Ett par andra "åskådningsexempel" på internationell kapitalism, som de amerikanska flygplanstillverkarna Lockheed och Boeing, de italienska "storheterna" inom den elektriska apparatindustrin och de flesta tyska metalltrusterna var alla en hårsman från konkursen. Endast de stora bankerna fortsatte att stadigt öka sina profiter.

De mellanimperialistiska motsättningarna skärptes under perioden 69-71, som ju fallet alltid är under en internationell recession. Framför allt de västereuropeiska makterna och Japan lyckades erövra en del positioner som hållits av den amerikanska imperialismen alltsedan andra världskriget, både inom handeln och finansväsendet. I och med Nixons tal den 15 augusti 71, så gick den amerikanska imperialismen till motattack.

Lyckades denna kontrastöt? Förenta Staternas konkurrenter lyckades inte samlas och ge ett kollektivt svar på valutaområdet. Här kunde USA-imperialismen alltså plocka en del poäng. Nixon exporterade inflationen. Den minskade i USA och ökade i resten av den imperialistiska världen.

Framgången på handels område blev paradoxalt nog kortvarig. Det amerikanska underskottet i handelsbalansen är större än någonsin. Importen ökar snabbare än exporten. Chansen är mycket liten att underskottet i den amerikanska betalningsbalansen ska försvinna.

Motståndet från USA:s partners och konkurrenter mot att acceptera "devalverad dollar" som betalning för detta underskott kommer under sådana omständigheter att öka. Dollarn blir allt mindre lämpad för sin funktion som världsvaluta. Dess "förtroende" har blivit allvarligt skakat.

Amerikansk imperialism kommer att fortsätta sin handelsoffensiv, och inom vissa områden kommer den att få en uttalat protektionistisk karaktär. Inflationen fortsätter dock för fullt, och med den försöken att genom justeringar av växelkursen vinna fördelar (dvs. genom devalvering).

Denna ökande oordning i det internationella valutasystemet hotar tillväxten av krediterna och den internationella handeln. Imperialismakterna måste reagera. Friheten att manipulera med de nationella valutorna kommer att begränsas all mer. De europeiska valutorna "flyter gemensamt" för att ta ett exempel. Tendensen pekar mot allt mindre självständighet för de nationella regeringarna när det gäller valutafrågor och kreditpolitik, och detta kommer att förstärka tendensen mot samtidiga konjunktursvängningar i alla länder.

För första gången så åtföljdes recessionen 69-70 av en accelererad inflation i internationell skala. Mer än någonsin så förblir inflationen det enda sättet att hejda krisens utveckling vid en viss nivå (den stora skillnaden mellan de "klassiska" kriserna och dagens recessioner). Men

det krävs en allt starkare inflationsdos för att klara uppgiften. Republikanen Nixon, i teorin den "balanserade budgetens" mästare, kunde inte besegra recessionen på annat sätt än genom en underbalansering av budgeten vars storlek är utan motstycke i amerikansk historia. Mängden valuta i cirkulation fick ökas med c:a 25 % för att den brittiska industriproduktionen skulle sätta fart igen.

Hur kommer det då sig att inflationen kunnat sakta av i Förenta Staterna? I första hand därför att den amerikanska arbetarklassen, under trycket från fackföreningsbyråkraternas förräderi när de "gick med på" Nixons lönestopp, tillät en sänkning av sin levnadsstandard och en massiv arbetslöshet. I det kapitalistiska Europa har arbetarnas motstånd mot varje form av inkomstpolitik varit hårdare, och fram till nu har detta förhindrat bourgeoisins försök att tvinga arbetarna att betala räkningen.

Men denna situation kommer inte att vara för evigt. Med en accelererad tillväxt kommer arbetslösheten att slutligen minska i USA. Då kommer arbetarna att ta revansch för de "hårda år" som Nixon tvingat på dem. Så snart arbetslösheten minskar avsevärt kan vi vänta oss en strejkvåg.

I det långa loppet kommer Nixons lyckosamma export av inflationen att resultera i en import av ett uppsving i arbetarkampen. En liten tröst för USA-imperialismen.

I resten av den imperialistiska världen kommer inflationen att förbli på en hög nivå, och med den arbetarnas missnöje och militans. Detta kombineras med de strukturella orsakerna till klasskonflikterna som framträdde fr.o.m. maj 68 – reaktioner mot ökad hets, ökad exploatering, mot löpande bandproduktionens brutalisering, mot ledningens auktoritet, och mot de kapitalistiska produktionsförhållandena i allmänhet. Alla dessa fenomen har förstärkts sedan recessionen startade, och de kommer knappast att försvinna i och med att den är avslutad.

Den internationella kapitalistiska ekonomins framtidsutsikter är således knappast optimistiska. Den nu påbörjade högkonjunkturen kommer inte att vara länge, trots möjligheten av nya öppningar i östländerna, trots att jordbrukskrisen dämpats genom köttbristen i Västeuropa och de massiva spannmålsskeppningarna till Sovjetunionen och Kina, och trots att perspektivet på en framtida oljebrist kommer att stimulera investeringarna i energiindustrin. Förhållandena före 67 kommer inte att återupprepas. Problemen med valutan, finansväsendet och industrin i kombination med ökade sociala spänningar kommer att göra 70-talet som helhet till en period av minskad ekonomisk expansion och mångdubbling av utbrotten i klasskampen.

7 januari 73

Dollarns andra fall

Från Intercontinental Press, 19 mars 73.

Femton månader efter den första, kommer den andra dollardevalveringen. Under förhandlingarna kring den första devalveringen spred vissa kapitalistgrupperingar och deras talesmän illusioner om att de nya växelkurserna "skulle hålla". Det finns idag inte någon som längre håller fast vid denna optimistiska prognos för det internationella kapitalistiska systemets utveckling. Åtminstone för tillfället har de fasta växelkurserna spelat ut sin roll, blir den bittra slutsatsen av denna andra devalvering. Den kommer inte att bli den sista.

Från en teknisk synvinkel är orsakerna till detta dollarfall inte svåra att finna. Utanför Förenta Staterna har idag de multinationella företagen (de flesta i själva verket amerikanska) dollartillgångar på uppemot 50-60 miljarder i likvid eller partiellt likvid form. Vart och ett av dessa företag är beredda att bibehålla dessa tillgångar i dollar bara så länge de inte är bekymrade över växelkursförluster.

Men formellt sedan 1971, och i praktiken sedan 1968, har den amerikanska centralbanken vägrat växla in dessa dollar mot guld. Och centralbankerna i de andra kapitalistländerna löser bara in dem i begränsade mängder mot sin egen nationella valuta.

Så allt som krävs för att de överenskomna växelkurserna ska bryta samman är att en 2-3 miljarder dollar (av totalt 50-60) kastas ut på valutamarknaden. Det är just vad som händer nu och tveklöst kommer att hända igen.

Kapitalisterna skulle inte tveka att bibehålla dessa likvida medel i dollar om en av följande två villkor uppfylldes. Antingen om dollarn åter blev inlösbar i guld (eller något annat betalningsmedel med inbyggt värde) eller så om den amerikanska imperialismen återvann sin överlägsna konkurrenskraft så att dollarn återigen skulle knytas till amerikanska varor som kunde säljas närsomhelst p.g.a. sitt pris och sin högre kvalitet.

86 Inget av dessa villkor håller på att uppfyllas, vilket klart demonstreras av det fortsatta underskottet i den amerikanska handelsbalansen efter den första devalveringen. En förvärrad kris i det internationella valutasystemet är därför oundviklig.

En lag som slogs fast av Karl Marx för mer än hundra år sedan har således återigen bekräftats. En pappersvaluta som inte är inlösbar kan inte ha en fast växelkurs utanför statens gränser. Dollarns andra fall bekräftar den amerikanska hegemonins urholkning, bristen på en internationell kapitalistisk auktoritet samt den reella existensen av den mellanimperialistiska konkurrensen.

Den mängd pappersdollar som översvämmat den kapitalistiska världen under de sista tre åren kommer inte från himlen. De är inte produkter av tekniska "misstag" som gjorts av Washingtons valutachefer, eller en del av en djävulsk plan för att attackera Västeuropas och Japans handel och inte heller härrör de från en europeisk protektionism. De är resultatet av den kreditinflation och det budgetunderskott som Nixonadministrationen var tvungen att ta till för att besegra recessionen 69-70.

Att inte förstå detta är att presentera en idyllisk bild av den gyttjepöl av olösliga motsättningar som den amerikanska imperialismen, och därmed hela det internationella kapitalistiska systemet, sitter fast i.

Ett omedelbart stopp på det amerikanska underskottet i betalningsbalansen åren 69, 70 och 71 skulle inneburi en omvandling av den amerikanska recessionen till en mycket allvarlig överproduktionskris. Det hade inneburi 10-12 miljoner arbetslösa i USA istället för 5-6 miljoner. Det hade inneburi en synnerligen allvarlig ekonomisk kris i resten av världen. Det internationella valutasystemets sönderfall är det pris man fått betala för att temporärt undvika denna ekonomiska och sociala kris.

Den amerikanska bourgeoisin och dess ideologer är fullkomligt medvetna om detta. Om bourgeoisin idag talar om att "begränsa" den årliga ökningen av valutamängden (med kreditinflation) till 5 procent per år istället för de 10 procenten per år sedan 69, så beror det på att de vet att en högre procentsats skulle framtvunga en ny recession. Dess enda hopp, uttryckt genom Arthur Burns och Milton Friedman, är att det bara kommer att bli en "minirecession". Vi får väl se.

De europeiska och japanska kapitalisternas dilemma är inte mindre påträngande. De kan kräva att Washington återvänder till en mer "ortodox" valutapolitik. Dessa krav är utan tvekan orsaken till de budgetnedskärningar som Nixon just beslutat om (och som ju främst drabbar det arbetande folket och de fattiga). De kan även vägra att försvara dollarkursen (som de schweiziska bankirerna gjorde vid den första devalveringen, och som de tyska slutligen gjorde och därmed påskyndade den andra devalveringen).

Men i och med att de gör detta kommer de samtidigt att löpa stora risker av två skäl. Framför allt därför att varje djup social och ekonomisk kris i USA, den internationella kapitalismens starkaste fäste, kommer att få allvarliga återverkningar i andra delar av systemet. Den amerikanska hemmamarknaden är idag en nyckelsektor på världsmarknaden för alla andra imperialistmakter.

Men inte bara det. Genom att tvinga fram en devalvering av dollarn tvingar de även fram en devalvering av en icke föraktlig del av sina egna tillgångar. En stor del (dock en minoritet) av de i världen kringflytande tiotals miljarderna dollar ägs av europeiska och japanska kapitalister. Dessa dollar förlorar automatiskt en del av sitt värde när dollarkursen faller.

Förenta Staternas kompanjoner (och konkurrenter) är alltså dömda till förluster, på ett eller annat sätt.

Men motsatsen är också sann. De första kommentarerna på båda sidor Atlanten betonade effekterna på världshandeln. ”Amerikansk export kommer att bli billigare och vår import dyrare” jublade man i New York. ”Vår export kommer att bli dyrare” muttrade man i Düsseldorf och Tokyo.

Dessa kommentarer är ytliga och föga precisa. Världsmarknaden är inte så monopoliserad som de olika nationella marknaderna. De stora koncernerna kan inte kontrollera priserna lika noggrant på den nivån. En stegrad växelkurs kommer därför inte att automatiskt återspeglas i prishöjningar. Dessutom är inte efterfrågan så elastisk – det är inte så enkelt att ersätta en produkt med en annan på den nationella marknaden.

Detta innebär att den europeiska och japanska exporten till Förenta Staterna inte kommer att minska i proportion till dollardevalveringen, och att den amerikanska exporten till dessa länder inte kommer att öka i samma proportion. Det betyder att levnadsomkostnaderna kommer att påverkas av högre importpriser och att tillväxttakten i världshandeln kommer att gå ner. Fördelarna för den amerikanska industrin kommer att bli mindre än väntat (som ju även var fallet med den första devalveringen).

Vidare får man inte glömma att de europeiska och japanska centralbankerna långt ifrån lägger devalverade dollar på hög, utan de investeras omedelbart i amerikanska statsobligationer som ger hög ränta. En av konsekvenserna av dollarflödet till Europa och av devalveringen är att utländska kapitalisters del ökar av det mervärde som de amerikanska arbetarna skapar. I detta avseende återspeglar devalveringen, proklamerad som en ”triumf” av Washington, en försvagad och inte en stärkt position.

Det finns ytterligare en grundläggande fråga. Dollardevalveringens vinster för de amerikanska industrimännen och förluster för de tyska, motsvaras av förlusterna för amerikanska finansgrupper och vinsterna för motsvarande grupper i Europa och Japan. Dvs., en av devalveringens effekter blir att det från nu kommer att kosta fler dollar att köpa en fabrik i Europa och mindre europeisk och japansk valuta för att köpa en fabrik i USA. I detta avseende har alltså USA-kapitalisterna ingen anledning att glädjas åt kursfallet på den egna valutan.

Icke desto mindre kunde den amerikanska imperialismen plocka några poäng gentemot sina europeiska konkurrenter. Men framgången ligger inte så mycket på handelns område som i att försöka att förena de europeiska imperialistmakterna genom stärkandet av gemensamma marknaden har avstannat.

För att främja en kapitalsammanflätning som möjliggör skapandet av så stora företag att de kan mäta sig med de amerikanska trusterna, är den europeiska bourgeoisin tvungen att skapa en europeisk ”superstat” med en egen valuta, en egen industripolitik, och egen kärnvapenstyrka. Dessa imperialister kan bara hoppas att ta ett steg i taget åt detta håll på grund av de nuvarande ojämnheter och de olika åsikterna i olika frågor. Skapandet av Gemensamma

Marknaden betraktades bara som ett första steg. En valutaunion år 1980 skulle enligt planerna blivit det avgörande andra steget.

Men upplösningen av det internationella valutasystemet drabbar de olika imperialistländerna vid en tidpunkt då den sociala och ekonomiska situationen varierar avsevärt i de olika länderna. Två av de fyra stora EG-länderna, Storbritannien och Italien, kämpar med en svår ekonomisk situation markerad av en hård klasskamp. Borgarna i dessa båda länder kan inte gå med på en gemensam lösning med de andra europeiska borgarna. De låter sin valuta "flyta", inte bara i förhållande till dollarn, utan även i förhållande till övriga europeiska valutor. Med detta enda slag sopades hoppet undan om en europeisk valutaunion baserad på en europeisk "superstat".

Devalveringen av dollarn och de amerikanska försöken att borra Concordeprojektet i sank, och därmed hotet om ett europeiskt försprång på tio år inom flygindustrin, har utsatt den kapitalistiska integrationen i Europa för hårda spänningar.

Från varje huvudstad hörs ropen på "europeisk solidaritet", men verkligheten återspeglar inte appellerna.

Den amerikanska imperialismen försöker flytta över bördan av de sjunkande profitkvoterna på de europeiska och japanska kapitalisterna. Dessa svarar genom att attackera den egna arbetarklassen med lönestopp, inkomstpolitik, rationalisering etc. Och när de europeiska arbetarna vägrar gå med på detta så avslöjas bourgeoisins hyckleri.

I förra veckans *The Economist*, en veckotidning representativ för den engelska bourgeoisins ståndpunkter, publicerades dels en artikel om arbetarnas revolt mot tory-regeringens försök att införa en inkomstpolitik, dels en artikel om den internationella spekulation som provocerade fram dollardevalveringen.

I den andra artikeln förklarade man att inga politiska beslut kunde förhindra "marknads-lagarna" att styra de flytande växelkurserna. Ett regeringsdekret som arbetade mot dessa "marknads-lagar" var inte mer värt än papperet det var skrivet på.

Men i den första artikeln basunerade man ut en obegränsad moralisk indignation gentemot de brittiska fackförbunden, som vågade gå emot regeringsdekret som fastställde lönenivån. Dessa fackförbund som så fräckt "exploaterade" "marknads-lagarna" till sin egen fördel, och därmed begick brott mot parlamentet, demokratin och mänskligheten.

Med andra ord så är det bara arbetarna som ska böja sig för regeringsdekret. Valutaspekulanterna har all rätt att exploatera marknads-lagarna till sin egen fördel.

Bakom detta hyckleri ligger en objektiv motsättning mot vilken uppmärksamheten riktas allt mer. Dessa berömda "spekulanter" som fick dollarn på fall är inte några skumma figurer från den undre världen, "den internationella finansmaffian". De är de multinationella företagen, dvs, de ledande ljusen inom industrin, bankväsendet och handeln i alla imperialistländer – och med de amerikanska kapitalisterna i spetsen! Dessa gentleman kontrolleras inte längre av sina egna regeringar. Men samtidigt behöver de mer hjälp från statsmakterna än någonsin. Recessionen 69 påminde dem om det sorgliga faktum att hur höga profiter de än kan göra nu, så kan de ändå snabbt bringas till ruinens brant om tillräckligt djupa recessioner skakar de imperialistiska ekonomierna.

Borgerliga regeringar som inte längre kan kontrollera de multinationella företagen, multinationella företag allt mer beroende av större och större statligt stöd och statliga subsidier en inflation som måste accelereras för att dämpa allt djupare recessioner, men som samtidigt skjuter det internationella valutasystemet i sank och därmed expansionen i världshandeln, en skärpt konkurrens mellan de imperialistiska länderna vid en tidpunkt då skapandet av ett nytt valutasystem skulle kräva en stark internationell borgerlig solidaritet, nödvändigheten av att

”disciplinera” lönearbetarna och omöjligheten att bryta arbetarnas stegrade kampvilja, dessa är de nya tillskotten till det kapitalistiska systemets klassiska motsättningar.

Inflationsboomen och dess kommande slut

Från Intercontinental Press den 10 september 1973

Med hänsyn tagen till den förändring i den ekonomiska konjunkturen som skedde 1972 och som utvecklades till ett uppsving i alla imperialistländer utom Italien, skrev vi i början av året (7 januari) att trots ”energikrisen”, utvecklingen av handeln mellan öst och väst och trots bristsituationen för den västliga livsmedelsindustrin så skulle inte ”boomen” vara särskilt länge. (se Intercontinental Press, den 29 jan sid 81).

Idag kommer allt tätare förutsägelser om en recession 1975, om inte redan 1974. OECD, den brittiska veckotidningen *The Economist*, de västtyska veckotidningarna *Die Zeit* och *Der Spiegel* har i tur och ordning antytt ett sådant perspektiv. Och alla dessa Cassandraröster låter sina (för den kapitalistiska ekonomin) så dystra prognoser åtföljas av en liten notering. Eftersom den nuvarande boomen innefattar alla imperialistiska länder (återigen Italien undantaget), så fruktar de att den kommande recessionen likaledes skall komma samtidigt i hela den imperialistiska världen.

Det är den välkända allmänna recessionen, som vi 1969 förutsade oundvikligen skulle komma, vars spöke nu jagar den imperialistiska världen.

Det är sant att de borgerliga experterna betonar att inflationen är roten till det onda, och källan till det växande hotet mot den internationella kapitalistiska ekonomin. Men diagnosen innehåller en hälsosam dos hyckleri såväl som en hälsosam dos okunnighet.

Först den hälsosamma dosen hyckleri. Vilka ekonomer kan vara ovetande om det faktum att den nuvarande boomen i stället för att hotas av inflationen snarare är en omedelbar och direkt produkt av inflation? Se t.ex. vad som hände i USA och Storbritannien under recessionen 69-71, och hur dessa båda länder lyckades ta sig ur den. Man skapade en snabb expansion av penningtillgången, i USA nästan 10 % på sex månader och i Storbritannien 20 % på ett år, och detta utan någon betydande produktionsökning. Inflation som ett medel att ”besegra” recessionen var de borgerliga regeringarnas, central- och privatbankernas och de stora monopolens officiellt deklarerade politik. Utan denna inflation skulle den nuvarande boomen inte ha kommit.

Samt en hälsosam dos okunnighet. En permanent inflation som pågår i mer än ett kvarts sekel kan till slut inte längre dölja de klassiska accelerationsfenomen som den ekonomiska teorin analyserat fram så många gånger.

Att fördöma det ena eller det andra ”tekniska misstaget”, den ena eller andra ministern, att skylla på ”facklig egoism” eller ”inflationsmentalitet” är att ersätta förklaringar med besvärjelser.

När det finns ett överflöd av betalningsmedel så blir en jakt efter ”realvärden” oundviklig. Så länge den bara gäller föremål med konst och samlarvärde, förblir denna jakt marginell i det ekonomiska livet. Men när guldets (vars pris på fria marknaden *fördubblats* på ett år) rycks med i denna virvel blir de ekonomiska effekterna betydligt allvarigare. När det gäller ”revalverat” guld och ”devalverade” pappervalutor så börjar Greshams lag verka. Dåliga pengar driver ut goda pengar ur cirkulationen. ”Dåliga pengar” är framför allt dollarn som i allt mindre utsträckning samlas på hög och därför alltmer kommer i omlopp på valutamarknaderna. I sin tur utsätts den sedan för den obevekliga lagen om tillgång och efterfrågan och drabbas av en kontinuerlig värdeminskning.

Men jakten på realvärden blir än allvarligare när den drabbar två av det ekonomiska livets nyckelsektorer, markegendomar och råvaror. I ett ekonomiskt klimat med permanent inflation blir inköp av mark och råvaror allt mer spekulativ och oberoende av marknadens omedelbara behov. På New Yorks råvarubörs har antalet spekulanter oupphörligt ökat de senaste åren. Att skaffa sig en "plats på börsen" kostar nu flera hundra tusen dollar. Prishöjningarna har varit svindlande. Under det dubbla trycket från spekulatörerna och det ekonomiska uppsvinget har råvarupriserna det senaste året stigit 93 procent.

Men en höjning av markpriset – och därmed räntan – och råvarupriserna ger oundvikligen återverkningar på alla varors detaljhandelspriser och levnadsomkostnaderna. Inflationen som envist fortsatte under recessionen 69-71, och som accelererades för att man skulle komma ur denna recession, förstärks nu av sin egen kumulativa effekt. De årliga konsumentprisökningarna har stigit från 3-4 procent till 6-8 eller t.o.m. 10 procent.

Den kumulativa inflationsrörelsen har strukturella återverkningar på räntan. Nu när regeringarna försöker dämpa kreditinflationen något, klättrar räntorna till exceptionella nivåer. Ett diskonto på 11,5 % i Storbritannien, 12 % ränta på Eurodollar, en 30-procentig ränta på snabba lån mellan de västtyska bankerna. Experterna suckar. Kreditrestriktionerna stryper "boomen". Och de "skriftlärdas" svarar att inflation oundvikligen skapar deflation.

Även om inflationen själv har en del partiella effekter, så får inte kreditcykelns autonomi i förhållande till produktionscykeln och varuförsäljningen överdrivas. Inflationen skapar inte "automatiskt" en förändring i finanscykeln. Det är de interna expansionskrafterna som blir uttömda, och därigenom producerar recessionen. Genom att skruva av eller på kredit- och inflationsknappen vid rätt eller fel tidpunkt kan de borgerliga ledarna intensifiera eller reducera recessionen lite. De kan påverka tiden för dessa utbrott. Men de kan lika lite säkra en permanent boom som de i längden kan förhindra en recession.

Vad som håller kredit- och produktionscyklerna samman är upp och nedgångarna i den kapitalistiska finanscykeln, förändringarna i den genomsnittliga profitkvoten.

Recessionen 69-71 var den allvarligaste som drabbat den kapitalistiska ekonomin under efterkrigstiden. Det fanns en synnerligen påtaglig outnyttjad produktionskapacitet. Detta var skälet till att tillväxten blev så snabb så snart inflationen tillät ett uppsving. Profitkvoten ökade snabbt i Förenta Staterna och Tyskland. Kapitalackumuleringen stimulerades kraftigt. En ny överskottskapacitet framträdde, de nya öppningarna blev övermättade och en ny nedgång i profitkvoten framträdde vid horisonten.

Slutligen ökade konkurserna inom den tyska byggnadsindustrin, och hotade att även dra med sig ett par banker. Man har skyltat dessa katastrofer på en alltför stram kreditpolitik och hög ränta. Men de djupare orsakerna hittar vi i det faktum att för första gången sedan andra världskriget så finns det nu mer än 100 000 nybyggda lägenheter som varken blir sålda eller hyrda för det satta priset, dvs. med hänsyn tagen till den diskonterade profitkvoten. Och detta medan bostadsbyggandet ligger på 500 000 lägenheter per år.

Ett annat exempel. Alla väntar sig en förändring av marknadspriserna på råvaror. "Spekulatörerna kan inte hålla priserna uppe i all oändlighet" säger de lärde. Men den grundläggande förklaringen är följande. De stora trusterna med monopolkontroll på flera råvaror har fått sin aptit retad av de svindlande pris- och profitstegringarna. De har ökat sina investeringar och skapat en oundviklig överproduktion. Bara för kopparindustrin förväntas en 46-procentig överskottskapacitet år 1978. Under sådana omständigheter behöver man inte vänta fem år på att kopparpriserna ska börja falla.

En av de segaste legenderna som cirkulerar bland strategerna på Café du Commerce och andra vanligtvis välunderrättade kretsar är att dollarns "fria fall" skulle vara en diabolisk krigs-

maskin uppfunnen av den amerikanska imperialismen för att skära ner storleken på konkurrenterna i Europa och Japan. Tack vare dollarns kontinuerliga värdeminskning (under loppet av ett par år har dollarn förlorat en tredjedel av sitt värde i förhållande till D-marken och en fjärdedel i förhållande till yenen) förmodar man att amerikanska varor på nytt skulle ha blivit konkurrenskraftiga.

Det kan inte förnekas att den amerikanska imperialismen plockat en del poäng de senaste månaderna på handelns område tack vare dollardevalveringen. Concorde-projektets framtida öde, och Sabenas köp av billigare amerikanska plan i stället för franska Dessaultplan vittnar om detta.

Men under flera år har vi förutsagt vad som skulle hända under den kapitalistiska epok då *kapitalrörelser* är betydelsefullare än *varurörelser*. Den amerikanska imperialismen skulle förlora på kapital- och egendomsnivån vad de vinner på handeln.

Efter den senaste dollardevalveringen blev det en veritabel rusning efter amerikanska aktier inom den europeiska bourgeoisin. Samma antal amerikanska aktier kunde köpas för 15, 20, 25, ja till och med 35 procent mindre europeisk valuta än de kostade för några år sedan, om vi tar hänsyn till Wall Streets kursförändringar.

Och vad individuella borgare kan göra kan uppenbarligen kapitalistiska företag göra, fast i mycket större skala. I *Economist*, den 14 juli 73, publicerade man en artikel med rubriken "En lämplig tidpunkt för att köpa Amerika?". British Petroleum köpte det amerikanska oljebolaget Sohio, Plessey sög upp Alloys, British-American Tobacco köpte det stora New Yorkvaruhuset Gimbels' för 200 miljoner dollar. Nestlé köpte ut Stouffer Foods ur industrikoncernen Litton för 100 miljoner dollar, Saint-Gobain köpte firman Certaineed. Listan är långt ifrån fullständig.

När det gäller den Japanska imperialismen så genomförde de en utvidgning av kapital-exporten som drev ut det amerikanska kapitalet från en stor del av den östasiatiska marknaden, och som utmanar den amerikanska hegemonin i länder som Mexiko och Brasilien. I Sydkorea och på Taiwan bygger japanska koncerner inom stål-, petrokemiska och varvsindustrin stora komplex. De investerar mer i Brasilien än amerikanska företag. Fuji Bank uppskattar att den japanska kapitalexporten bara under 1973 kommer att uppgå till 3,5-4 miljarder dollar och förutser en *årlig* kapitalexport på 25 miljarder dollar i slutet på 70-talet.

Det är dock återigen en extrapolering som bortser från konjunktursvängningar, strukturella kriser, sociala spänningar och revolutionära explosioner.

Men även på den kommersiella nivån har devalveringen visat sig vara en förgiftad gåva till den amerikanska imperialismen. Dollarns fall har t.ex. tillåtit de japanska kapitalisterna att kapa åt sig en allt större del av den löpande råvaruproduktionen för betydligt lägre priser (i yen) än vad de amerikanska konkurrenterna måste betala i dollar. Prishöjningarna på råvaror härrör utan tvekan delvis från denna konkurrens.

Man kunde dra slutsatsen att den amerikanska imperialismen borde vara intresserad av en grundlig reformering av det internationella valutasystemet. Men alla debatter stupar på fördelningen av kostnaderna för en sådan reform. Ingen av imperialismakterna är beredd att betala den andras räkning. USA-imperialismen kan inte garantera ett slut på dollarinflationen, något som skulle hota att provocera fram en överproduktionskris av aldrig tidigare skådad omfattning i själva Förenta Staterna. Men hur ska dollarns inlösbarhet kunna återinföras utan att denna inflation stoppas? Och utan att denna inlösbarhet återinförs är alla reformer av litet eller intet värde. "Lösningen" skulle vara en återgång till ett kvoteringsystem, byteshandel, t.o.m. partiell ekonomisk despoti som skulle hota världshandeln som på trettioalet.

Krisen i det internationella valutasystemet, och den skärpning av de mellanimperalistiska motsättningarna som den återspeglar, sammanfaller idag med hotet om en recession som kommer att mer än någonsin under efterkrigstiden likna en allmän recession.

Men till denna ansamling av explosivt material i det kapitalistiska systemets ekonomiska sfär, adderas explosivt material i den sociala sfären som är än mer hotande för kapitalet.

Den kommande recessionen kommer att bryta ut vid en tidpunkt när den europeiska arbetarklassen gör stora framsteg vad gäller organisationsförmåga, kampvilja och klassmedvetande. Aldrig någonsin har det varit ett sådant *samtidigt* uppsving i arbetarkampen i Italien, Storbritannien, Frankrike, Spanien och nu även i Västtyskland, även om det sker i ett långsammare tempo där. Dvs. i alla kapitalistiska nyckelländer i Europa.

Exemplet från Lip-fabriken är symbolisk i detta avseende. Genom sin militans och medvetenhet är den europeiska arbetarklassen, och detta i större utsträckning än 1929 eller 1932, fast beslutet att inte tolerera en massiv arbetslöshet. Under de senaste åren har denna arbetarklass visat att den är kapabel att förhindra att kapitalet lägger inflationens kostnader på dess ryggar. Och den förbereder sig också för att stoppa kapitalets försök att vältra över kostnaderna för den kommande ekonomiska krisen på arbetarna.

Beståndsdelarna i en allvarlig social kris ansamlas alltså på den europeiska kontinenten. Krisen kan inte lösas på ett positivt sätt för det europeiska proletariatet och för mänskligheten om inte makten vrids ur händerna på den bourgeoisi, som under nuvarande styrkeförhållanden är oförmögen att tillämpa sina egna lösningar, för att i stället gripas av arbetarklassen som är kapabel att ge sina egna revolutionära socialistiska lösningar på krisen.

4 augusti 1973

Del II

Det internationella valutasystemets kris

Från International Socialist Review, mars april 1969. Artiklarna i del I av denna bok analyserar varje viktigt stadium i utvecklingen av den internationella valutakrisen från 1964 till 1973. Denna artikel ger ämnet en mer generell och översiktlig behandling.

Det internationella valutasystemets kris – förutsedd av marxister vid en tid då neokapitalismens försvarsadvokater var övertygade om att det kapitalistiska produktionssättet hade löst sina grundläggande motsättningar – utvecklas nu konvulsionsartat i en allt snabbare takt, den engelska pundkrisen följt av dess devalvering i november 1967, dollarkrisen i mars 1968 som resulterade i att det ”dubbla” prissystemet på guld etablerades, den franska francens kris följt av en kamouflerad devalvering, en likaledes kamouflerad revalvering av den tyska marken och en ny pundkris i november 1968. Det är nödvändigt att undersöka karaktären och funktionssättet hos det internationella valutasystemet, baserat på guldprissättningsystemet och att relatera dess kris till de grundläggande motsättningar som är så uppsplitande för vår epoks kapitalistiska världssystem.

Guld, guldmyntfot och pappersvalutor

Ädla metaller i allmänhet och guld i synnerhet kan tjäna som bytes- och betalningsmedel därför att de har ett värde, ty de är ju produkter av mänskligt arbete. Ekvationen ”ett ton koppar är värt ett kilo guld” betyder att det krävs lika många arbetstimmar utförda med genomsnittlig produktivitet för att producera dessa båda kvantiteter metall. Med ett valuta-system grundat på guldmyntfot uttrycker priserna på varor samma typ av ekvationer. Om 1 dollar är likvärdig med 0,5 gram guld betyder påståendet en genomsnittsbil är värd 5 000 dollar att det krävs lika många arbetstimmar för att producera denna som det krävs för att producera 2,5 kg guld.

Ett kännetecken för det kapitalistiska systemet är de oupphörliga omvälvningarna i arbetstekniken, de mångfaldiga revolutionerna i arbetets produktivitet. Dessa omvälvningar kommer till stånd genom olika industriföretags- och olika industribranschens ojämna utveckling. Genom den kapitalistiska konkurrensen och utjämningen av profitkvoten tillägnar sig de företag och branscher som har en arbetsproduktivitet som ligger över det samhällsliga genomsnittet en del av det mervärde som skapas i företag eller branscher där arbetet bedrivs med en produktivitet som ligger under det samhällsliga genomsnittet.

Marknadsprusbildningen är den konkreta mekanism som överför mervärde från ett företag eller bransch till en annan. De tekniskt avancerade företagen och branscherna realiserar superprofiter när de säljer till marknadspriser därför att deras produktionskostnader är lägre än konkurrenternas. De tekniskt efterblivna företagen och branscherna kan inte realisera den genomsnittliga profiten, ja de kan till och med komma att sälja sina varor med förlust därför att deras produktionskostnader är större än konkurrenternas, som arbetar med en samhällsligt genomsnittlig produktivitet och som bestämmer marknadspriserna.

Denna regel fungerar dock inte på samma sätt när det gäller guldproduktionen. Guldets användning som den allmänna värdelikaren samt det faktum att bruksvärdet hos denna vara gör den eftersökt av *alla* ägare till varor skapar en efterfrågan på denna vara som är – till en viss gräns – *oberoende* av variationerna i dess produktionskostnad.

När en industribransch blir tekniskt efterbliven i förhållande till det samhällsliga genomsnittet, när den ”slösar samhällsligt arbete” i sin löpande produktion, brukar normalt en del av dess produktion inte hitta någon köpare trots en avsevärd prissänkning. Delar av produktionen kan även läggas ner (ett iögonfallande exempel är kolgruveindustrin under det senaste

decenniet). Men när den kapitalistiska ekonomin totalt sett expanderar ökar behovet av guld *som ett resultat av denna totala expansion*, och detta oberoende av variationerna i guldgruvornas arbetsproduktivitet jämförd med annan industri.¹ För guldgruvornas ägare betyder detta att de kan vara säkra på avsevärda superprofiter under perioder då den kapitalistiska produktionen allmänt expanderar även om arbetsproduktiviteten i gruvorna halkar efter produktiviteten i resten av industrin. Detta har uppenbarligen varit fallet sedan seklets början.

Detta betyder för ett valutasystem baserat på guldmyntfot att den ”långsiktiga” tendensen till nedgång i varornas värde accentueras starkt. Låt oss betrakta ekvationen 1 bil är likvärdig med 2,5 kg guld, är likvärdig med 5000 dollar, är likvärdig med 500 arbetstimmar. Om arbetsproduktiviteten fördubblas i bilindustrin *medan den förblir konstant i guldindustrin* förändras denna ekvation till 1 bil är likvärdig med 250 arbetstimmar, är likvärdig med 1,25 kg guld, är likvärdig med 2.500 dollar.

Vid första anblicken verkar slutsatserna av detta att bli paradoxala. Så länge som gapet vidgas mellan den relativt sett stagnerade arbetsproduktiviteten i guldgruvorna och den snabbt ökande arbetsproduktiviteten i resten av industrin, så tvingar systemet med guldmyntfot fram en snabb prissänkning. Det är inte ”det låga guldpriset” som Rueff och Co tror eller ”bristen på internationell likviditet” som i verkligheten skulle paralysera den kapitalistiska expansionen, utan det abnormt höga guldvärdet och det ständigt sjunkande priset i guld för de flesta varor.²

Denna paradox är dock väldigt ytlig. I samma ögonblick man lämnar guldmyntfotens herravälde och går över till papperspengarnas, blir det nödvändigt att relatera den totala penningmängden till den totala guldmängden innan man kan förstå varuprisernas utveckling i förhållande till den ädla metallen. Den kvantitativa penningteorin som Marx avvisade i samband med pengar av metall blir nu delvis tillämplig på pappersvalutor. Pappersvaluta är *penningsymboler*. Om en nationell valuta täcks av 1.000 ton guld och mängden cirkulerade valutaenheter ökar från 35 miljarder till 50 miljarder (dollar, franc etc) betyder det att varje valutaenhet inte längre motsvarar 0,03 gram guld utan bara 0,02 gram. Den har förlorat en tredjedel av sitt värde.

Uttrycket ”priset på guld” som under den rena guldmyntfoten uppenbarligen är innehållslöst, får ett indirekt innehåll i ett pappersvalutasystem. Det registrerar då den totala valutamängdens variationer och de olika nationella valutornas värdeförändringar i samma mått som det totala. Om vi bortser från den världsomfattande och enorma inflationen under de senaste 50 åren, kan vi se att varupriserna omräknade i guld verkligen har minskat avsevärt.

Betyder då detta att varje expansion av den totala valutamängden automatiskt orsakar en prisökning under ett system med pappersvaluta knuten till guldmyntfot? Det skulle vara riktigt bara om den totala produktionen och arbetsproduktiviteten förblev stabil. Så snart som produktionen och produktiviteten ökar kan också valutamängden öka avsevärt utan att priserna ökar.³

¹ Se Karl Marx: *Kapitalet* andra boken avd I, kap 6, avsnitt 1c, Under perioder av akut ekonomisk kris, när efterfrågan på guld drastiskt sjunker och den ädla metallen lämnar marknaden för skattkistorna, så avbryts uppenbarligen denna utveckling, S.k. marginella gruvor kan vid sådana tillfällen läggas ner, vilket även var fallet under krisen 1929-33. – E.M

² ”kan en allmän sänkning av varupriserna endast inträffa vid konstant penningvärde (guldvärde – E.M.), om varuvärdena faller” (*Kapitalet*, första boken, avd I, kap 3 s 86 Cavefors 1970)

³ Under guldmyntfoten är guld ett hjälpmedel för att mäta priserna, Dessa uttrycks i relation till en bestämd guldkvantitet, t.ex. ett pund (eng.viktmått öa.), Då kan ”guldpriset” uttryckas på följande sätt: ett gram guld är värt 0.002 pund guld, vilket uppenbarligen är en tautologi. Med en pappersvaluta knuten till guld är detta fortfarande giltigt. Om definitionsmässigt en dollar är lika mycket värd som 1 gram guld, så är uttrycket

Antag att en nationell produktion av 1 miljard varuenheter, vars produktionskostnad är 1 miljard arbetstimmar och som säljs för 35 miljarder dollar, motsvarar 1.000 ton guld. Om nu produktionen under en tioårsperiod ökar till 1,5 miljarder varuenheter, producerade under 1,5 miljarder arbetstimmar betyder detta att den totala valutamängden kan öka från 35 miljarder till 52,5 miljarder dollar med stabil guldreserv och med oförändrade priser på varuenheterna.

Det är sant att varje dollar inte längre motsvarar 0,03 gram guld utan bara lite mindre än 0,02 gram. Men, om under samma tid arbetsproduktiviteten i all industri utom guldindustrin har ökat med 50 procent så motsvarar inte denna dollarns värdeminskning i förhållande till guldet en motsvarande nedgång i köpkraften. Det är bara det faktum att den totala varumängd som nu byts mot en given mängd dollar (och guld) nu produceras under hälften av den arbetstid som var socialt nödvändigt förr, som nu får sitt uttryck på detta sätt.⁴ Pappersvalutans värde i guld och dess värde i köpkraft är därför inte nödvändigtvis identiskt. De kan utvecklas åt var sitt håll.

Gulderningsystemet, handelsbalans och ekonomiska kriser

Det karaktäristiska för varje guldbaserat system – vare sig det är frågan om ”ren” metallvaluta eller ett pappersvalutasystem knutet till guldet – är *nödvändigheten av att anpassa den totala valutamängden till den totala metallmängden, till ”bytesreserverna”*. Om guldet formellt täcker dollarn till 25 procent och bytesreserverna inte överskrider 25 procent av alla banktillgångar betyder detta att varje minskning av reserverna orsakar en nedgång i den totala valutamängden. Det innebär en kvantitativ minskning av bankmedel i omsättning. När det gäller krediterna så är de i sista hand beroende av mängden bankmedel. Hela valutasystemet blir en omvänd pyramid som automatiskt minskar när dess bas – guldet som vilar i centralbankernas valv – minskar.

Erfarenheten har visat kapitalisterna och deras ekonomer att det finns ett samband mellan koncentrationsrytmen i den allmänna ekonomiska aktiviteten och den totala cirkulerande valutamängden. Detta samband är inte kausalt som många borgerliga ekonomiska skolor antar. Varje expansion av den ekonomiska aktiviteten under kapitalismen åtföljs nödvändigtvis av en expansion av penninginkomsterna (både vinster och löner). Varje nedgång i den ekonomiska aktiviteten (recessioner eller mer allvarliga kriser) orsakar en minskning i penninginkomsterna (ökande arbetslöshet reducerar penningmängden, vinsterna minskar etc.). Om staten, oberoende av den ekonomiska cykeln, skjuter till stödjande betalningsmedel (genom att öka arbetslöshetsunderstöden, genom krediter och understöd till industrin, genom ökande statliga inköp etc) så försvagas effekterna av krisen eller recessionen. Men om staten, oberoende av den ekonomiska cykeln, istället förstärker deflationen med penningpolitiska medel (genom att minska de offentligt anställdas löner, arbetslöshetsunderstöden och krediterna till kapitalisterna) så blir resultatet uppenbarligen att recessionen eller krisen fördjupas.

I det första fallet minskar den totala köpkraften mindre än sysselsättningen och industriproduktionen, i det andra minskar den totala köpkraften mer än sysselsättning och produktion. En av orsakerna till att krisen 1929-32 blev så allvarlig var den, att i flera kapitalistiska

”guldpriset är 28 dollars per uns (28 gram)” meningslöst. Det är inte frågan om ett pris utan en bestämd guldäckning av pappersvaluta. Men däremot förändras situationen när det ges ut en större mängd sedlar än det finns guld i centralbanken. När penningsymboler är inblandade är deras värde i förhållande till guld ett mått på deras kvantitet. Under sådana omständigheter motsvaras ”guldpriset” av pappersvalutans värde. Under det nuvarande gulderningsystemet så representerar ”guldpriset” värdet på dollarn mått i guld, fastställt av Förenta Staternas Federal Reserve System, – E.M.

⁴ Detta är en förenkling. Den totala valutamängden tjänar inte enbart som bytesmedel för varor, den tjänar även som betalningsmedel, – E.M.

nyckelländer (speciellt i USA, Storbritannien och Tyskland) så sammanföll en deflationistisk politik från regeringens sida med den sjunkande produktion och ökande arbetslöshet som redan existerade.

I ett system med pappersvaluta knuten till guldmyntfot är dock centralbankerna och de kapitalistiska regeringarna tvungna att inskränka penningcirkulationen så snart deras bytesreserv minskar. Vad som behövs för att en allvarlig ekonomisk kris skall uppstå är alltså att en begynnande recession sammanfaller med ett så kraftigt underskott i handelsbalansen att regeringen tvingas föra en deflationistisk politik. Om de imperialistiska regeringarna följt Rueffs råd och återvänt till guldmyntfoten så skulle den massiva valutaflykten från Frankrike maj/juni ha tvingat den franska regeringen att föra en deflationspolitik samma dag, oberoende av löne- och prishöjningarna. Frankrike skulle snabbt ha fått känna av tusentals konkurser och över en miljon arbetslösa.

Det var huvudsakligen erfarenheterna av krisen 1929-32 och rädslan för en återupprepning av en sådan syndaflod som var de flesta kapitalistiska ländernas huvudmotiv för att gå över till "guldreservsystemet" vid förhandlingarna i Bretton Woods 1944. *I detta system försvinner den automatiska justeringen av den totala valutamängden till guldreserven*, och i konsekvens med detta, den automatiska samvariationen mellan den totala likvida köpkraften och guldreserven. Centralbankernas bytesreserv består i själva verket inte längre av enbart guld, utan även av ett antal gynnade valutor, företrädesvis dollar och pund sterling. När ett lands guldreserv minskar kan detta kompenseras med "reservvaluta" (dollar eller pund), internationella krediter eller en kombination av dessa medel, genom en komplicerad mekanism som garanteras av Internationella Valutafonden. Inom varje nationell imperialistisk ekonomi fullbordas systemet genom centralbankernas kontroll över den totala valutamängden. Denna kontroll utövas med olika instrument, manipulation av diskontot och andra räntor, kontroll av bankkrediterna genom reglering av förhållandet mellan likvida tillgångar och löpande skulder (bankkrediterna är f.ö. en av de huvudsakliga källorna till att det skapas pengar i det kapitalistiska systemet).

Åtminstone så länge vi rör oss med imperialistiska länder, finns det i huvudsak två rörelser som kan resultera i guldförluster (eller betalningsbalansunderskott). Antingen beror det på ett underskott i handelsbalansen som inte uppvägs av "osynliga" inkomster (räntor eller utdelning på kapital investerat utomlands, internationell sjö- och luftfart, turistinkomster etc.). Eller så är orsaken en så kraftig kapitalexport att den överskrider ett överskott i handelsbalansen. Exempel på det första alternativet är Storbritannien, på det andra USA. Det första alternativet antyder att det imperialistiska landet "lever över sina tillgångar", att det gnager på sina reserver. Det andra alternativet visar att landet i stället – men på ett oproportionerligt sätt – försöker förvandla sina resurser och löpande inkomster till långsiktiga investeringar.⁵

När ett land dras med en ogynnsam betalningsbalans måste det ta av sina reserver och skuldsätta sig allt mer, vilket i sin tur accelererar problemen. När sedan de imperialistiska länder som stöttar upp reservfonderna själva får ett kroniskt underskott i betalningsbalansen, vilket de reglerar med sin egen valuta, ja då kan andra länder reagera på två möjliga sätt. De kan behöva dollar och pund för sin handel eller för militära ändamål. De kan helt enkelt finna det omöjligt att stoppa detta inflöde av bytesreserver av ett speciellt slag.⁶ I så fall fungerar

⁵ Ett underskott i betalningsbalansen visar alltid att det råder inflation, Den totala köpkraften i landet är större än utbudet av varor och tjänster, Den överskjutande köpkraften attraherar ett inflöde av utländska produkter, – E.M.

⁶ Man bör inte glömma att efter andra världskriget så gällde inte de imperialistiska ländernas klagomål dollarinflationen, utan i stället dollarbristen på världsmarknaden, Förenta Staternas ogynnsamma betalningsbalans, som särskilt orsakades av dollarflödet till Europa och Asien i form av "utlandshjälp", gjorde det möjligt att komma över denna dollarbrist och att öka bytesreserverna mycket mer än den årliga guldproduktionen hade tillåtit, När det gäller de halvkoloniala länderna, med sina skulder till imperialistländerna

systemet utan alltför svåra störningar. Detta alternativ är tillämpligt på pundet före Suezkrisen och dollarn mellan Suezkrisen och 1964-65. Valutans roll som *bytesmedel* (även på den politiska nivån) slår här ut dess roll som *betalningsmedel*.

Men om de imperialistiska länderna tror att inflödet av bytesreserver är symtomatiskt för *inflationen* i Förenta Staterna, att bytesvalutorna förlorar sin position och en del av sin köpkraft, att på sikt ansamlingen av dollarreserver leder till att reservernas värde minskar⁷ och att denna värdeminskning oundvikligen leder till en devalvering av dollarn i förhållande till guld, då kommer dessa länder att försöka lösa in sina allt större dollarmängder i guld, och hela valutasystemet kastas in i en kris. I detta fall överskuggar reservvalutans roll som *betalningsmedel* och *värdelager* (reserv) dess roll som *bytesmedel*.

Länder vars valuta inte är reservvaluta måste reglera sina eventuella underskott i betalningsbalansen med guld eller dollar. I konsekvens med detta förblir den sammanlagda ”internationella likviditeten” konstant. Men USA kan reglera sitt underskott i betalningsbalansen i dollar. Inflödet av dessa dollar till de andra imperialistiska länderna ökar basen på den omvända pyramiden (precis som ett inflöde av guld i ett system med guldmynntfot skulle göra). Dollarinflationen ökar på så sätt penningcirkulationens volym i alla imperialistiska länder, ger näring åt och förstärker den världsomspännande inflationen.

Men vi får inte glömma att orsaken till denna inflation i sista hand är kombinationen av de neokapitalistiska metoder som utvecklats för att undvika en katastrofal kris av 1929-32 års modell. Dollarinflationens orsaker är militär- och krigspolitik, kreditbubblan i den privata sektorn, statens, företagens och privatpersonernas ökande skuldsättning.⁸ Dock, en katastrofal ekonomisk kris i USA skulle omedelbart och automatiskt sprida sig till alla imperialistiska länder och därför är lösningen att till varje pris ”kväva” den amerikanska inflationen ett värre läkemedel än själva sjukdomen för dessa länder. Därför kan vi med stor säkerhet slå fast att inflationen kommer att fortsätta. Debatten rör bara storleken på inflationen och hur dess kostnader ska fördelas på de olika makterna.

Det finns en olöslig motsättning mellan å ena sidan dollarn som krisbekämpande vapen i USA och den kapitalistiska världen och å andra sidan dollarn som reservvaluta i det internationella valutasystemet. Denna motsättning förstärks av en annan motsättning, nämligen den mellan dollarn som internationellt bytesmedel och internationellt betalningsmedel. För att fylla den första funktionen borde dollarn vara så obunden som möjligt, vilket i praktiken innebär att tillgången borde vara flexibel och värdet följaktligen instabilt. För att fylla den andra funktionen borde den istället vara så stabil som möjligt, vilket betyder att tillgången strikt ska följa efterfrågan eftersom varje överskott automatiskt underminerar dess värde.

Denna motsättning reflekterar en intressekonflikt inom världsbourgeoisin. USA är den viktigaste sektorn av världsmarknaden, och de som köper och säljer produkter dit har ett intresse av en obunden, t.o.m. inflationistisk tillgång på dollar. De bekymrar sig föga om variationerna i dess köpkraft, åtminstone så länge de inte är kortsiktiga och snabba. De däremot som förfogar över stora dollarkrediter, allmänna och privata värdepapper, stora bankdepositioner och försäkringar, de är uppenbarligen intresserade av en dollar med stabil

och med en inflation som är betydligt värre än dollarinflationen, så betraktar bourgeoisin där ännu dollarn som verkligt värdefull, inte som ”papperslappar.” – E.M.

⁷ Denna ”olyckshändelse” drabbade flera halvkoloniala länder i den brittiska imperialismens intressesfär, speciellt flera stora oljeexportörer bland arabländerna. När pundet devalverades i november 67 reducerades deras samlade bytesreserver kraftigt. – E.M.

⁸ Man bör inte blanda samman valutainflationens orsaker med orsakerna till stegrade levnadsomkostnader. Det senare kan inte reduceras till det förra, De stora monopolens prispolitik måste tas med i beräkningen (vad de kallar ”administrerade priser” och ”prisinvesteringar”). Monopolen utnyttjar genom detta varje löneökning som arbetarna tilltvingar sig, för att öka sina profitmarginaler. – E.M.

köpkraft. Världens centralbanker och de flesta privata banker befinner sig i den andra kategorin, ett stort antal industrikoncerner i den första (speciellt om de har stora dollar-skulder).

Internationella kapitalrörelser

När en ogynnsam handelsbalans har resulterat i ett underskott i betalningsbalansen kan det knappast vara någon tvekan om varför bytesreserverna minskar. Vi bör dock notera i förbigående att ett sådant underskott i handelsbalansen inte nödvändigtvis återspeglar en grundläggande svaghet i den kapitalistiska ekonomin ifråga. Den brittiska kapitalismen kunde under artonhundratalet tillåta sig lyxen att under långa perioder ha en dålig handelsbalans. Dess export av industriprodukter var mindre än importen av livsmedel och råvaror. Men detta underskott kompensades mer än väl av de ”osynliga” inkomsterna, främst profiler från utlandsinvesteringarna.

I länder som inte har ett permanent underskott i betalningsbalansen kan den tillfälliga uppkomsten av ett underskott ha olika orsaker:

- a) En plötsligt inflationsnivå som överskrider inflationen i de viktigaste imperialistiska länderna som man handlar med. Ett plötsligt underskott i handelsbalansen orsakar ett underskott i betalningsbalansen. Exempel är Italien 1963 och Japan 63–64.
- b) Det kan bero på ”osynliga” utgifter som skapar ett kroniskt underskott. Detta är en av orsakerna till Förenta Staternas ständiga underskott. Bland dessa ”osynliga” utgifter måste man sätta de imperialistiska makternas militära utgifter utomlands i främsta rummet.
- e) Det kan bero på en överdriven kapitalexport som överskrider de ramar som en gynnsam handelsbalans skapar. Detta är delvis Förenta Staternas nuvarande läge.⁹
- d) Det kan bero på snabba kapitalrörelser av kortvarig karaktär.

Inom den fjärde kategorin måste vi skilja mellan två typer av kapitalrörelser. Den första typen är en återspeglning av den generella ”överkapitaliseringen” i de imperialistiska länderna, existensen av åtskilliga miljarder dollar som inte investeras långsiktigt. Detta kapital jagar efter snabba vinster och överförs snabbt från ett land till ett annat alltefter variationerna i räntan eller förväntningar på de olika nationella valutornas förändrade köpkraft (deras ”värde”). De ”heta” pengarnas rörelser till och från London har varit den vanliga förklaringen till de otaliga ”stormbyar” som drabbat det engelska pundet sedan andra världskriget.

Den andra typen av kapitalrörelser är knuten till framväxten av de multinationella företagen. Eftersom de definitionsmässigt är förgrenade i en mängd länder och eftersom deras dimensioner är väldiga (omsättningen kan mycket väl överskrida den i ett medelstort kapitalistland) kan de ha skäl att föra över tiotals miljoner dollar i en transaktion från ett land till ett annat. Sådana kapitalrörelser kan orsaka viktiga förändringar i de utländska valutakurserna som normalt pendlar kring de officiella växelkurserna enligt lagen om tillgång och efterfrågan. Dessutom äger dessa världskoncerner viktiga likvida reservfonder som de vid minsta tecken på en valutas värdeminskning vill föra över till ett annat land. För ett företag som har 25 miljoner dollar i likvida reserver kan en ränteväxling i storleksordningen 2 procent representera en vinst eller förlust på en halv miljon dollar.

⁹ Vi säger ”delvis” därför att en viktig del av det amerikanska kapital som investeras utomlands, både i Västeuropa och i de halvkoloniala länderna, inte åtföljs av någon reell kapitalöverföring från USA, utan finansieras med kapital som lånas i dessa länder, Förenta Staternas ”kapitalkonto” befinner sig praktiskt taget i jämvikt – den reella kapitalexporten som orsakar ett dollarflöde från USA motsvaras av hemförd utdelning och räntor på tidigare investerat kapital, – E.M.

Dock kan man inte helt skilja dessa båda typer av kapitalrörelser från varandra, dels den första typen – ”spekulationen” – dels den till den internationella kapitalkoncentrationen knutna andra typen, snarare har de en tendens att vara inbördes beroende.¹⁰

Vidare kan dessa två typer av kapitalrörelser inte betraktas som oberoende från den grundläggande situationen i de olika imperialistländerna och inom kapitalismen som helhet. Vad som händer inom valutacirkulationen återspeglar ju i sista hand vad som sker inom produktionen. ”Spekulanternas misstro” mot en viss valuta uttrycker deras vanligtvis inte helt grundlösa bedömning av den framtida utvecklingen av betalningsbalansen, dvs. valutans framtida soliditet. När de stora valutaägarna förutser en valutans värdeminskning gör de sig av med den, påskyndar på så sätt dess kollaps eller underminering på valutabörserna. Om en valutarörelse är förutsedd så påskyndas den. Men i sista hand är det inte förutseendet som orsakar kollapsen utan utvecklingen själv.

Spekulationen nyligen med franska franc och tyska mark är en perfekt illustration på detta. Valutakrisen i november 1968 *påskyndades* visserligen av de plötsliga kapitalrörelserna (storleksordningen 15 miljarder franc mellan Paris och Zürich och mellan Paris och Frankfurt enbart), men dessa kapitalrörelser var inte alls *orsaken* till krisen, den ligger mycket djupare.

De ökade lönekostnaderna och den allt snabbare inflationen efter Maj 68 hade allvarligt försvagat den franska industrins konkurrenskraft. Därigenom blev ett kraftigt underskott i handelsbalansen oundvikligt, vilket är den verkliga orsaken till ”misstron”, tillsammans med storkapitalets dåliga skämtlynne som svar på de ökade statliga åtagandena och vissa mot bourgeoisin riktade skatter (ett skämtlynne som f.ö. den borgerliga pressen, med sitt sublimesinne för det passande, efteråt kallade för ”klumpigt”).

Den tyska ekonomin däremot, befinner sig i en tredubbelt gynnsam situation efter 1966-67 års recession. Priserna är relativt stabila och konkurrenssituationen förbättras stadigt inte bara i förhållande till de ”naturliga” konkurrenterna Storbritannien, Japan, Frankrike och Italien utan även i förhållande till USA (från juni 1965 till juni 1968 har konsumentprisindex stigit 7 enheter i Västtyskland, 9 i Italien, 10 i USA, 12 i Frankrike och 14 i Storbritannien). Från 1962 t.o.m. 1967 låg ökningen av den totala penningmängden endast 5 procent över nationalproduktens tillväxt, medan motsvarande siffra i Frankrike var 15 procent. Militära och andra improduktiva utgifter som tynger ner en budget är mindre i Västtyskland än i något annat imperialistiskt land, vilket innebär att den interna inflationsmekanismen är förhållandevis dämpad. Slutligen är D-marken mer skyddad mot spekulation i dess framtida utveckling än många andra valutor därför att den inte är en reservvaluta och inte heller kommer att bli detta. Här har vi huvudskälen till varför storkapitalet vände sig från franska franc och pund sterling till D-mark.

Utan att ge formeln en mekanisk innebörd, kan vi vidare påstå att styrkeförhållandet mellan de imperialistiska ländernas valutor (valutakursernas medelvärden och långsiktiga förändringar) i sista hand återspeglar de verkliga ekonomiska styrkeförhållandena, den olika produktivetsnivån och konkurrenskraften på världsmarknaden. Dollarns försvagning, även om detta fenomen innehåller motsägelser som vi återkommer till, är en återspeglning av USA-imperialismens relativa tillbakagång i styrka inom det världskapitalistiska systemet, och framför allt då jämfört med dess närmaste konkurrenter (och allierade.)

Reformer av det internationella valutasystemet

¹⁰ Vad gäller den internationella kapitalkoncentrationen, de multinationella företagen och deras förhållande till den ökade instabiliteten i det internationella valutasystemet, se min lilla bok EEC och konkurrensen Europa-USA (Partisanförlaget 1969) – E.M.

Världsbourgeoisin är uppenbarligen inte passiv inför den ständiga urholkningen av dess internationella valutasystem. Det ena reformprojektet efter det andra har avlöst varandra genom åren. Olika projekt har diskuterats på ”nästintill” regeringsnivå. Vårt speciella uppmärksamhet är det senaste årliga mötet som Internationella Valutafonden höll i Washington september/ oktober (vi kan notera i förbigående att det var strax före november 68 och dess helt oförutsedda stormby på valutamarknaden). En analys av dessa olika reformprojekt ger oss en mer noggrann insikt i hela den internationella kapitalistiska ekonomins motsättningar såväl som de mellanimperialistiska motsättningarna.

1) *Återgång till guldmyntfoten.* Denna tes förespråkas av Jacques Rueff i Frankrike och stöds av Gaullistregimen. Vi har redan pekat på farorna med denna reform, och storkapitalet och dess ekonomer är helt på det klara med dessa. Om vi tar de anglo-amerikanska kapitalisterna först så finns det inte tillstymmelse av en chans att de skulle acceptera denna reform. Och de är ju när allt kommer omkring den ledande och dominerande delen av världsbourgeoisin. I sin blinda tro på ”den värdebeständiga metallen” avslöjar De Gaulle mentaliteten hos en konservativ liten aktiesparare. Det är rösten från förfäderna på landet som gömde guldstycken i yllesockor under den primitiva ackumulationsprocessen som gör sig hörd.

För mer än ett århundrade sedan upptäckte industrikapitalisterna, i motsättning till ockrare och rentierer att, om vi talar i Marx' termer, det samhällsligt nödvändiga arbete som krävdes för att producera detta metalliska bytes- och betalningsmedel i själva verket var en överflödigt samhällslig produktionskostnad som reducerade de verkliga produktivkrafterna. Det är i systemets intresse att minska denna kostnad snarare än att öka den.¹¹

2) *Revalvering av guld.* Enligt intentionerna i Rueffs förslag skulle ett återvändande till guldmyntfoten följas av en höjning av guldpriset, förslagsvis till det dubbla (från 35 till 70 dollar per uns). Å ena sidan skulle detta stimulera guldproduktionen och få den att strömma in i centralbankernas valv.¹² Å andra sidan skulle det tillåta dessa banker att sluta använda reservvalutorna därför att imperialistmakternas hela nuvarande penningcirkulation, ja t.o.m. en expansion av denna, kunde basera sig på en ordentligt revalverad, stor guldmängd. Om den inte kopplas till återinföringen av guldmyntfoten, så är denna lösning uppenbarligen mycket lockande för imperialiststaterna, och man har också i realiteten slagit in på denna väg, steg för steg. Etableringen av det dubbla prissystemet för guld i mars 1968 är ett sådant steg bort från priset 35 dollar per uns som etablerades 1934 (det dubbla prissystemet innebär att man har skilda guldpriser på den öppna marknaden och för centralbankerna).

Vad skulle då en sådan reform innebära? Den skulle helt enkelt vara ett uttryck för den allmänna inflationen utan att på minsta sätt eliminera de grundläggande krafterna och orsakerna, ja utan att ens dölja dem. Det sägs att i trettio år har priset på guld varit stabilt medan alla andra priser (i papperspengar) har stigit. Men då glömmer man att det under samma tid har varit ett våldsamt uppsving i arbetsproduktiviteten i så gott som alla

¹¹ ”Hela den summa av arbetskraft och produktionsmedel, som årligen förbrukas i produktionen av guld och silver som cirkulationsmedel, utgör en dryg, improduktiv utgiftspost för den kapitalistiska produktionen liksom för all produktion, som är grundad på varuomsättning, Samhället hindras från att utnyttja denna del av produktivkraften till att frambringa nya produktionsmedel och konsumtionsvaror, dvs, till att frambringa verklig rikedom, I den utsträckning man med oförändrad produktions skala och given utvidgningsgrad kan nedbringa kostnaderna för detta cirkulationsmaskineri, kan det samhällsliga arbetets produktivitet stegras i motsvarande grad, I den mån kreditväsendet har denna inverkan, så ökar det därmed direkt den kapitalistiska rikedom, ..” (*Kapitalet*, andra boken, avd II, kap 17, s 304, Cavefors 1971) – E.M.

¹² Försöket att öka ”guldpriset” (devalvera dollarn) har kraftigt stimulerat guldhamstringen de senaste åren, Under 1966 och 67 hamnade en lika stor mängd som den totala guldproduktionen i kapitalistvärlden i dessa spekulanters bankfack i stället för i centralbanksreserverna, Det är intressant att notera att Marx, i avsnittet som följer på det som citeras i not 11, antyder att om inte creditsystemet utvecklas, så når det kapitalistiska systemet en gräns vid produktionsvolymen för den ädla metallen. – E.M

industribranscher, medan ingenting liknande har skett inom guldindustrin.¹³ Uttryckt i värde, dvs. i mängden samhälleligt nödvändigt arbete för att producera båda kategorierna, har förhållandet mellan guld och andra varor starkt utvecklats i riktning mot *värdesänkning* av varorna mätt i guld.

Genom att revalvera "priset på guld" skulle vi otvivelaktligen få en närmare inblick i det relativa förhållandet mellan värdet på guld och det på andra varor. Men slutresultatet skulle vara en "legalisering" av prishöjningarna, ja t.o.m. en stimulans av dessa. (Det finns knappast några tvivel om att en prisökning på guldet skulle stimulera en allmän ökning av den totala valutamängden.) *Nergången i varornas värde* – i förhållande till guldet – skulle *därför få sitt uttryck i en snabb prisökning på dessa varor*. Det finns inget tydligare sätt att visa att bytesmedlen – pappersvalutorna – har varit utsatta för en kraftig inflation.

Låt oss dessutom tillägga att medan guldet för närvarande uppenbarligen är undervärderat, finns det inte någon som med säkerhet kan säga vad ett normalt marknadspris på metallen skulle vara om det inte fanns ett officiellt pris satt av centralbankerna. Den nuvarande kursen på öppna marknaden är kraftigt färgad av spekulatören i höjning av guldpriset från centralbankernas sida. En kalkyl av den arbetsmängd (med normal produktivitet) som krävs för att producera ett uns guld, dvs. en verklig värdejämforelse, skulle innebära en hel del överraskningar.¹⁴

3) *Devalvering av dollarn*. En ökning av "priset på guld" skulle reellt innebära en devalvering av alla valutor knytta till samma guldämningsystem. Men om en sådan devalvering blev av, skulle även det inbördes förhållandet mellan de imperialistiska valutorna kunna ses över. T.ex. för USA-imperialismen skulle det vara ett tillfälle att genomföra en dollardevalvering, speciellt i förhållande till vissa valutor som D-marken, schweizerfrancen, florinerna, och även yenen och liren. Den industrianknutna delen av den amerikanska bourgeoisin skulle på detta sätt kunna reducera det enorma gapet mellan sina egna och de huvudsakliga konkurrenternas lönekostnader. Det skulle dämpa den oroande ökningen av den amerikanska importen och samtidigt stimulera amerikansk export. I gengäld ställer sig uppenbarligen den amerikanska imperialismens konkurrenter avvisande till detta. Och den avvisande attityden förvandlas till indignation när sådana projekt presenteras för de borgare – bankirer och rentierer – som äger stora mängder obligationer ställda i dollar.

4) *Sammanslagning av EEC-valutorna och förvandling av dem till reservvalutor*. Skapandet av en "Eurofranc" har varit under utredning länge. Mer än en sammanslagning av bytesreserverna i europeisk skala krävs dock för att detta ska bli verklighet. Etableringen av en europeisk statsmakt är också nödvändig. I det nuvarande stadiet av europeisk kapitalsammanslagning är båda delar otänkbara. För att de europeiska kapitalisterna ska övervinna föreställningen om den "nationella suveräniteten" och nationalstatens användning som försvarare och garant för monopolprofiterna, vilket är dess huvudsakliga uppgift, krävs det först att monopolens egendomar "europiseras". Vid tidpunkten för punddevalveringen tog man upp

¹³ Det är sant att de konstanta ökningarna av produktionskostnaderna i kombination med under 30 år stabila försäljningspriser, har tvingat de kapitalister som exploaterar guldgruvorna att öka rationaliseringen och lägga ner marginella gruvor. Den genomsnittliga arbetsproduktiviteten inom dessa sektorer har således även den ökat. – E.M.

¹⁴ Vid flera tillfällen har de ledande amerikanska imperialisterna hotat att "demonetarisera" guldet. De tror att om centralbankerna slutar köpa guld och istället kastar ut hela sitt lager på marknaden, så skulle guldpriset (då inköpt för industriell användning) sjunka kraftigt. Det hade varit ett mer realistiskt förslag under den period då USA ägde två tredjedelar av allt guld i världen. Men det är ingen tillfällighet att förslaget inte kom då. Det finns ingen möjlighet att alla kapitalistiska regeringar idag (än mindre arbetarstaternas regeringar) skulle acceptera ett sådant förslag. Från nu kan varje "demonetarisering" endast vara partiell, och med hjälp av pappervalutans inflation, så kommer guld att fortsätta att bli köpt både av regeringar och enskilda, som en garanti mot periodiska devalveringar av utländsk valuta, – E.M.

möjligheten av en sammanslagning av pundet och denna "eurofranc". Den nya valutan skulle ta över pundets allt mer otillfredsställande roll som reservvaluta. Detta förutsätter uppenbarligen Storbritanniens inträde i EEC och att den brittiska bourgeoisin deltar i skapandet av stora europeiska monopol som kan konkurrera med de amerikanska medtävlarna. Men även om dessa villkor uppfylldes, och även om eurofrancen som ett resultat av den stärkta position som Västeuropa återigen skulle inta på världsmarknaden¹⁵ verkligen skulle fylla funktionen som reservvaluta för mindre imperialistländer (de skandinaviska länderna, Australien, Nya Zeeland) och speciellt för de halvkoloniala länderna, så skulle detta ändå bara innebära en återgång till förhållandena på femtiotalet, och slutresultatet skulle bli det samma efter en viss tid. Ty inflationen skulle obevekligen drabba eurofrancen under förutsättning att de europeiska kapitalisterna inte föredrog en kris av 1929 års typ. Och när en reservvaluta utsätts för inflation så sätter detta i gång en kris i det internationella valutasystemet.

5) *Skapandet av en världsomspännande pappersvaluta, "central bankspengar"* Krisen i det nuvarande gulderningsystemet härstammar från den oundvikliga inflation som angriper reservvalutorna genom *deras funktion som anticykliska hjälpmedel inom de imperialistiska länder de härstammar från* (med anticykliska hjälpmedel menar vi även hjälpmedel för ständig rustning och för krigföring). För att undvika denna medfödda skavank har några ekonomer tänkt fram en väldigt enkel lösning. Varför inte skapa en reservvaluta som inte cirkulerar i någon nationell ekonomi alls utan bara är en "centralbankernas valuta"?

Dessa pengar skulle stå helt utanför nationellt inflationstryck. De skulle administreras av ett centralbankschefernas (eller finansministrarnas) världsråd som skulle arbeta strikt disciplinerat. Utgivningen av denna valuta skulle enbart utgå från världshandelns behov och inte från speciella behov hos någon nationalstat. Den skulle bli "lika god som guld" därför att utgivningen skulle ske i strikt begränsade och avvägda kvantiteter. Bristen på internationell likviditet och det nuvarande systemets alla krisfenomen skulle lösas. Med andra ord, vad det gäller är att skapa en "världsvaluta". Ett första modest steg i denna riktning har tagits i och med att de berömda "speciella dragningsrätterna" kom in i diskussionen nu i mars.

Det första seriösa förslaget av detta slag kom från Keynes 1943. Han hittade t.o.m. på ett namn för denna världsvaluta, "the bankor" (ung "bankguld" ö.a.). Britterna reste åter förslaget vid Bretton Woods, men sedan glömdes det bort tills det internationella valutasystemets kris har dragit fram det i ljuset igen tjugo år senare.

Men dessa förslag stöter på två oöverstigliga hinder. För det första är det inte sant att ett sådant system skulle förbli opåverkat av de olika "nationella" valutornas inflation. Om ett lands betalningsbalans är ogynnsam, och om deflationen förkastas som ett medel att undvika ekonomisk kris, ja då kommer detta land att förlora alla sina guldreserver förutsatt att det inte försäkras sig om en kompletterande mängd "världsvaluta". Den världsomfattande inflationen skulle tvinga ut guld ur bytesreserven hos alla skuldbelastade länder. Deras reserver skulle alltmer komma att bestå av "världsvaluta" och den kvantitet av denna valuta som gavs ut skulle i sin tur öka snabbare än världshandeln på grund av det hot som fanns om en oacceptabel deflation i vissa imperialistiska länder. De "nationella" valutornas inflation skulle därför få återverkningar på "världsvalutan".

En sådan "världsvaluta" administrerad av ett "världsråd" förutsätter även existensen av experter "oberoende" av varje regering och av varje speciell imperialistisk makt. Antingen är detta en fiktion eller så förutsätter det en total och obrottslig solidaritet mellan imperialistmakterna vilket är fantasier. En viss grad av solidaritet existerar otvivelaktigt mellan dessa

¹⁵ De europeiska kapitalistländerna står för över 50 procent av världsexporten. Även om den interna EEC-handeln dras bort från denna siffra (det finns ingen egentlig anledning att göra det) så stannar siffran ändå över 40 procent, – E.M.

makter inför en ”gemensam fara” (inte bara de byråkratiserade arbetarstaterna, eller den socialistiska revolutionen som i Frankrike 1968, utan även faran av en total kollaps för det internationella valutasystemet). Den verkliga situationen är dock mera komplex – det finns *en dialektisk enhet av solidaritet och konkurrens mellan de imperialistiska staterna*. ”Neutraliteten” eller ”det administrativa rådet” är en fullständig illusion så länge det finns motstridiga intressen och konkurrens. Det ständigt förändrade styrkeförhållandet mellan makterna skulle i stället få sin återspeglning i detta råd. Ett ”världsvalutans administrativa råd som höjt sig ovan käbblet” (och då menar vi det mellanimperialistiska käbblet, inte konflikterna mellan antagonistiska sociala krafter) förutsätter i själva verket en ”världsregering” dvs. en ”superimperialism”, en sammanslagning av de imperialistiska intressena genom gemensamt ägande av de viktigaste monopolerna i världsmåttstock. Vi befinner oss långt ifrån denna situation.

Slutsatsen är klar, *alla* möjliga reformer av det internationella valutasystemet innebär ingenting annat än en utvidgning av den internationella inflationen. Den senare kan bara bekämpas till priset av en återgång till det ortodoxa systemet med guldmyntfot, vilket resulterar i en ny och synnerligen allvarlig ekonomisk kris. Reformerna kan i bästa fall försena det internationella valutasystemets kris, men de kan inte eliminera den. Ty denna kris kommer att vara lika länge som det kapitalistiska produktionssättet lyckas överleva.

Den internationella valutakrisens innebörd

Sett i ett historiskt perspektiv, står inte produktivkrafternas utveckling bara i en allt mer ökad motsättning till det privata ägandet av produktionsmedlen, utan även till nationalstatens trånga gränser, inom vilka utvecklingen blir allt mer kvävd. Liksom inomimperialistiska krig (praktiskt taget otänkbara idag på grund av det hot som då hänger över hela systemet) är ett försök från den imperialistiska bourgeoisin att lösa dessa motsättningar på sitt eget sätt, så är också försöken till ekonomisk integration av det kapitalistiska Europa, propagandan för en ”atlantgemenskap”, framväxten av institutioner som ”Tioklubben” (som förenar de viktigaste imperialistiska staterna) (däribland Sverige öa.), ”guldpoolen”, agitationen för en ”världsvaluta”, ett uttryck för denna strävan. Samtidigt visar de hur omöjligt det är att nå några stabila resultat på detta sätt.

Världen är mogen för en global ekonomisk planering, med en enda världsvaluta. Detta skulle eliminera de onödiga kostnaderna för produktion av guld i valutasystemets tjänst. Men enbart socialismen är kapabel att förverkliga dessa möjligheter och de löften de innehåller. För kapitalismen kommer de att förbli en eterisk hägring. Man kan inte planera världens valutaryrelser i en global skala utan att samtidigt planera produktionen. I alla imperialistiska stater har kombinationen av ”kontrollerad valuta” och produktionsanarki resulterat i en permanent inflation. Det är svårt att förstå varför det skulle bli annorlunda på den internationella nivån.

Privat ägande av produktionsmedlen, dvs. decentralisering av de viktiga investeringsbesluten, innebär oundvikligen pendling och anarki i produktionen. Det oåtkomliga gapet mellan den ökande samhällsliga produktionskapaciteten under kapitalismen, och de gränser kapitalismen sätter för massornas konsumtion, skänker denna anarki dess periodiska överproduktionspriser. Det tredje stadiet i kapitalismens utveckling, neokapitalismen, kan lika lite som konkurrenskapitalismen eller den klassiska imperialismen undvika dessa fluktuationer och kriser. Det kan bara omvandla de allvarliga kriserna till mer moderata recessioner till priset av en ständig inflation.

En någorlunda moderat Inflation är inte oförenlig med en normalt fungerade monopolkapitalism i de centrala imperialistiska länderna. Däremot hotar inflationen att allvarligt störa världshandeln så snart den provocerar fram en allvarlig kris i det internationella valutasystemet genom de internationella reservvalutornas inflation. Vi har nu trätt in i detta stadium av neokapitalismens historia. Imperialistmakterna letar efter och försöker använda partiella

botemedel. Bortsett från varje önskan att reformera själva systemet, så återspeglar dessa botemedel speciella konkurrensintressen i olika stadier. Själva inflationen kommer inte att besegras.

Dollarns privilegierade ställning inom det internationella valutasystemet reflekterade den amerikanska ekonomins exceptionella läge och den amerikanska imperialismens styrka in om det kapitalistiska världssystemet. Situationen har gradvis förändrats och dess maktposition är på tillbakagång. Varje reform av det internationella valutasystemet kommer därför nödvändigtvis att uttrycka de nya styrkeförhållandena inom systemet, oavsett hur oduglig reformen än visar sig vara. Den kommer att kraftigt reducera eller helt eliminera pundets roll, den kommer att reducera dollarnas betydelse, och den kommer även att reducera guldets betydelse. Dessa styrkeförhållanden kommer att slutgiltigt avgöra frågan huruvida en gemensam europeisk valuta eller experiment med en "världsvaluta" kommer att sättas in som ersättning och komplement till guld, pundet och t.o.m. dollarn, i deras roll som internationella betalningsmedel.¹⁶

Varje justering av det internationella valutasystemet, likaväl som varje förändring av de nationella valutakurserna är inte enbart ett vapen i den mellanimperialistiska konkurrensen. De är också ett vapen i den nationella och internationella klasskampen. Storkapitalet försöker alltid lasta över kostnaderna för valutainflationen och valutareformerna på arbetarklassens ryggar. Det internationella valutasystemets kris tenderar därför att skärpa klasskonflikterna i de imperialistiska länderna. Ty den återspeglar en skärpning av den mellanimperialistiska konkurrensen där varje borgarklass försöker "se om sitt eget hus", dvs. öka sin konkurrensförmåga på de egna arbetarnas bekostnad. I Europa har manifestationer av denna utveckling mångfaldigats de senaste fyra/fem åren. Snart kommer den att föras över Atlanten till USA och Kanada och sedan till Japan.

Frågan huruvida alla de artificiella medel som håller samman den enorma omvända pyramiden av krediter, skulder och inflationsdrabbade valutor, på sikt kommer att rasa samman och huruvida recessionerna slutar i en ny krasch av typ 1929, är inte den centrala frågan för den revolutionära rörelsen i det nuvarande stadiet. Marxismen har aldrig knutit perspektivet för den socialistiska revolutionen till en så allvarlig kris som den 1929 (som f.ö. är unik i kapitalismens historia). Marxismen har istället helt enkelt relaterat det socialistiska perspektivet till systemets ekonomiska och sociala motsättningar. Dessa motsättningar, inklusive omöjligheten av att undvika ekonomiska kriser och svängningar, är lika synliga och påtagliga idag som de var igår, även om kriserna är mindre djupa än de var 1929 eller 1937 (mindre allvarliga kriser än dessa två, speciellt när det gäller arbetslösheten, det är precis var recessionerna är).

Genom de intensifierade sociala motsättningarna, avslöjar den internationella valutakrisen hela systemets sjukdom. Samtidigt skapar den en gynnsam situation för en ökad klasskamp som kan leda till förrevolutionär situation av typ maj-juni 68 i Frankrike.¹⁷ Det är

¹⁶ Vi måste betona att den internationella kapitalistiska ekonomin genomgår en "internationell likviditetskris" som drabbar de halvkoloniala länderna hårdare än de imperialistiska. Före 1940 var alla länders totala bytesreserver mer eller mindre lika stor som den årliga importen i världen, 1964 var dessa reserver (varav endast 60 procent guld) nere i 43 procent av importen. – E.M.

¹⁷ Medan de franska studenterna spelade rollen som utlösande mekanism för explosionen i maj/juni 68 så får vi inte glömma att mekanismen bara kunde fungera därför att det explosiva materialet fanns närvarande. Detta explosiva material frambringades av specifika orsaker, skilda från de allmänna orsakerna under neokapitalismen, som ju inte kan förklara varför explosionen kom 68 och inte 61 eller 73. De specifika orsakerna var förekomsten av otillfredställda arbetarkrav som resultat av Giscard d'Estaings "stabiliseringsplan", den recession som därigenom frambringades 1964, och dess återkomst i förordningarna 1967, samt även den ökade arbetslösheten bland ungdomen under ett år. Dessa båda fenomen är tätt knutna till inflationen och de försök som gjordes att

revolutionärernas uppgift att utnyttja dessa motsättningar, strider och recessioner för att kasta kapitalismen över ända vilket är en objektiv möjlighet. Att ständigt orera om en stor hasch som 1929, döljer alltför ofta en vägran att förstå de möjligheter som redan finns och en vägran att utnyttja dem.

den 1 december 1969

Ordlista

BETALNINGSBALANS – Skillnaden mellan den totala mängd resurser som ett land sålt till andra länder under en bestämd tidsperiod (varuexport, tjänster sålda utomlands, försäljning av obligationer och aktier etc) och summan av resurser det har köpt från andra länder under samma period (varuimport, tjänster köpta utomlands, militära inköp i andra länder, inköp av utländska obligationer och aktier etc). Om de försålda resurserna överskrider de inköpta, så har landet ett överskott i betalningsbalansen. Om de inköpta resurserna är större, så har landet ett underskott i betalningsbalansen, som måste regleras genom att likvidera en del av reserverna.

BYTESRESERVER – se **RESERVER**

CENTRALBANK – en bank för både regeringen och andra banker. Centralbanken sköter den nationella valutan och kreditpolitiken. De flesta centralbankerna är statsägda och alla arbetar under statlig kontroll.

DEFLATION – en nedgång i den omsatta penningmängden i förhållande till antalet ekonomiska transaktioner. Deflation leder antingen till en minskad produktion av varor och tjänster för försäljning med åtföljande stegring av arbetslösheten, eller till prisfall. Det förra alternativet är det vanliga.

DEVALVERA, DEVALVERING – en officiell minskning av en valutas paritetsvärde genom en sänkning av dess guld- eller dollarekvivalent. När ett land devalverar så sänks dess exportpriser på utländska marknader medan importen från andra länder blir dyrare. Se även **REVALVERA**.

EURODOLLAR – dollar som ägs av europeiska centralbanker, privatföretag och individer, och som deponerats i europeiska privatbanker, huvudsakligen amerikanska bankfilialer.

FEDERAL RESERVE SYSTEM – de tjugo regionala bankerna som tillsammans utgör den amerikanska centralbanken, samt därtill anslutna banker inklusive alla nationella banker och många delstatsbanker och -företag. The Federal Reserve skapades 1913.

FLYTANDE VÄXELKURSER, FLYTANDE VALUTA – se **VÄXELKURSER**

GULDERSÄTTNINGSSYSTEMET (Gold Exchange Standard) – ursprungligen härrör uttrycket från en situation när länder inte knöt sin valuta till guld utan till en annan valuta som var inlösbar i guld. Indien och Filippinerna använde t.ex. guldetsättningssystemet före första världskriget. Det fick en mer omfattande användning under tjugotalet som en lösning på en extremt ojämn internationell fördelning av guld tillgångarna. Guldetsättningssystemet med dollarn som inlösbar valuta, till vilken alla andra valutor knöts, antogs som internationellt valutasystem vid konferensen i Bretton Woods i juli 1944. Därefter har termen praktiskt taget varit synonym med detta system. Det övergavs den 15 augusti 1971 när president Nixon gjorde slut på dollarns inlösbarhet i guld.

GULDPOOLEN – Bildades 1961 av USA, Storbritannien och sex länder på den europeiska kontinenten. Syftet var att dämpa spekulativa transaktioner i guld, genom inköp och försäljning av metallen av medlemmarna i guldpoolen. Upplöstes efter att det ”dubbla” prissystemet på guld etablerats i mars 1968 (se kronologin).

GULDMYNTFOT – valutan i länder med guldmyntfot är knuten till guldet genom en statlig garanti att köpa och sälja guld till ett fast pris. Under den klassiska guldmyntfoten, som övergavs 1933, så gällde denna garanti inte enbart utländska fordringsägare utan även för medborgarna i det egna landet. Det innebär att man måste ha en strikt proportionalitet mellan valutamängden i omsättning och guldreserven. Ett guldutflöde orsakat av underskott i betalningsbalansen innebär således automatiskt deflation och ökad arbetslöshet.

HANDELSBALANS – Skillnaden mellan ett lands export och import. Handelsbalansen sägs vara positiv när exporten överstiger importen.

”**HETA PENGAR**” – välbärgade individers och multinationella företags fonder, som inte investeras långsiktigt utan istället snabbt förflyttas från ett land till ett annat, och från en valuta till en annan, på jakt efter snabba vinster. Förflyttningarna beslutas på basis av ränteförändringar eller förutsedda valutakursförändringar. Dessa förflyttningar som kan röra sig om en miljard dollar per dag till eller från ett land, kan knäcka ett lands reserver på några veckor eller t.o.m. dagar. Centralbanken i ett land med stark valuta kan även översvämmas av en sådan mängd dollar eller annan svag valuta att den inte längre kan upprätthålla den gamla fasta växelkursen. I båda fallen påskyndas en valutakris.

INFLATION – En ökad penning- och kreditvolym i förhållande till de tillgängliga varorna, som orsakar en höjning av den allmänna prisnivån.

INLÖSBARHET, KONVERTIBILITET (inlösbar valuta, konvertibel valuta) – under den klassiska guldmyntfoten refererade denna term till friheten att lösa in valutan i guld eller silver till ett fast pris. Numer gäller det enbart utländska innehavare av den egna valutan. Dollarn blev icke-inlösbar den 15 augusti 1971.

INTERNATIONELL LIKVIDITET – totalsumman av de internationella betalningsmedlen vid ett givet tillfälle.

INTERNATIONELLA VALUTAFONDEN – bildades vid Bretton Woods-konferensen i juli 1944. 180 länder är medlemmar. Syftet är att hålla en fond av olika nationella valutor som medlemsländerna kan låna från under temporära betalningsbalanskriser. Valutan och guldet som utgör denna reservfond betalas in av medlemsländerna enligt en kvotering. Varje kvot återspeglar landets relativa ekonomiska styrka, och den amerikanska är störst. Det finansiella biståndet till ett medlemsland går till så att fonden säljer andra valutor till landet för en motsvarande mängd av detta lands valuta. Den mängd utländsk valuta som ett land kan köpa beror på kvotens storlek, hur allvarlig betalningsbalanskrisen är, samt vilken politik man tillämpar för att bekämpa den. Sedan 1969 skapar och distribuerar internationella valutafonden även en slags internationell valuta kallad speciella dragningsrätter (SDR). Se nedan.

KAPITALFLYKT – när välbärgade individer eller företag skickar sina tillgångar utomlands inför en väntad devalvering eller som svar på en social kris.

LIKVIDITET – tillgången på kontanta medel eller tillgångar som lätt kan omvandlas till kontanter.

PENNINGSYMBOLER – pengar som har ett större nominellt än inneboende värde. T.ex. pappersvaluta som inte backas upp av guld.

PENNINGTILLGÅNG – penningmängden bestående av mynt, sedlar, och check-kontotillgångar som finns tillgänglig för att genomföra ekonomiska transaktioner inom ett land.

RESERVER – ett lands innehav av internationella betalningsmedel (guld, SDR, och vissa valutor, speciellt dollar och engelska pund). Underskott i de ekonomiska transaktionerna med andra länder regleras med dessa reserver.

RESERVVALUTA – en valuta (t.ex. dollar eller pund) som andra länder har som en beståndsdel av sina reserver.

REVALVERA, REVALVERING – en officiell ökning av en valutas paritetsvärde genom en höjning av dess guld- eller dollarekvivalent, Resultatet blir att importpriserna sjunker och exportpriserna ökar, se även **DEVALVERING**,

SPECIELLA DRAGNINGSRÄTTER, SDR – en sorts internationell kredit, ofta kallad ”pappersguld”, SDR utges bara av internationella valutafonden för medlemsländernas räkning, SDR cirkulerar inte i dessa länder utan används enbart av regeringarna och centralbankerna som ett kompletterande betalningsmedel till guld och utländsk valuta,

VALUTARESERVER – se **RESERVER**

VÄXELKURS, VALUTAKURS – det förhållande i vilket man kan byta två valutor mot varandra, Om detta förhållande genom regeringsingripanden hålls inom snäva ramar så sägs växelkursen vara fast. Om förhållandet tillåts variera i överensstämmelse med varje valutas relativa köpkraft, så sägs valutakursen i fråga vara flytande,